LAISVĖ

Vakarų pasaulis ir Lietuva

Apie Vakarų žmogų ir mus rašo Juozas Brazaitis

Apie tremtį ir laisvinimą — Leonardas Dambriūnas

Apie žodinį Vakarų karą dėl Lietuvos — Julius Vidzgiris

KONSULAS JONAS BUDRYS

ATVERIA KLAIPĖDOS PASLAPTĮ

- Lietuvos miškų padėtis okupuotame krašte
- Katalikybės, mokslo ir politikos santykiai
- Jaunimas ir politika išeivijoje

1960 Nr. 20 (57)

Juozas Brazaitis: Žmonės ir idealai laiko tekėjime 1
Leonardas Dambriūnas: Mūsų visuomeninė veikla 15-kos metų perspektyvoje 12
Aloyzas Baronas: Rašytojas Vergijoje 22
Jonas Budrys: Lietuvos teisės į Klaipėdos kraštą 25
Julius Vidzgiris: Lietuviškas laisvojo pasaulio ir Sovietų propagandos dialogas 28
Lietuvos rūpesčiai ir laimėjimai Vatikane 39
Tesuplevėsuos trispalvė pakastiems partizanams 41
J. Diržys: Lietuvos miškai dabar .. 42
Darbai ir Idėjos: Lietuvos vaizdas tik ką atvykusių į Ameriką akimis. Lietuva 20 m. vergijos replėse
Lietuvių bendruomenėje: Lietuviai studentai provokuoja likimą, Amerikos liet. kat. kongresas.
Idėjos spaudoje: Jaunų akademikų karas
Vardai Įvykiuose: 47-64

♦♦♦♦♦♦

Į LAISVĘ — Lietuvių Fronto Bičiulių trimėnesinis politikos žurnalas.
Redaktorius — dr. Vytautas Vardys.
Redakcijos adresas: Į LAISVĘ, 3351 N. Cramer St., Milwaukee 11, Wis.
Viršelio vinjetė — dail. T. Valiaus

♦♦♦♦♦

Administratorius — Viktoras Naudžius.
Administracijos adresas: Į LAISVĘ, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Telef. OLympic 2-3596.
Į LAISVĘ - TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Managing Editor: dr. V. Vardys. Address: 3351 N. Cramer St., Milwaukee 11, Wis. Business manager: V. Naudžius, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Phone: OLympic 2-3596.

Į LAISVĘ rašė:

V. Adamkavičius, dr. K. Ambrozaitis, dr. M. Anysas, R. Bačkis, kun. K. Balčys, kun. dr. A. Baltinis, Al. Baronas, St. Barzdukas, K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, K. Bružas, Vl. Būtėnas, kun. V. Dabušis, L. Dambriūnas, dr. A. Damušis, St. Daunys, A. V. Dundzila, A. Gečiauskas, dr. J. Grinius, A. Grinienė, dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, P. Jurkus, V. Jurkuvienė, kun. St. Yla, V. Kavolis, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavičius, F. Kopryva, A. Krikščiūnaitė, dr. A. Kučas, K. Kudžma, dr. A. Maceina, dr. V. Maciūnas, prof. M. Mackevičius, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, dr. K. Pakštas, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. J. Puzinas, dr. A. Paplauskas - Ramūnas, V. Rastenis, T. Remeikis, R. Rudys, A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskelis, S. Sužiedėlis, A. Šalčius, R. Šomkaitė, dr. A. Trimakas, Ed. Turauskas, V. Vaitiekūnas, dr. V. Vardys, L. Valiukas, V. Viekšnys, B. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, dr. V. Vygantas.

KU biblioteka

LAISVĖ
1960 M. KOVAS
NR. 20 (57)

ŽMONĖS IR IDEALAI LAIKO TEKĖJIME

JUOZAS BRAZAITIS

LAIKO tėkmėje upės vandenys atšrias uolos nuolaužas paverčia apskritučiais akmenėliais ir smiltim.

Laiko tėkmėje lietuviai išeiviai galėjo pavirsti kuo kitu, nei jie buvo išeities taške.

Iš daugelio lietuvių, esančių išeivijoje, tremtyje, emigracijoje, sustojama čia prie vieno jų tipo. To, kuris jaučiasi išneštas į reliatyviai saugų krantą, tačiau nenustoja regėjęs už savęs palikusios ir dar tebevykstančios dramos; joje daly vavo jis ne statistu, stebėtoju, bet aktyvioje rolėje... Tai jau praeitis — poros ar pusantros dešimties metų praeitis. Tos praeities prisiminimas padeda suvokti save naujoje dabarties padėtyje ir nusiteikti akivaizdoje miglotos ateities.

1. Praeities paveldėjimas: kova už Vakarų idealą savoje tėvynėje

Jam, kalbamo tipo išeiviui, buvo arti širdies Vakarų gyvenimo ir Vakarų žmogaus supratimas, Vakarų žmogaus sukurta krikščioniška kultūra. Tokią kultūrą brangino ir norėjo ją pritaikyti savai tėvynei. Savąsias jėgas ir skyrė kovai už Vakarus, kai Vakarai susirungė su Rytais Lietuvos scenoje.

Vakarų pasitraukimas iš tos scenos jį padarė tremtiniu, emigrantu. Nuo to pasitraukimo susvyravo jo tikėjimas Vakarų jėga, kokia juos buvo laikęs su vaikišku nuoširdumu. Tačiau jam liko tikėjimas, kad Vakarų atsitraukimas galįs būti tik taktinis ėjimas ir kad jo tėvynei tik "laikinai nepriklausomybė sutrukdyta" (Rooseveltas). Tremtinys norėjo būti ir toliau dalininku kovos už Vakarų idealus, tarp kurių buvo ir jo tėvynės laisvė, dalininku kovos iš naujų pozicijų.

2. Dabarties stebėjimas: Ar Vakarai yra tie patys?

Vakarų veidą emigracijoje galėjo stebėti iš arti. Vis dažniau ir gausiau rodomą įžvalgesnių vakariečių stebėtojų jau ne kapitaliniuose mažai skaitomuose tomuose, o dienos, savaitės spaudoje. Vienas kitą

papildydami, jie brėžia vakariečio veidą rėkiančiais brūkšniais.

A. BEPRASMĖ DINAMIKA VIETOJ INTELEKTUALINĖS RIMTIES

Anglas konservatyviausias vakarietis. Anglas Malcolm Muggeridge, aštrios ironijos talentas, prašneka apie dabarties anglo intelektualinius interesus (**New York Times Magazine,** 1959 lapkričio 22). — Mano tėvas, rašė M.M.. buvo socialistas pionierius ir šeštadieniais savo priemiestyje aiškindavo, kiap atrodys gyvenimas, kada bus laimėtas socialistų siekimas — palengvinti darbą, duoti daugiau laisvalaikio. Darbo žmonės tada — vaizdavosi jo tėvas — atidavę darbui mažiau valandų, grįš namo, skaitys Shakespeare ir Dickensą, mokysis klasikinių ir naujųjų kalbų, lankys paskaitas apie Aristotelį, grožėsis operom. Darbo žmogus tokiu keliu kils kultūroje ir civilizacijoje. Ar taip nutiko? Taip, dabar — mano M. M. — darbas lengvesnis ir laisvalaikio daugiau. Tačiau sekmadieniais savo laisvalaikio metu žmonės perverčia savo laikraštį, eina į barą, klausosi muzikos iš dėžės ir greičiau vyks į šunų lenktynes, nei klausysis apie Shakespearą ar Prarastąjį Rojų... Socialiniai ir technologiniai laimėjimai — išvedžioja M. M. — neprisidėjo prie asmens intelektualinės ir estetinės kultūros. Jie pagimdė dinamikos troškulį — norą veržtis pirmyn, veržtis be tikslo ir prasmės. Šio žmogaus dvasios simbolis yra autostrados su siuvančiais automobiliais. Namai neteko privatumo (kurį taip brangino anglai). Į juos įsiveržė išorė pro televiziją, kuri atėmė laisvalaikį. Šeimos nariai susmeigę akis į ekraną, kurio "Western" filmai uždega jiem kraują, o "What's My Line" atstoja jiem intelektualinę gimnastiką. Šio nuintelektualėjusio ir svetimom mintim bei sugestijom gyvenančio žmogaus simboliu M. M. laiko vieną iš savo žurnalo karikatūrų, kuri buvo padaryta pagal Rodino skulptūrą, vardu **Le Penseur.** Karikatūroje priešingai: žmogaus degančios akys įsmeigtos į ekraną ir jam vardas duotas **Non Penseur.** Kam galvoti, jei galvoja už jį ir jam galvojimo rezultatą pateikia televizijos ir spaudos komentatoriai! Kam mokytis muzikos, jei už nikelį gali jos gauti dėžėje! Taigi, padidėjęs laisvalaikis nepaskatino intelektualinio budrumo ir aštrumo. Priešingai — atbukino intelektą, padidino minties tuštumą... Istorikai, iš amžių perspektyvos žvelgdami, turės pasakyti, kad laisvalaikiai virto žmogui pragaištimi. Adomas, paragavęs užginto vaisiaus, buvo priverstas duoną valgyti savo veido prakaite ir tuo keliu sukūrė galingus išradimus. Technologijos išradimai, davę jam didesnį laisvalaikį, niveliavo tas jėgas, kurios jį padaro žmogum ir kūrėju...

B. PRAGMATIZMAS VIETOJ MORALINIŲ PRINCIPŲ

Amerikietis laikomas modernesniu vakariečiu. Jis išryškino kitą vakariečio pusę — moralinę. Jo moralinį veidą ypačiai ėmė ryškinti viešumoje paskutiniai metai, prabilus apie ko-

ŠIAME NUMERYJE NAGRINĖJAME

Vakarų pasaulio įtaką mūsų laisvės kovai ir mūsų pačių visuomeniniam išsivystymui. Profesorius **Juozas Brazaitis,** Lietuvių Fronto Bičiulių Valdybos ir Tarybos pirmininkas, lietuviško žodžio meistras, jam įprastu pastabumu nagrinėja besikeičiantį Vakarų pasaulio žmogų ir jo vertybes, mūsų pačių „vakarėjimą" ir pastato klausimą: ar mūsų pasitikėjimas Vakarų dvasia ir jėga buvo pagrįstas? **Leonardas Dambriūnas,** pereitais metais premiją laimėjęs mūsų kalbininkas, koncentruojasi ties mūsų visuomeninių santykių raida, mum Vakaruose begyvenant. Jisai šviežiai analizuoja tą raidą, naujai atverdamas kai kuriuos epizodus, ieškodamas juose logikos, sveikos išminties ir efektyvaus veiksmo. **Julius Vidzgiris,** jaunas sociologijos daktaras, patiekia žinių apie Vakarų įnašą į kovą dėl Lietuvos, panagrinėdamas Vatikano ir Romos radijų siuntas į okupuotą Lietuvą. Paanalizavęs jas, Vidzgiris taipgi patiekia žinių apie sovietinę propagandą į užsienio lietuvius. Vakarų radijo programas **Į Laisvę** nagrinės ir sekančiame numery, kur bus apžvelgiami Madrido ir Amerikos Balso radijai.

rupcijas — televizijoje, prekyboje, unijose, net Kongrese ir Baltuosiuose Rūmuose. Demaskavimo įsibėgėjimo populiarusis **Saturday Evening Post** jų priskaitė tiek, kad rodės nebeliko vietos amerikiečių viešajame gyvenime, kur moralė nebūtų pakąsta. Ir Hans Morgenthau, Chicagos profesorius, iš tų korupcijos faktų, labiausiai iš Van Doren, padarė apibendrinamas išvadas. Esą amerikiečio moralės jausmas išgyveno perversiją. Reliatyvizmas pakirtęs moralės pagrindus. "Objektyviniai standartai, kurie sudarė civilizuotos visuomenės moralės nugarkaulį, yra dingę. Ką žmogus turi daryti ar nedaryti, nulemia ne objektyviniai dėsniai, kurie šviečia kaip žvaigždės, bet visuomeninės opinijos vertinimai... moralinis sprendimas tokiu būdu daros priklausomas nuo dienos publicistikos, ir moralinis gėris daros identiškas su tuo, ko minia nori ar toleruoja" (**The New York Times Magazine,** 1959 lapkričio 22).

C. OPURTUNIZMAS VIETOJ IDEALIZMO

Jėzuitų leidžiamoje **America** (1959 gruodis) Andrew M. Greely parodė amerikiečio psichologijos kitą kertę — kaip idealizmas yra užleidęs vietą oportunizmui. Tikėjimas herojizmu esąs jau tik praeitis. "Prezidentas Eisenhoweris buvo neginčijamas herojus prieš aštuonerius metus, bet reikia abejoti, ar jis liko dabar tokis... Daugumas amerikiečių dėl to linksta jausti, kad herojizmas yra beprasmis ir kad herojus tegali būti kvailys". Pasitaikąs iš tikrųjų herojus esąs sutinkamas su skepticizmu ir net nepasitikėjimu, bet vargiai kada su susižavėjimu. "Tėra maža amerikiečių, kurie ryžtųsi ir norėtų aukoti savo energiją ir net gyvybę savo artimo tarnybai. Tėra sauja jaunų žmonių, ieškančių būrų,

kuriais jie padarytų reikšmingą indėlį žmonių progresui ir gerovei, nepaisydami asmeninių nepatogumų, pasišventimo ir net aukos. Nėra dingęs pats herojizmas, bet yra dingęs tikėjimas herojum. Jei mes, amerikiečiai, leidome komunikacijos priemonėm suniekinti herojizmą ir bendroje opinijoje sunaikinti net jo ženklus, tai priežastis yra ne tiek herojų nebuvimas, kiek jų baimė — nes herojus yra matas mums. Mes siekiame aistriai jį išgriauti, kad rastume pateisinimo savo tingumui ir indiferentizmui... Nuo 1950 metų mes. amerikiečiai, nebenorime herojų. Atsiliepimas į Dr. Dooley (kuris pats vėžiu sirgdamas yra pasiaukojęs vienintelis gydytojas ir ligoninių organizatorius Laos džunglėse. J. B.) yra puikus pavyzdys mūsų abejingumo herojum... Jaunas mano draugas dėl jo pastebėjo: 'Jei Dooley mirs, būrys žmonių nulies ašarą, bet nebus daug tokių, kurie norėtų stoti į jo vietą'. — Ir autorius tęsia: "Mes norime liktis sau, kad galėtume naudotis 'geru gyvenimu' laisvi nuo visuomeninio atsakingumo... Gyvenimas yra perdaug sudėtingas, surizgęs ir pavojingas, kad mes pasitrauktume nuo patogumų rutinos, kurią susidarėme sau iš niekniekių aplink save. Herojus ir herojė atsisako pasirašyti mūsų 'Tautinį Kompromisą' su abejingumu. Dėl to mes jiem neturime vietos savo buveinėje".

Išvada: Vakarietis — nebe tas

Tokiuose vakariečių pareiškimuose apie vakarietį lietuvis išeivis gauna patirti naują karčią tiesą: vakarietis nebe tas. Vakarai nebe tie, kuriuos jis buvo prisistatęs anksčiau. Gauna karčią tiesą: kas buvo anksčiau filosofų galvose, dabar ima nusileisti į masių praktini gyvenimą; filosofų idėjos gyvenimą performuoja ta kryptimi, kurią anie amerikiečių ir anglų stebėtojai liudijo.

Buvo dar tėvynėje žinojęs lietuvis dabartinis išeivis tokius didžiuosius vardus kaip William James ar John Dewey, kurie mokė, kad tiesos, pastovios visiems laikam ir žmonėm, nesą; kad tiesa tesąs reliatyvus dalykas; kad tai, kas pasirodys visuomenei naudinga, tas ir būsią tiesa... Neatrodė tada, kad tame didžiųjų mintytojų galvojime reikia pakeisti tik vieną terminą, ir jis bus artimas tikėjimui. kuriuo remiamas bolševizmas — tiesa bus tai, kas naudinga partijai...

Iš praeities švitėjo tokie kaip John Watson, kuris sėjo naupą žmogaus supratimą — sumažindamas jame sąmonės ir laisvos valios reikšmę ir išryškindamas pasąmoninę aplinkos veikiamą prigimtį. Jis atidarė duris į eksperimentinę psichologiją, bet jo mokslu dengėsi ir gausūs šarlatanai... Tačiau neatrodė, kad tokios mintytojų idėjos paveiktų galvojimą ir elgesį tų amerikiečių, kurie kaip pionieriai parodė daug sąmoningos geležinės valios, sukūrė stiprių herojinių asmenybių, kovojo už pastovias ir visiems žmonėm galiojančias tiesas bei principus. O tačiau šios dienos atsiliepimai apie amerikiečio moralines normas leidžia galvoti, kad masė pasidarė savas

praktines išvadas iš savo mintytojų kitados skelbtų idėjų.

Taip, laiko tėkmėje Vakarai jau nebe tie. To konstatavimo įspūdyje nauja įtikinama ir sugestyvia šviesa iškyla Gonzaga de Reynold rašytas **Tragiškos Europos** vaizdas:; rodosi jau lyg įvykęs Vakaruose ar tebevykstąs Ortega y Gasset rodytas **Masių sukilimas** prieš asmenį. O už viso to stovi dar iš tolesnės laiko perspektyvos gąsdinantis ir įspėjantis Spenglerio pramatymas apie **Vakarų žlugimą.**

Vakarų veidas nebe tas. To pakitimo pajautimas yra naujas dramatinis išeivio pergyvenimas — apgriautas jo idealas, vardan kurio buvo kovota tėvynėje ir iš naujų pozicijų. Vakarai tebeliko laisvės reprezentantai. Bet krikščioniškos kultūros reprezentantu buvo jau tik praeities Vakarai. Apgriautas pasitikėjimas dabarties Vakarų žodžiais, užtikrinimais, nes jie teturi tik reliatyvios vertės, tik šiam kartui, tik tiek, kiek jie naudingi patiem žodžių davėjam.

Bet čia išeivio dramos dar ne galas.

Autoanalizėje: ar jis tas pats?

Jis, tas kalbamojo tipo išeivis, pasijuto esąs vakarietinio gyvenimo tekėjime ir jo veikiamas. Atsineštas jo nusiteikimas kovoti ir aukotis atsidūrė kasdienio darbo rutinoje ir laisvalaikio palaimoje. To rezultatas — esti momentų, tegul ir nedažnų, kad jis pats ima save klausti: ar jis tebėra tas pats. Jei tai darytų kas kitas iš šalies, pasijutų įžeistas. Operacija mažiau skaudi, kai pats save ima klausti ir ieškoti atsako.

Poezija iš Lietuvos

ADVENTO RYTĄ SIBIRE

Kažin kur tirpsta žvakės,
Vargonai tyliai groja.
Su meile žvelgia akys
Iš spindinčio altoriaus.

Į viršų kyla rankos
Su Duona ir su Vynu,
O čia dangus nublankęs,
Takelis per pusnyną.

Ir tundrų eglės juodos,
Tartum, vienuolės klūpo.
— Suteik jėgų, paguodos,
Pamėlę šnabžda lūpos.

Eilėraščio autorius 8 m. kentėjo Sibire, dabar grąžintas.

A. DĖL SAVĘS

Ar jis intelektualinio alkio, kurį turėjo tėvynėje, o juo labiau tremties lageriuose, neiškeitė į sotumą?

Ar tebetraukia knyga, laikraštis, koncertas? Ar gyvenimo keliamas bei skaitomas idėjas sprendžia savo galvojimu, ar tenkinasi kartodamas kitų pasiūlytas frazes, nesistengdamas suvokti nė jų turinio? Ar seka naujas gyvenimo idėjas ir daro pagal jas išvadas savo veikimo formom, ar kartoja nusistojusius ir atgyvenusius trafaretus? Ar lankosi tuose

parengimuose, kurie reikalauja minti įtempti ir palieka klausimų keliom dienom. ar tenkinasi pramogom, kurios baigiasi bendru išsijuokimu, išgaruojančiu sulig išėjimu iš salės? **Look** (1960 sausio 5), talkinamas Gallupo instituto, padarė anketą apie amerikiečius ir rado ,kad vidutiniškas amerikietis sakosi skaitąs, bet negalįs.. atsiminti autoriaus, nei knygos vardo. Daug skaityti ir įsigilinti neturįs kada, bet vidutiniškai po keturias valandas per dieną praleidžiąs prie televizijos. Ar išeivis nesijaučia artėjąs, priartėjęs šiam "vidutiniškam" amerikiečiui?

• **Ar jis moralinio principingumo nėra iškeitęs į pragmatiškumą, vadinamą tikslingumą, vietoj tiesos pasirinkdamas šio momento naudą?**

Daugumas kalba apie moralinius principus, tačiau ar moralinį dėsnį pripažįsta tada, kol jis kalba jo naudai: ar pripažįsta ir tada, kai tas moralinis dėsnis kalba ir už jo priešininką? Ar savo ir kito asmens garbė, duotas žodis, viešas įsipareigojimas lemia jo elgesį, ar tik nauda ir nenauda?

Tas pats **Look** rado, kad 3 amerikiečiai iš keturių sakėsi pasielgtų taip pat kaip Van Doren, jei tik būtų jiem tokia proga uždirbti negarbingu būdu 129,000 dol. Garbingumas tevaidina svarbios reikšmės elgesiui tik 15 iš 100. Bet ir tai tik vyresnio amžiaus žmonėm — per 50 metų. O tarp jaunimo tas procesas tesiekia tik 6.

• **Ar jis nėra idealizmo iškeitęs į oportunizmą? Iškeitęs ypačiai to specifinio idealizmo, kurio vardu žadėjosi Lietuvą vaduosiąs, eisiąs kovotojų keliais?**

Ar vertindamas gyvenimo faktus ir juose besireiškiančius žmones pajėgia įžvelgti idealistinių motyvų tų žmonių poelgiuose, ar telinkęs ieškoti juose tik savanaudiškų motyvų, karjeros, ambicijos, avantiūros, pasipelnymo?

Ar jis nėra priartėjęs prie tų amerikiečių, kurie gyvenime iš viso nemato idealistų herojų, nes herojų buvimas virsta priekaištu ir pasmerkimu jo idealui. O tas idealas, **Look** anketos daviniais, esąs dažniausiai toks: išsimokėti skolas už namą, užsitikrinti materialinį saugumą (tam tikrą kapitalą) ir paskui pakeliauti po pasaulį, daugiausia po Europą. Rūpestį, kas ten dedas "Washingtone", vadinas, valstybinius, politinius reikalus pastumia kitiem.

Patikrinęs tokia autoanalize savo gyvenimo kelią, kai kas gali nudžiugti, radęs daug panašumo tarp savęs ir čia atvaizduoto "vidutinio" amerikiečio. Jį gali džiuginti faktas, kad jis ne vienas tokis, kad jis jau "amerikietis". Noras tuo savo naują padėtį pateisinti, įteisinti ar ja pasididžiuoti betgi slepia savyje norą užmaskuoti, nutildyti jo viduje esantį ir jaučiamą naują nusivylimą, giliausią ir skaudžiausią iš visų — nusivylimą pačiu savim. Jis regi ir pripažįsta esąs nebe tas pats. Pakitęs ne asmens augimo linkme. Priešingai, degradavęsis intelektualiniu atžvilgiu ,degradavęsis moraliniu

atžvilgiu, degradavęsis aktyvumo atžvilgiu.

B. DĖL SAVO JAUNESNIŲJŲ

Dramatinis kilimas neišsemtas. Jis, to tipo išeivis, ima baimintis, kad jo vaikai, išaugę jau naujoje aplinkoje, bus dar svetimesni jo buvusiem idealam. Paradoksu skamba faktas, kad jis šiaip taip gali apsiprasti su tuo, kuo jis virto, bet jam sunku susiprasti su mintim, kad jo vaikai tuo pačiu virstų. Tokią galimybę vaikuose jis pergyvena skaudžiau nei savyje jau įvykusį faktą. Tačiau ir šitokia galimybė nebūtinai turi vesti į asmens palūžimą, kapituliaciją. Tas, kuris buvo susigyvenęs su tėvynės ir Vakarų idealais, pavertęs juos savo gyvenimo dalimi, gali atsidurti panašioje padėtyje kaip Moljero Mizantropas — mato savo mylimosios nevertumą, tuštumą, o tačiau nenustoja jos mylėjęs. Nenustoja mylėjęs savo tėvynės ir jos žmonių dalies išeivijoje, nenustoja mylėjęs Vakarų. Perdaug yra su jais suaugęs. Ir dėl to nori surasti tai, kas žadintų nenustoti tikėjus ateitimi ir dėl jos veikus. Tai priklauso prie jo paties egzistencijos.

4. Ateities galimybėse: ką jis ir kiti dar gali realiai padaryti

Laiko daug nutekėjo jau virtus tremtiniu, išeiviu. Kovos tikslas nepasiektas. Ir ateitis vis miglotesnė. Ar po tiekos nusivylimų kapituliuoti, sudėti rankas ir virsti "amerikonu", sąžinę apraminus. ar mojuoti nors ir užsimerkus toliau... — klausimai sukyla ne jam vienam, to tipo išeiviui. Ateities vizija tegali remtis daugiau jo asmeniniu tikėjimu, o ne empyriniais įrodymais. Bet nuo to tikėjimo priklauso jo akcija ar kapituliacija.

A. TIKĖJIMO PAGRINDAS: KOVA EINA DĖL ŽMOGAUS

Išeivis tiki: tėvynės laisvės kova yra virtusi ir ateity virs dar organiškesne mažule dalim kovos tarp Rytų ir Vakarų. Nusivylimas Vakarų žygiais gali būti dar gilesnis. Slaptos išpardavimo sutartys gali būti pridengiamos naujais skambiais šūkiais — užtvenkimas, išlaisvinimas, emancipacija, išsilaisvinimas, padėties nesankcionavimas ir kt. dengė ir dengs Vakarų negalią, iki jie patys iš tos negalios išsivaduos. Tačiau kova tarp Rytų ir Vakarų nesibaigs. jei ir būtų išduoti jo ir kitų tokių pavergtos tėvynės. Tai per menka duoklė tam, kuris nori visos Europos ir visų kontinentų.

Vakarai. neišjungdami iš savo kovos pavergtos Europos, daro ne labdarą tiem pavergtiem kraštam, o tiktai kovoja dėl savo egzistencijos, nes kiekvienas naujas kąsnis priešui, komunistiniam Rytam, yra Vakarų siaurinimas ir silpninimas.

Lieka išeiviui tikėjimas, kad Rytų ir Vakarų kovoje, kol ji reiškiasi tik šaltuoju karu, kovojama pirmiausia **dėl žmogaus**. Komunistinių Rytų pagrindinis siekimas — perdirbti, perkurti ar naujai sukurti žmogų. Perkurti tą, kurį jau fiziškai pavergė. Perkurti ir tą,

kuris yra dar laisvame pasaulyje.

Laisvojo pasaulio žmogų komunistiniai Rytai siekia padaryti dvejopą: padaryti aktyvų kovotoją už komunistinį žmogaus ir gyvenimo supratimą ar padaryti bent neutralų, kad jį išjungtų iš kovojančio priešininko gretų.

Vakariečio bruožai, kurie buvo aliarmuoti vakariečių stebėtojų, yra to neutralaus žmogaus ženklai, komunizmui nekenksmingi, o jų daugėjimas priešininko stovykloje komunistiniam siekimam yra naudingas. Šitas reiškinys, komunistinių Rytų akcija už komunistinį ar neutralų žmogų, duoda konstruktyvią išvadą ir Vakaram — veikti už žmogaus tikros vertės atstatymą — **už jo intelektualinį budrumą, už jo moralinį principingumą, už jo idealistinį veiklumą.** Tai yra pagrindas. Jo stiprinimas reikš pasipriešinimą tai nužmoginimo akcijai, kurią genialiai vykdo komunizmas, siekdamas dominuoti. Jo stiprinimas reikš didesnę garantiją teisingai įžvelgti priešo užmačias, teisingai parinkti jam pasipriešinimo uždavinius ir metodus. Jo stiprinimas reikš didesnį įžvalgumą tautinei kūrybai ugdyti ir visuomeninei sutartinei laimėti. Žmogaus vertės atstatymas praktiniame gyvenime yra pagrindas ir laisvės kovai. Visa kita yra tik praktinės išvados. Kai kurias tokias išvadas galima iliustruoti pavyzdžiais.

B. PAVYZDŽIAI VEIKLOS LAISVĖS KELYJE

Intelektualinis budrumas reikalauja kritiškai sutikti dienos pakišamus šūkius, faktus, vertinimus apie žmones ir įvykius — užuot nekritiškai, papūgiškai priėmus iš šalies pagamintus ir pakištus apie juos sprendimus. Koegzistencija, taika, laisvė, kultūrinis bendradarbiavimas, vienybė, laisvinimas, demokratija, fašizmas ir tt. — vis tai gražūs ar negražūs vardai, kuriais norima aptempti ir paslėpti visai jiem priešingas turinys. Amerikos vyskupų laiškas 1959 lapkričio 22 teisingai atkreipė dėmesį į terminų piktnaudojimą. Intelektualinis budrumas reikalauja tokius šūkius patikrinti visu logikos aštrumu ir sutikimu su gyvenimo tikrove. Tada grūdus iš tų šukių tenka prisiimti, o pelus atmesti.

Intelektualinis budrumas gal būt įtikins ne vieną, kad laisvės kelyje nepakanka rūpestingai kartoti bendrus laisvinimo žodžius, o reikia pamatyti konkrečius uždavinius kiekvienam metui, kiekvienam kartui. Tada bus šaudoma į taikinį, ne į orą. Antai, jei paskutiniais metais Lietuvos okupantas taip siekia suniekinti Lietuvos laisvės kovotojus, tai geriausias jam pasipriešinimas sustiprinti tų didvyrių kultą. — Jei ėmė niekinti Lietuvos kankinius vyskupus, tai laisvasis pasaulis turėtų susilaukti informacijos, kuri pažadintų jais pasididžiavimą ir meilę. — Jei okupantas taip siekia iškreipti ir suniekinti nepriklausomos Lietuvos praeitį, tai apdairumas ir budrumas diktuotų bent mažiausią uždavinį — nepadėti okupantui tos Lietuvos niekinti.

Jei priešas taip ieško koegzistencijos su Amerika, kad ji

užmirštų praeitį, norint jam kelią pastoti — juo labiau reikia informuoti Amerikos visuomenę apie tos praeities faktus, kurie įspėja sykiu, kokia bus ateitis pačiai Amerikai.

Dr. A. Maceinos puikios sugestijos apie pabaltiečių emigrantų uždavinius buvo sureziumuotos vienu pasakymu — jie turi būti tiltas tarp Vakarų ir Rytų. Jo pasakymą taikant Amerikos plotui. tokiu tiltu labiau reiktų pabūti daugiau per provincinę spaudą, kurios skaitytojai yra labiau atviros širdies ir mažiau paveikti suktos politikos. Čia sveikintinas Amerikos LF bičiulių 1959 studijų savaitėje prieitas sprendimas ir įsipareigojimas ieškoti ryšių su savų miestų amerikiečių spauda.

Tai keli pavyzdžiai, kurie rodo, kad laisvės kelio akcija gali būti suracionalinta, taupant jėgas ir žodžius.

Intelektualinio budrumo padarinius gali pajusti ir moraliniai santykiai tarp žmonių, tarp grupių. Budresnis apsisvarstymas prieis, tur būt, išvadą, kad laikas yra padaręs tvirtų sprendimų, kuriais punktais veikla nebereikalinga ir pastangos tuščiai eikvojamos: kova tarp politikų ir diplomatų dėl pirmavimo, kova tarp grupių taip pat dėl pirmavimo vadovybėse, kova tarp vadinamo jaunimo ir senimo, kova tarp kunigų ir pasauliečių katalikiškos veiklos srityje. Ta kova gali būti dengiama gynimu valstybinių teisių, demokratijos, katalikybės ar kitokiais idealistiniais dangalais, bet tai savęs apgaudinėjimas, noras iliuzijom gyventi, naikintis ir kitus naikinti. Yra tragiška, kada žmonės manosi tuo tarnaują Dievui ir Tėvynei. Įžvalgesnis intelektualinis buklumas galėtų rodyti konstruktyvinių galimybių, realiai įmanomų:

* Klausimais, kurie liečia laisvės kovos reikalą, kurie gali padėti ar kenkti lietuviam tėvynėje ar Lietuvos bylai bei propagandai užsieniuose, gali susitikti įvairių grupių žmonės, nesiteiraujant, kas tarp jų viršesnis ir su svaresniais įgaliojimais, o tik kaip jis tais klausimais galvoja ir kaip pasiryžęs veikti. Bendras išsiaiškinimas daugiau ar mažiau duos bendras išvadas. Tuo bus laimėta veikimui bendra visų linija.

* Klausimais, kas ką gero gali įvykdyti, gal būt, teks nusilenkti prieš gyvenimo d'ktuojamą išvadą: realiai gali nuveikti jau nebe kolektyvai, bet daugiau atskiri pajėgūs ir kūrybingi asmens. Taip yra diplomatinėje, taip politinėje, taip propagandinėje, taip ir kultūrinėje srityje. Jei kurie bendro pobūdžio kolektyvai prigyveno dekadansą, tai labiausiai tada, kada juose sustiprėjo atstovavimas, o ne darbas; kada grupės siuntė savo žmones atstovauti, o ne dirbti. Negalįs pozityviai dirbti nori energiją kur nors dėti; nelaimė, kad ji buvo pasukta kliudyti dirbantiems paties kolektyvo rėmuose. Jei kolektyvai, kuriem yra sudarytos minimalios fizinės sąlygos visuomeninį darbą dirbti, būtų sudaryti ne tiek atstovavimo, kiek darbingumo principu, grožėtumės daug didesniais rezultatais.

Ta tiesa gal nebuvo tokia aiški anksčiau; laikas ją padarė aksioma.

* Klausimais, kur reikalinga sukelti bendrą išeivijos opiniją, laikas padarė tai, kad šiandien daugiau reikšmės turi nebe politiniai kolektyvai, bet spauda. O jos politiniai kolektyvai šiandien beveik nebekontroliuoja. Tad ieškant bendros vieningos opinijos reikia sudaryti ją pirmiausia tarp laikraščių. Daros realesnis vienybės kūrimas tarp redakcijų nei tos vienybės ieškojimas tarp grupių.

Intelektualinis budrumas gali padėti ir santykių tarp asmenų bei grupių moraliniam lygiui kilti, taigi kultūrėti. Kas yra krikščioniškos pasaulėžiūros ir nori savo veikimą jos principais tvarkyti, gerai pasvarstęs ras, jog tarp asmenų ir grupių ugdyti neapykantą, pagiežą nėra krikščioniškas principas. Komunistai laiko savo tikėjimo dogma neapykantą priešininkui. Krikščioniškoji pasaulėžiūra tam reikalui skelbia artimo meilę, net ir priešininkui. Jei krikščionis veikėjas tai atsimins, gal atsisakys tada nuo pagiežos kitaip galvojančiam, ją pakeis tegul ir ne meile, tai bent santūrumu. O atsižvelgdamas, kad šioje scenoje kova tarp grupių yra realiai beprasmė, paskelbs tarpgrupines "paliaubas", t. y. gyvenk tu savo "tikėjimu", aš gyvensiu ir veiksiu savuoju. Ilgesnėje perspektyvoje tai gali vesti ne tik į toleranciją, bet ir sugyvenimą, o reikiant ir bendradarbiavimą tam tikrais klausimais.

Amerikos vyskupų, 1959 laiške įspėjimas, kad tikintieji prisiima komunistinio galvojimo tiesas, galioja lygiai ir išeiviui lietuviui. Nuo to gali apsaugoti tik budresnis savos pasaulėžiūros įžvelgimas ir tada jos sąmoningas praktikavimas.

C. FINALAS: IŠEIVIO IR EUROPIEČIO ATGIMIMO, TAIGI IR LAISVĖS, VILTIS

Tokias veiklos galimybes vaizduojas išeivis po pusantros dešimties metų. Žino labai gerai — tai daug sunkesnis kelias, nei sušaukti susirinkimą ir priimti protesto rezoliuciją. Kelias sunkesnis, varginantis, reikalaująs nuolatinių pastangų. Žino taip pat, kad ne visada jam seksis juo eiti. Tačiau jei ir suklys jame septyniasdešimt septynis kartus, tai nereikš, kad kelias blogas, o tik kad reikia dar labiau jėgas stiprinti, nes jis sėkmingiau veda į laisvės racionalesnį siekimą, asmenų ir kartų galimą sugyvenimą. Tas kelias duos ir asmeninio pasitenkinimo, nes nebus laiko nei intereso domėtis užkulisinėm intrygom, apkalbom, įtarinėjimais ir kitokiais šiukšlinėjimais.

Jis duos ir pagrindo optimizmui. Įžvelgs, kad yra dar kita vakariečio pusė, kurios nekėlė apžvalgininkai — yra pastangų pasipriešinti vakariečio dekadansui, pastangų atsigaivinti, o ne galutinai slinkti į "Vakarų žlugimą". Nėra vienintelis Amerikoje tokis balsas kaip žurnalo **America**: "Jei mūsų tauta turi išlikti, mes turime turėti vėl populiarius kovotojus, kurie įkvėptų mums didybės krizių laikais."

Amerikoje vis daugiau aliarmo balsų apie pavojų amerikiečiui. Balsų, reikalaujančių pačios žmogaus auklėjimo reformos. Paradoksu skamba faktas, kad priešų pavyzdžiai skatina amerikiečius atsitiesti iš tų klaidų, į kurios įstūmė juos patys Amerikos didieji žmonės.

Įžvelgs pagrindo optimizmui ir dėl pačių lietuvių išeivių. Kilo ir kyla pasipriešinimas prieš kultūrinį nuosmūkį. Kils pasipriešinimas ir dar plačiau — apskritai prieš intelektualinį seklumą, prieš moralinį susmulkėjimą kitose srityse, prieš abejingumą bet kuriom dvasinėm vertybėm. Kyla sykiu ir pozityvūs ženklai — kūrybinis polėkis vienur kitur, visuomeninis užsimojimas, tarporganizacinis bendravimas, naujas prie klausimų pridėjimas — ypačiai tarp jaunimo.

Taip, išeivis regi jaunimą tolstant nuo vyresniųjų — tolstant nuo jų pramogų, nuo jų organizacijų, nuo jų galvojimo ir veikimo būdų. Atviras žvilgsnis rodys, kad čia vyksta procesas, kaip aušrininkų laikais — tada vaikų, išėjusių į mokslus, tolimas nuo tėvų ūkininkų; dabar vaikų, išėjusių čia mokslus, tolimas nuo tėvų, virtusių darbininkais. Čia išėjusio jaunimo dalis nutols nuo tėvų pirmykščių idealų ir "paliks be likusio ženklo žmogumi buvus" (V. Kudirka). Tačiau dalis liks ištikimi tėvų laisvės idealui, idealizmui, principingumui, nors ir kitokiu priėjimu, kitokiom formom nei tėvai. O tokių jau reiškiasi, jau ima stoti ir tos pačios laisvinimo akcijos aktyve. Tie nauji ženklai saugoja išeivį, kaip aną Jobą, ištverti pasitikėjime ir viltyje. Tai kas, kad jaunų pozityvių atžalų dar nedaug laisvės kovos bare. Išeivis žino: masė bemokslių ir mokslus išėjusių, visada linkus gyventi inercija, kaip ją vaizdavo amerikiečių anketos. Žino taip pat, kad naujos idėjos, naujas galvojimas, nauji keliai gimsta atskirų asmenų pastangom. Jie eina savo keliu, dažnai partizaniškai, nepaisydami masės traukimo atgal. Kai tų bendro galvojimo ir bendro veikimo asmenų susidaro ne vienas, o maži bent būreliai, jie virsta masę keliančiu raugu; jie virsta garstyčios grūdu, kuris išaugina medį su dangaus paukščiais jų šakose.

Jų pirmiausia ir labiausiai reikalingas išeivių gyvenimas po dviejų dešimčių metų okupacijų, po pusantros dešimties metų ištrėmimo.

* * *

Pažvelk aplink: kiek tik akis užmato
Vien stovykla ir šachta palei šachtą.
Ir dar naujas jiems stato vis ir stato
Badmiriaują vergai perdien, per naktį.

Lietuvių kalinių daina Vorkutos vergų stovykloje, Sovietų Sąjungoje. Ją lietuviškai išmokęs užrašė vokietis, Dieter Friede, vergavęs toje pačioje stovykloje. Dainą lietuviškai cituoja savo knygoj **Das Russische Perpetuum Mobile,** išleistoje Wuerzburge, Marienburg Verlag, 1959.

MŪSŲ VISUOMENINĖ VEIKLA
15-os metų perspektyvoje

LEONARDAS DAMBRIŪNAS

ŽVILGSNIS Į PRAEITĮ

Pralaimėjimai Vatikane ir Amerikoje ★ Lietuvos klausimas Jungtinėse Tautose ★ Mažoji Lietuva ir kumštis į stalą ★ Vienybė ir logika

Sukakus penkiolikai metų mūsų kovos dėl Lietuvos laisvės atgavimo, susidaro šiokios tokios perspektyvos mūsų nueitam keliui peržvelgti bei jam vertinti ir nužymėti gairėms veiklai ateityje.

Praėję metai mūsų visuomeniniame gyvenime buvo, galima sakyti, politikos dominavimo metai, nes visa veikla buvo nuspalvinta politiškai. Politiniam darbui žmonių netrūko, o politinių organizacijų buvo gal net per daug. Tokį domėjimąsi politika bei aktyvų veikimą politinėje srityje reikia vertinti teigiamai, nes tai reiškia aukščiausią savo tautos reikalų sąmoningumą. Politika čia, žinoma, suprantama plačiausia prasme, kaip veikimas politinėse organizacijose ar aktyvus jų rėmimas.

Žymiausiu mūsų politinių organizacijų bei veiksnių nuopelnu tenka laikyti tai, kad buvo stengiamasi neleisti Lietuvos bylą numarinti, buvo visą laiką stengiamasi ją laikyti aktualia. Tai daryta bendradarbiaujant su atitinkamom kitų kraštų organizacijom. Šį darbą reikia vertinti teigiamai, tačiau dideliu laimėjimu jo laikyti negalima, nes pirmyn nepažengta, tik laikytasi senose pozicijose ir tai dar nevisai atsilaikyta: mūsų pozicijos dviejuose svarbiuose frontuose faktiškai susilpnėjo. Turiu galvoj atstovybės Vatikane degradavimą ir atstovybės Washingtone "įšaldymą" laikino reikalų vedėjo titulu. Todėl ligšiolinė padėtis mūsų džiuginti negali, ir visuomenei dar ir šiandien lieka neaišku, kodėl tik tiek tegalima buvo padaryti.

Visuomenės tokia padėtis nedžiugina ypač todėl, kad nė kiek nepažengta pirmyn; o tai, anot patarlės, lygu žengimui atgal. Kyla klausimas, ar galima buvo pažengti pirmyn. Gal svarbiausia vieta Lietuvos bylai kelti yra Jungtinės Tautos. J. Matulionis, būdamas Vliko pirmininku, žadėjo tai daryti,

bet nepadarė. Turbūt negalėjo. Bet kyla vis dėlto klausimas, kodėl ne tik Vengrijos, bet ir Tibeto klausimas galėjo būti iškeltas Jungtinėse Tautose. Tibeto klausimas iškilo net ir nesant formalių sąlygų — atsakovo (komunistinės Kinijos), prieš kurį keliama byla. Tibeto klausimą, be Malajos, iškėlė ir katalikiška Airija. Tad nejaugi neatsirado nė vieno katalikiško, socialistinio ar kitokio krašto, kuris būtų sutikęs kelti Pabaltijo valstybių bylą Jungtinėse Tautose? Tibeto bylą galima buvo iškelti, nors jis yra tik autonominė Kinijos provincija, o Pabaltijo kraštai buvo ir tarptautinės teisės požiūriu tebėra nepriklausomos respublikos. Visiškai neįtikina argumentai, kad to klausimo kelti Jungtinėse Tautose neverta, jei nesitikima laimėti. Jau pats iškėlimas būtų nemažas laimėjimas. Kiekvienu atveju mūsų visuomenė turėjo būti bent informuojama, kodėl Lietuvos bylos penkiolika metų nepasisekė iškelti Jungtinėse Tautose.

Negeriau atrodo ir praėjusio laikotarpio "vidaus" politika. Šiuo atžvilgiu šį laikotarpį galima vadinti politinių nesutarimų bei skaldymosi laikotarpiu, o tokią veiklą tenka vertinti neigiamai dėl to, kad susiskaldymas buvo per didelis ir kad to skaldymosi motyvai buvo žemi. Susiskaldymas aplamai reiškia nesugebėjimą ar nenorą dirbti vienoje organizacijoje. Mūsų gi atveju susiskaldymas reiškia nesugebėjimą ar nenorą net ir bendradarbiauti susiskaldžius ,nenorą siekti bendrų tikslų, kurie be bendradarbiavimo nėra pasiekiami (pvz. atstovybės Bonoje įsteigimas).

Kokie buvo motyvai, kurie trukdė veikti vienoje organizacijoje ar bendradarbiauti tarp organizacijų? Jeigu čia ir galima būtų surasti kokių nuomonių skirtumų kelių bei priemonių klausimu, tai dėlto svarbiausia nesutarimų priežastimi tenka laikyti ne ką kita, kaip grupių prestižą, garbę. Šie dalykai yra suprantami ir pateisinami, kai jie yra savo vietoj, kai jie nenustelbia svarbesniųjų .Deja. mūsų politinėj veikloj jie buvo statomi aukščiau už svarbesniuosius, už būtiną bendradarbiavimą, vykdant svarbius Lietuvos reikalui uždavinius, ir dėl to, sukeitus vertybių eilę, bendras darbas pasidarė neįmanomas. Nepasidalinus garbe, bendras laisvinimo frontas neišvengiamai turėjo suskilti.

Kova dėl tuščios garbės Vlike, pavyzdžiui, vyko keliuose frontuose. Pirmiausia ji vyko tarp katalikų ir laicistinio bloko. Kaip ji vyko, teko ir šių žodžių autoriui pamatyti. Kai kartą Reutlingene buvo sušauktas platesnis Vliko posėdis Mažosios Lietuvos atstovo įsileidimo klausimui svarstyti, tai dvi dienas ginčytasi, karščiuotasi, net kumščiais daužant į stalą, kol galop paaiškėjo, kad iš tikrųjų ginčijamasi ne dėl Mažosios Lietuvos atstovo įsileidimo o dėl tarpgrupinio santykio. Tai atvirai

ir viešai prisipažino Valst. Liaudininkų atstovas posėdžiams besibaigiant. Kova dėl garbės vyko ir pačiuose blokuose. Katalikų bloke krikšč. demokratai reikalavo kad Darbo Federacija jiems "priklausytų" ir kad jai atstovauti turi "jų" žmogus. Nesutarta ir laicistų bloke galbūt dėl to, kad Vlikas negalėjo susitarti su Lozoraičiu. Kai kelios grupės, pasitraukusios iš Vliko, užleido visą garbę likusioms, šios pasirodė vėl nepatenkintos — ir vėl dėl tos pačios garbės. Tada buvo stengiamasi pasitraukusius susigrąžinti atgal, ir kai tai nevyko, ta pati kova buvo tęsiama toliau, tik jau ne pačiame Vlike, bet už jo ribų, viešumoje. Čia ir pasirodė mūsų politinių grupių nesubrendimas šiam darbui, nes tuo metu, kai vieni tų grupių žmonės kvietė pasitraukusias grupes grįžti Vlikan, kiti tų grupių žmones pasitraukusius plūdo kuo smarkiausiais žodžiais. Kvietimas grįžti tokiomis aplinkybėmis atrodė visiškai nenuoširdus, o labiau panašus į taktinį manevrą savo "priešui" suduoti smūgį.

Pasitraukusieji neneigė vieno vyriausio laisvinimo organo naudingumo, bet reiškė nuomonę, kad norint vienybės, reikia pašalinti priežastis, kusios tą vienybę suardė ir, aišku, galėtų ir vėl suardyti. Vliko dominuojančios grupės reikalauja "besąlyginės kapituliacijos", t. y. besąlyginio grįžimo. Kadangi pasitarimai nedavė norimų rezultatų, tai LFB pasiūlė naują išeitį — negalint pasiekti organizacijos vienybės, siekti darbo vienybės, t. y. dirbti bendrai Lietuvos labui, kad ir netelpant vienoj organizacijoj. Tai siūloma galvojant, kad ne formalus priklausymas organizacijai svarbu, o konkretus darbas, ir, antra, kad sutartinai dirbant, gali pagerėti atmosfera susitarti ir dėl organizacijos. Krikščionys demokratai tam nepritaria, motyvuodami šitaip: "kad įniršusieji vienas prieš kitą galėtų būti savo ruožtu geri bendradarbiai, galima tik teorizuoti, bet paprastai taip nėra ir negali būti" (**Tėv. Sargas**, 1958 Nr.1, 92). Kitiems gi atrodo priešingai, būtent, kad organizacijos vienybė sunkiau pasiekiama, nei darbo vienybė. Jie klausimą stato šitokį: jeigu du kaimynai nesutaria, gyvendami atskirose sodybose, tai kaip jie gali sutarti vienoje sodyboje ar net vienoje troboje? Aišku, kad sugyvenimas vienoje troboje pats sunkiausias. Todėl norėti iš karto sunkiausio, neinant prie to palaipsniui, yra nelogiška. Čia, atrodo, krik. demokratai nepasakė visko, kas jiems iš tikrųjų svarbu. Apie tai man prasitarė vienas jų veikėjas, pareikšdamas, kad LFB, siūlydami darbo vienybę, nori atsistoti kaip lygus partneris šalia Vliko, o tai esą nepriimtina, nes LFB būtų per daug garbės, o Vliko garbė sumažėtų. Vadinas, vėl tas pats nesutarimo motyvas — garbė.

Nesutarus dėl garbės, kova toliau vyko spaudoje, ir kadangi kovos motyvai buvo žemi, tai ir pati kova buvo nekultū-

ringa. Spauda visai teisėtai ją vadino rietenom. M. Krupavičius teisina tas rietenas tuo, kad esą visi riejasi — kultūrininkai, menininkai, kunigai ir kad „tokie ginčai buvo reikalingi ir klausimui naudingi" (**Draugas**, 1959.8.24). Bet kuo gi jie naudingi? Ginčų Vlike rezultatai — Vliko suskilimas. Pripažįstant, kad tai buvo naudinga, reikėtų ir toliau ginčytis ir toliau skaldytis. Ginčo Vliko su Lozoraičiu rezultatai — Lietuvos atstovo Bonoj nepaskyrimas. Tad kokia čia nauda? Nenaudingos rietenos dar ir todėl ,kad jos demoralizuoja visuomenę ir atgraso nuo domėjimosi bet kokia politine veikla. O tai taip pat nėra naudinga.

Tokia tad padėtis tebėra ir šiuo metu. Kova dėl tuščios garbės tebevyksta, puolimai nesiliauja. Nėra abejonės, kad tokia padėtis politinę veiklą ateityje ne stiprins. bet silpnins.

ŽVILGSNIS Į ATEITĮ

Politikai virsta ekonomistais ★ Politika ir lietuvybė ★ Laisvinimo akcijos revizija ★ Kultūra ir politika

Peržvelgus nueitą kelią ir sustojus ties dabartine padėtimi, verta mesti žvilgsnį į ateitį ir pasvarstyti, ko visuomeninėje veikloje galime tikėtis ateityje. Taip pat verta pasvarstyti, kokių priemonių reikia imtis, kad būtų išvengta klaidų, darytų praeityje. ir kad visuomeninė veikla ateityje būtų kuo sėkmingiausia.

Pirmiausia konstatuotina, kad mūsų tikslai — Lietuvos laisvės atgavimas nepasikeitė ir nepasikeis, bet gyvenimo sąlygos nuolat keičiasi, ir dėl to mūsų veikimo metodai turi atitinkamai keistis.

Pirmiausia, prieš penkiolika metų mes buvome tremtiniai ar pabėgėliai ir galvojome apie greitą grįžimą. Šiandien daugelis savęs nebelaikome nei tremtiniais, nei pabėgėliais ir greito grįžimo nesitikime, o kiti gal ir nenorime.

Antra, prieš 15 metų didžioji pabėgėlių dauguma buvo išsinešusi gyvą Lietuvos vaizdą. Mažų vaikų, be įspaudo iš Lietuvos, buvo palyginti nedaug. Šiandien ta proporcija yra gerokai pasikeitusi: senesniųjų skaičius sumažėjo, o jaunuomenės iš viso Lietuvos nemačiusios ar mažai ją teprisimenančios gerokai padidėjo.

Dėl šių ir panašių sąlygų pasikeitimo turi keistis ir mūsų visuomeninės veiklos pobūdis. Vokietijos stovyklose buvome pirmoje vietoje politikai, nes visi domėjomės svarbiomis politinėmis permainomis; antro-

je vietoje — kultūrininkai, švietėjai (nė vienos stovyklos nebuvo be mokyklos, be laikraščių) ir tik trečioje, paskutinėje, vietoje — "ekonomistai", besirūpiną medžiaginėmis gėrybėmis. Persikėlus iš laikinų stovyklų į pastovų gyvenimą, pasikeitė ir mūsų interesai bei užsiėmimai. Dauguma iš politikų virto "ekonomistais", mažiau beliko kultūrininkų ir mažiau sia politikų. Ekonominiai reikalai tapo kiekvieno rūpesčiu, kultūriniai nedaugelio, o politika liko tik "specialistams".

Visa tai įvyko ir vyksta "natūraliai", pagal "gamtos dėsnius". Bet mes nenorime būti tik gamtažmogiai, bet ir dvasiažmogiai, kuriems rūpi ne vien duona ir žaidimai, bet ir mūsų krašto laisvė. Todėl esama "natūrali" padėtis mūsų nepatenkina. Mūsų idealas, kad visi būtume ne tik ekonomistais, bet ir kultūrininkais bei politikais. Tačiau tikėdami dvasios pranašumu, vis dėlto turime skaitytis ir su gamta. Siekdami idealo, turime skaitytis ir su faktine padėtimi. Faktinė padėtis gi yra tokia: dauguma, masės, konkrečia politika mažai tesidomi, nes masėms politinėje srityje nėra ko ir veikti. Normaliomis sąlygomis jos turi vieną pareigą — balsuoti. Mūsų sąlygomis ir toji pareiga atkrinta. Belieka tik pareiga politinę veiklą remti finansiškai. Masėms tad natūraliai lieka kitos dvi sritys — ekonominė, kuri yra grynai asmeninė, ir kultūrinė, kuri yra daugiau ar mažiau visuomeninio pobūdžio. Todėl turėdami galvoj daugumą, daugiausia dėmesio ateityje turėtume skirti kultūrinei sričiai, nes čia kiekvienas gali rasti atitinkamo darbo. Čia gali reikštis ir tas, kuris politinio darbo nemėgsta ar jo reikalingumo nesupranta. Bet kultūrinė veikla yra viena iš propagandinių priemonių lietuvybei išlaikyti, o sąmoninga lietuvybė sudaro pagrindą ir politinei veiklai. Tai svarbu ypač priaugančios kartos atžvilgiu, nes jaunas žmogus pirmiau turi tapti sąmoningu lietuviu, kad vėliau galėtų tapti politiniu veikėju. Todėl turime prisiauginti daug patriotiškai nusiteikusių lietuvių, kad iš jų atsirastų kad ir nedaug, bet tinkamų asmenų politiniam darbui. Todėl kelias į lietuvišką politiką ateityje eis per lietuvišką kultūrą. Kai normaliomis sąlygomis nepriklausomoj valstybėj kultūra yra tikslas, o politika tik priemonė, nes ji sudaro sąlygas kultūrai tarpti, tai mūsų sąlygomis yra atvirkščiai — tikslas yra politika (kova dėl tėvynės laisvės atgavimo), o priemonė yra kultūra, kultūrinis veikimas. Ir dėl to nesirūpinimas kultūrine veikla reikštų nesirūpinimą nieku — nei kultūra, nei politika, nes be priemonių tikslas nepasiekiamas.

Tai pagaliau savaime suprantamas dalykas — aksioma. Tai suprato ir mūsų politikai, prieš dešimtį metų paskelbdami Lietuvių Bendruomenės Chartą. To darbo svarba kaskart labiau aiškėja ir dabartiniams politikams. Valstiečių liaudininkų suvažiavime Clevelande prele-

gentas dr. K. Karvelis dėstė šitaip: "Mūsų laisvinimo veiksniai privalo iš šių vizitų (Nixono — Chruščevo). **Red.**) pasikeitimo padaryti atitinkamas išvadas ir atitinkamai reviduoti laisvinimo akciją, jeigu ji dar įmanoma. Mano supratimu, tektų daugiau kreipti dėmesio į lietuvybės išlaikymą, nes po šių įvykių jau mums pakankamai aiškiai parodyta, kad mūsų tremties metai gali ilgiau užsitęsti, negu kad mes tikimės" **(Nepriklausoma Lietuva**, 1959.9.23). Todėl lietuvybės stiprinimas šiandien turėtų būti viena iš svarbiausių pareigų visų, nepaisant kuo kas save laikytų — politiku ar kultūrininku. Reikia betgi pažymėti, kad toji pareiga net ir ne visų visuomeninio gyvenimo vadų yra tinkamai įsisąmonin-ta. Į kultūros darbą kai kas vis dar žiūri kaip į antraeilės svarbos reikalą. Kultūriniams reikalams lėšų skiriama mažiausia. LB kai kieno laikoma tik dar viena organizacija, nesisikiriančia nuo kitų. Iš tikrųjų tai reiškia ne ką kita, kaip dalies mūsų visuomenės tam tikrą politinį trumparegiškumą — nenorą suprasti, kad tarptautinė politinė raida nėra mums palanki ir kad dėl to reikia ruoštis ilgai kovai. Tam gi reikia sąmoningos, stiprios, gajos tautinės bendruomenės.

Kultūrinės veiklos šiuo metu yra dvi pagrindinės sritys — kūrimas tokių vertybių, kurios Lietuvoj šiuo metu neįmanomos, ir lituanistinis švietimas. Kultūrinių vertybių kūrimas yra dabartinės kartos uždavinys ir kartu jos pasitraukimo iš tėvynės pateisinimas. Švietimas nemažiau svarbi sritis, nes tik jis gali užtikrinti tolimesnę mūsų tautinės bendruomenės egzistenciją, jos ateitį. Todėl ir lėšų telkimas vadovėliams bei kitoms tautinio švietimo priemonėms bei sąlygoms sukurti yra nemažiau svarbus dalykas, negu pvz. visokios premijos, ypač kai jomis premijuojami kartais ir menki dalykai.

Viso to, kas šiuo klausimu čia pasakyta, rezumė galėtų būti toks: Sekančio dešimtmečio vienas iš svarbiausių uždavinių yra mūsų tautinės bendruomenės stiprinimas, nes ji yra visokios veiklos Lietuvos labui pagrindas. Svarbiausia gi bendruomenės stiprinimo priemonė yra tautinis jaunuomenės švietimas bei auklėjimas.

BENDRUOMENĖS STIPRINIMO SĄLYGOS

Fanatizmas ideologijoj ★ Nepriklausomybės atminties griovimas ★ Polemikos nuosmūkis ★ Muša Lietuvių Frontą, o kliūva tėvams jėzuitams

Kultūrinės veiklos sėkmingumas priklauso nuo sąlygų. Vienos jų mūsų negali būti pakeistos, bet kitos priklauso nuo mūsų pačių. Šias pastarąsias čia kaip tik tenka pasiaiškinti.

Šio darbo sėkmingumui reikia tam tikro mūsų visuomenės vieningumo, sutartinumo, iš kurio plaukia ir entuziazmas, o entuziastiškai, su užsidegimu bei pasiaukojimu dirbamas darbas visada duoda gerų vaisių. M. Krupavičius išreiškė daugelio nuomonę, pareikšdamas, kad "politinė veikla turi skaldančių priežasčių ir tendencijų, kultūrinė gi vienijančių" (**Draugas**, 1959.8.24). Vis dėlto ir kultūrinėj veikloj nesunkiai gali atsirasti priežasčių bei progų susipykti ir susiskaldyti. Tam išvengti reikia, mano nuomone, stengtis pašalinti keletą svarbių bendro darbo kliūčių.

Viena iš kliūčių tiek politiniame, tiek ir kultūriniame darbe yra mūsų ideologinis fanatizmas. Mes esame tiek įsimylėję savo ideologijas, kad nenorime nieko gero matyti kitų ideologijose, ir tiek karštai kartais giname savąsias, kad pradedame neapkęsti ne tik kitų ideologijų, bet ir jų skelbėjų. Iš kovos prieš kitas ideologijas lengvai pereiname į kovą prieš žmones. Ideologinis "karštis" vienu atžvilgiu yra teigiamas dalykas, nes jis parodo mūsų idėjingumą, dvasingumą, bet fanatiškas tos ideologijos propagavimas rodo tam tikrą mūsų nesubrendimą ir nekultūringumą. Toks fanatizmas kenkia ne tik pačiai ideologinei grupei, bet ypač bendram mūsų tautinės bendruomenės darbui. Ta fanatiška ideologinė kova tarp lietuvių vyko jau nuo pat mūsų tautinio atgimimo pradžios tiek pačioje Lietuvoje, tiek ir čia Amerikoje. Ji pridarė nemaža žalos. Todėl reikėtų gerai pagalvoti, ar ne laikas mums tą kovą sukultūrinti ir atsisakyti vienam kitą su lazda varyti į savo rojų. Jeigu esame visi lietuviai ir siekiame bendro tikslo, tai argi taip baisu, kad kartais vienos, o kartais kitos ideologijos žmonių daugiau patenka į kokios nors bendrinės organizacijos vadovybę? Argi taip sunku rasti bendro lietuviško darbo, kurio netrukdytų dirbti ideologiniai skirtumai? Argi šiuo metu lietuvybė nėra mums svarbiau už mūsų ideologinius skirtingumus,

Antra kliūtis tai neturėjimas aiškios nuovokos bei aiškaus nusistatymo, ką galima ir ko neverta kelti bei disku tuoti iš nepriklausomos Lietuvos laikotarpio. Čia turiu galvoj kai kurių mūsų "demokratų" piktus, beatodairiškus puolimus bei plūdimus buvusio tautininkų režimo. Puolėjai sakosi skirią valdžią nuo valstybės, bet publicistikoj dažnai to skirtumo nematyti, ir niekinant valdžią dažnai neišvengiama ir nepriklausomos Lietuvos valstybės niekinimo bei netiesioginiai pačios tautos žeminimo. Valdžia yra pagaliau valstybės dalis, tad kaip gali niekinti dalį, kad kas nors iš to nepriliptų visumai? Juk kai įrodinėjama, kad Lietuvą per keliolika metų valdė niekšai fašistai, diktatoriai ar panašūs nedorėliai, tai Lietuvos gyvenimo nemačiusiems įtaigojama, kad ir pati Lietuva buvo turbūt nelabai kultūringa ir valstybiniam gyvenimui nepri-

augusi, jeigu leidosi tokių žmonių valdoma. Šiaip ar taip, beatodairiškas nepr. Lietuvos valdžios, kad ir diktatūrinės, niekinimas yra dviem atžvilgiais žalingas — pedagoginiu ir visuomeniniu: jis griauna jaunoje kartoje tą gražų nepriklausomos Lietuvos vaizdą, kurį ji susidarė lietuviškose mo kyklose (mokytojai juk negali jaunuomenei dėstyti, kad Lietuvą valdė kokie nedorėliai), ir trukdo darnų mūsų visuomenės sugyvenimą. Todėl siūlyčiau vietoj karštų, piktų publicistinių straipsnių rašyti verčiau režimų bei panašiais klausimais mokslines, objektyvias, faktais bei dokumentine medžiaga paremtas studijas. Tokie darbai bus visada naudingi, o pigūs publicistiniai straipsniai greitai sutrūnys laikraščių komplektuose.

Trečia kliūtis tai nekultūringa, menkavertė mūsų publicistika, ypač polemika. Palyginus ją su amerikietiškąja, nesunku pastebėti dažnos mūsų polemikos primityvumą. Išimčių yra, bet nedaug. Mūsų polemikose vyrauja ne protas, bet jausmai, kurių tarpe nemenką vietą užima pyktis ir neapykanta oponentui. Nesinaudojimas protu ir laisvės davimas jausmams rodo mūsų spaudos darbuotojų intelektualinės kultūros stoką. Suprantama, kad vadovaujantis jausmais sunku išsiaiškinti tiesą. Tokiose polemikose neban doma rimtai dėstyti oponento argumentų bei motyvų, bet plačiai dėstomi tik savieji, stengiamasi "sukritikuoti" oponentą, kimbant prie atskirų išsireiškimų, nevienodai suprantamų terminų, ir po to duodama valios jausmams, pareiškiant, kad oponentas yra šioks toks bei anoks.

Daugiausia nekultūringos polemikos būna politinėm temom, bet ji būna ir bergždžiausia. Pavyzdžiui, kiek prirašyta prieš St. Lozoraitį, o naudos iš to jokios. Tautininkų vadai buvo vadinami spaudos chuliganais dar tais laikais, kai jie buvo Vlike. Šiandien jie dar smarkiau puolami, bet kokia kam iš to nauda, Nei jiems, nei jų oponentams Lietuvos valdyti neteks. Ateities santvarką Lietuvoje padiktuos nauja Europos konsteliacija, o ne mūsų tarpgrupinių kovų rezultatai.

O kiek prirašyta prieš frontininkus! Ir ko tik neprirašyta — įvairiausių, keisčiausių, pilnų prieštaravimų pareiškimų. Įrodinėta pvz., kad jų skelbiama nepasaulėžiūrinė politika esanti katalikams nepriimtina, nes visos gyvenimo sritys, taigi ir politika, esančios susijusios su pasaulėžiūra (**Tėvynės Sargas**, 1952 Nr. 2). Bet kitas tos pačios grupės žmogus (P. Maldeikis) šiandien teigia, jog "tvirtinimas, kad visi kultūros procesai yra neišvengiamai susiję su pasaulėžiūra, yra neteisingas ar bent, mažiausia, perdėtas". Taigi netik ūkinė, bet jau ir kultūrinė sritis nebelaikoma susijusi su pasaulėžiūra. Kartais rašoma, kad "nepasaulėžiūrinė partija tenka laikyti praktiškai neįmanoma. Ir tokios iš tikro nėra" **(ibid)**, bet štai kitur rašoma priešingai, pareiškiant, kad nepr. Lietuvo-

je tautininkų valdymo laikais "vyravo liberalesni katalikai, vesdami nepasaulėžiūrinę politiką" (**Tėvynės Sargas,** 1959. Nr. 1, 98). Arba štai dr. P. Varnaitis kiek anksčiau rašė: "Gali teigti kas ką nori, dabartinis mūsų katalikų suskilimas į du frontus turi tik asmenišką pagrindą" (**Draugas,** 1954.3.8) vadinas, LFB skelbiama politika nebuvo laikoma skirtinga nuo krikščionių demokratų, bet šiandien savo neseniai išleistoje brošiūroje **(Katalikai, pasaulėžiūra ir politika)** jis jau laiko ją skirtinga ir katalikams nepriimtina. O štai naujausias, bet charakteringiausias ir keisčiausias priekaištas: frontininkai "yra linkę aprioriniai, beatodairiniai ir aklai pritarti grupės viršūnei ar jos vadui"... frontininkų veikėjai "ugdo savo bičiuliuose beatodairinio žmogui paklusnumo dvasią, kuri ne tik kertasi su demokratiniais principais, bet kartu yra, kaip matome, antikatalikiška" (prof. Julius Gravrogkas, **Jaunimo Žygiai,** 1958 Nr. 3). Daugelis frontininkų kartu su kardinolu Newmanu nebijos turbūt prisipažinti, kad absoliutaus (liet. beatodairinio) paklusnumo jie nežada net ir popiežiui su karalium **(I give an absolute obedience to neither — kard. Newman),** bet štai tie patys frontininkai linkę, anot profesoriaus, "aprioriniai, beatodairiniai, aklai pritarti vadui". Ar galima įsivaizduoti galingesnį vadą, kuris sugebėtų priversti "aklai pritarti", ko negali padaryti nei popiežiai, nei karaliai? Kitoje vietoje profesorius nusiskundžia, kad "mes lietuviai katalikai dažnai nesugebam rimtai diskutuoti mūsų katalikiškos pasaulėžiūros klausimų" (**J. Ž.,** 1959 Nr. 2-3). Pastaba teisinga. Kai publicistikoje, kaip tik ką cituotoje, nėra nė už centą logikos bei tiesos, diskusijos iš tikro neįmanomos.

Nelabai logiška, sakyčiau, ir seniems krikš. demokratams ginčytis su senais frontininkais jaunimo laikrašty. Matyti senųjų galvojama, kad ir jaunimą įvelti į tuos ginčus naudinga. Ir veliama gana sėkmingai. Jaunieji **J. Ž.** bendradarbiai ateitininkai senuosius ateitininkus frontininkus jau vadina egoistais, totalistais ir pan. epitetais (senieji vadino stalinistais, anarchistais ir pan.) Štai ir stud. Jurgis Gravrogkas, turbūt profesoriaus sūnus, sukūrė dar vieną naują epitetą frontininkams niekinti: "mums nereikia kaip **užsispirusiems** frontininkams ieškoti nerealaus Katalikų Bažnyčios pulso". Tik sūnus, žinoma, "pažangesnis" už tėvą, nes "užsispyrusių" frontininkų nuodėmes jis priskiria visai ne frontininkams, o tėvui A. Tamošaičiui, S. J., kuris **Laiškuose Lietuviams** rašė apie Katalikų Bažnyčios pulsą. Taigi prieita prie to, kad už bet kieno parašymą ne pagal krik. demokratų liniją bus kaltinami tik frontininkai. Krikščionys demokratai, atrodo, patenkinti, kad jaunieji ateitininkai plūsta senuosius ateitininkus už tai, kad šie pastarieji priklauso kitai grupei. Šiaip ar taip, negalima paneig

ti, kad tai neliestų pedagoginio bei moralinio klausimo.

Netrūksta panašios publicistikos ir demokratų iš kairės spaudoj. Čia priekaištaujama, kad frontininkai veikia Bendruomenėj, A. L. R. K. Federacijoj, kad jie net esą "įsteigę (!) Amerikos R. K. Federaciją" (**Naujienos**, 1958.8.19) ir pan. Atrodo, priekaištautojai būtų tik tada patenkinti, jei front. ne tik nieko neveiktų, bet ir visai neegzistuotų. Kai kurie laikraščiai turi įsivedę net specialius kampelius — "Laisvąsias Tribūnas", kuriose leidžiama plūsti, kaip kam patinka.

Nėra abejonės, kad panaši publicistika, kaip čia pavyzdžiais pailiustruota, yra nemaža kliūtis darniems visuomeniniams santykiams, o tuo pačiu ir sėkmingam lietuvybės išlaikymo darbui. Todėl malonu konstatuoti, kad turime dar laikraščių, kurie nekultūringų publicistų patarnavimais nesinaudoja ir plūstamųjų straipsnių nededa. Reikia tikėti, jog ir kiti galų gale įsitikins, kad plūdimas bei kitų niekinimas į vienybę neveda ir kad tokiomis priemonėmis joks doras tikslas nėra pasiekiamas.

IŠVADOS

Kultūrinkime polemiką bei publicistiką, daugiau naudodamiesi protu nei jausmais. Apie nepriklausomybės laikotarpį rašykime daugiau moksliškai, negu publicistiškai, nes ta publicistika ypač šiuo metu nereikalinga ir nenaudinga. Nebūkime ideologiniai fanatikai, nes fanatizmas nekultūringumo pažymys — jis kliudo mūsų sugyvenimui.

Bandykime vieningiau bendradarbiauti tose srityse, kurios maž'au skaldo. Juo platesnė, bendresnė organizacija, juo geresnė dirva visų bendradarbiavimui. Todėl Lietuvių Bendruomenė yra vieta, kur gali tilpti visi. Todėl ir katalikams daug svarbesnė ateitininkų organizacija, negu krikščionys demokratai ar frontininkai, nes kai sunyks pirmoji, sunyks ir pastarosios.

Neneikime politinio darbo reikalingumo bei svarbumo, bet ir politiniai veikėjai turi suprasti, kad kova dėl garbės nesiderina su kilnios politinės organizacijos tikslais ir darbo vieningumas nemažiau svarbus už organizacijos vieningumą.

Visų šių dalykų supratimas bei vykdymas padės sudaryti būtinas sąlygas mūsų tautinės bendruomenės egzistencijai pratęsti ilgesniam laikotarpiui ir tuo būdu sudaryti pagrindą tolimesnei kovai dėl Lietuvos laisvės.

Tremtinys negali turėti naujos tėvynės, kaip jis negali turėti nė naujų tėvų. Netekęs tėvų, žmogus pasilieka našlaitis amžinai. Netekęs tėvynės, jis pasilieka tremtinys — taip pat amžinai. Tėvynė yra neatstojama ir nepakeičiama.

Antanas Maceina

RAŠYTOJAS VERGIJOJE

ALOYZAS BARONAS

(Tęsinys iš 19-to nr.)

VAIKŲ LITERATŪRA

Vaikų literatūroj be Sluckio nedaug atsirado naujų žmonių. Kaip anksčiau, ir dabar Vyt. Sirijos Gira parašo po nedidelę knygutę. Rašo Jonynas, Matutis, Kubilinskas. Be Sluckio visi vardai seni. Daugiausia rašo jaunieji, kurie Antrojo pasaulinio karo metu dar tik buvo baigę gimnazijas. Kaip minėjau, labai gabus Anielius Markevičius vaikams parašęs apysaką **Šūvis miške**, o gal labiausia iškilus, jau **Ateities** ir **Ateities Spindulių** žurnaluose rašęs Kostas Kubilinskas. Reikia pasakyti, kad vaikams literatūra yra gana nebloga. Žinoma yra nemaža kūrinėlių, kuriuose apsčiai komunistinių aktualijų, kaip visokių leninų, gegužės pirmųjų ir spalių, tačiau yra nemaža ir grynai vaikiškos, jokiai propagandai nepajungtos, literatūros. Iš jų išsiskiria Kubilinskas, šiais metais už vaikiškas knygutes **Buvo buvo kaip nebuvo, Kortų namelis** ir **Grybų karas** laimėjęs augščiausias premijas. Eilėraščiai sklandūs, ir čia su juo tegali susilyginti nebent tik jo mokytojai L. Žitkevičius ir Vytė Nemunėlis, kurie, reikia pasakyti, čia nedaug vaikams parašo. Knygutės dažniausiai gerai išleistos, neblogai iliustruotos ir skoningos. Tenka pripažinti, kad mes čia tremtyje vaikų literatūroj toli esame atsilikę. Bent priešmokyklinio amžiaus ir pirmųjų skyrių vaikams. Rašytojai gal surastų ką nors, tačiau tėvai nenoriai vaikams knygas perka ir nenori vargti su jais, kad šie skaitytų. Bet nuo dvylikos ligi keturiolikos ir daugiau metų vaikams ir ten nėra geros literatūros. Jaunimas nori nuotykių, komunistai tokių nuotykių knygų, kurias anksčiau leido, neleidžia, kaip tai įvairūs Reid romanai **Raitelis be galvos, Baltaveidis vadas,** arba kriminaliniai anglų rašytojo Wallace romanai **Durys su septyniais užraktais** ir kt. Šios ir panašios knygos, kaip bolševikinėj **Tiesoj** rašyt. Dovydaitis skundžiasi, yra jaunimo multiplikuojamos, išplyšę puslapiai perrašomi. Yra mieste tokių kygynų, kur jaunimas už penkis ar daugiau rublių išsinuomoja nepriklausomybės metais leistą knygą. Tokios knygos šiaip jau kainuoja dešimtimis rublių. Žodžiu, ir tenai, kaip ir čia nuotykinės literatūros trūksta. Ten nėra kam parašyti, čia nėra ir kam parašyti ir nėra kam išleisti. Tačiau nežiūrint to, vistiek ten iš visų žanrų vaikų literatūra geriausiai stovi, nes lengviausia išvengti vadinamos marksistinės linijos.

DRAMA

Sunkiausia rašytojams. Muzikas ar dailininkas dar šiek tiek daugiau turi laisvės, nes jis kaip nori taip gali kūrinį pavadinti. Bet iš visų mažiausia turi laisvės dramaturgai. Čia labai akivaizdžiai matyti visi trūkumai. Sunku ir libretus paruošti. Putino **Sukilėliai** operos buvo priimti, bet kai paruoštame librete bolševikai iš Maskvos pamatė, kaip scenoj vaikšto kunigas šaudydamas rusus, žinoma caro žandarus, operos pastatymas iš karto atkrito. Sovietai negali dovanoti, kad kas nors blogai atsiliepia apie rusus, kuriuos vistiek visi tapatina su bolševikais. Dėl tos priežasties, net Marcinkevičiaus (kuris ėjo nuo Oriolo ligi Vilniaus su bolševikų armija), raštuose nėra išspausdinta jo **Kražių skerdynių,** nes juk ten skerdė rusai, o rusų juk negalima liesti. Net ir leidinėlyje apie Kražius nėra tų skerdynių paminėta. Dramoje labiau matyti visos nemarksistinės skylės. Todėl ir čia stengiasi dramaturgai imti temas iš nekenksmingos srities. Juozas Grušas parašė visus sudominusį ir pasisekimo sulaukusį **Herkų Mantą**. Čia visas pasisekimas priklauso, kad lietuvis žiūrovas Prūsijos kovą su kryžiuočiais identifikuoja su tokia kova Lietuvos su Sovietais. Kitos Grušo dramos **Dūmai** ir **Vedybų sukaktis** turėjo mažiau pasisekimo. Pirmoji irgi turėjusi kokių nors trūkumų, tačiau Vedybų sukaktis esanti drama, kuri galėtų vaizduoti kapitalistinį gyvenimą. Šioje dramoje atvaizduota naujausios komunistų klasės buržuaziniai siekimai ir sukčiavimai. Drama intriguojanti, įdomi, tačiau ne pagal liniją, nes bolševikų vagių esą negali būti, ir tas pats aklasis Jonynas tą dramą jau nuplakė. Rašo dramą ir iš Sibiro grįžęs Gricius ir dar ne vienas, tačiau jos nereikšmingos. Kaikurios buvo nufilmuotos. tačiau filmai, kam teko matyti ir čia Amerikoj. yra skurdžiai ir nemeniškai susukti. Sako, jie Lietuvoj taip pat neturi pasisekimo. Dramaturgijoj iškilo taip pat ne vienas jaunas žmogus, iš kurių pažymėtinas Kazys Saja. Vyrukas dar gana jaunas, tačiau jo komedijos yra gyvos, intriguojančios, klasiškos komedijos matu sukirptos. Komedija **Septynios ožkenos** yra taip įdomi, kad net negalima suprasti, kaip bolševikai ją leido statyti. Nors ten iškeliama kolchozo netikėliai žmonės, tačiau iš jos matyti tipingas kolchozininkų gyvenimas, kuris čia mums atrodytų net graudus. Komedijose maža politikos ir todėl jos, nors nėra stiprios, tačiau neapspręstos kompartijos linijos iš anksto, yra patrauklios. Iš Sajos galima laukti dramaturgo, žinoma ligi mūsų, čia esančių, dramaturgų dar toli, nebent Grušas ką nors sukurtų, jeigu būtų laisvas. Dramą parašė ir minėtas romano Studentai autorius Rimkevičius. Tai **Vandens lelija.** Drama tam tikra prasme tapatintina su Landsbergio **Penkiais stulpais,** nes čia liečiamas partizanų judėjimas ir kalbama, kad nėra

reikalo vienas prieš kitą kovoti, nes Lietuvoj visi tie patys žmonės. Atrodo, kad dramos autorius bus paieškojęs ko nors naujo, o kad jis sugeba, matyti iš romano Studentai. Apskritai, nors dramaturgų nemažiau negu kitų. tačiau ji stovi toli gražu blogesnėj vietoj negu poezija ir beletristika.

KRITIKA

Vienas dalykas Lietuvoj gerokai pažengė į priekį, tai kritika. Nežinia, ar Mykolaičio, ar tai Korsako nuopelnas, bet literatūroj išprūsintų žmonių yra. Pažymėtini Lankutis ir Kubilius. Jiems įsakyta, kaip vertinti knygą, kokios linijos laikytis ir ko reikalauti, tačiau iš jų rašymo atrodo, kad jie turi supratimą ir moka aptarti. Žinoma, jie gavo ne kartą barti už nuo linijos nukrypimą vertinant Krėvę ar Sruogos **Dievų mišką,** kuris tebuvo išspausdintas tik po Stalino mirties, bet kritikai parodo supratimą ir išsilavinimą. Ir svarbiausia, kad jų yra nemaža. Atrodo kontrastas, tačiau kritika negali padėti auklėtis rašytojams, nes ji irgi privalo laikytis linijos, tačiau iš kritikinių straipsnių matyti, kad jie reikalui esant mokėtų vertinti. Galimas daiktas, kad daugelis literatūros žmonių negalėdami patys rašyti, o visdėlto mylėdami literatūrą, pasinešė į kritiką.

Baigiant šias bendras pastabas pažymėtina, jog literatūrą žlugdo ir tai, kad kaikurie autoriai, negalėdami rašyti ką nori, visai nerašo, gi kiti, kad ir su mažesniais gabumais, veržiasi į literatūrą, kurion normaliais laikais jie niekad nepatektų arba būtų dešimtaeiliais. Nors šiandien jau laisviau, nors žiūrima daugiau literatūros vertės, nors nereikalaujama garbinti vieno asmens, tačiau linija tebėra, reikalavimai jos laikytis dideli ir tai literatūrai peilis. Šis vadinamas atlydys, kurio metu drįso net ir Pasternakas savo raštus pasiūlyti, vistiek teigiamai paveikė lietuvių literatūrą. Žmonės turėjo progos laisviau pasikalbėti, nuvertė kaikuriuos stabus, daugelis, net ir komunistams parsidavusių, pradėjo bijoti liesti komunistines temas, nes jos pasidarė nepastovios. Net ir jų pačių spaudoj buvo pasiskųsta, kad liepta rašyti apie traktorių stotis, gi dabar jos panaikintos ir tuo pačiu tie kūriniai liko beverčiai. Chruščevo atėjimas be abejo atnešė daug laisvės, tačiau jos toli gražu maža, kad galima būtų laisvai ugdyti literatūrą. Mes čia esantieji negalime iš daugelio tų rašytojų juoktis, nes nežinom jų sąlygų, tačiau vertinti turim. Žinoma, turime pasakyti ir tiesą, ypač tiems, kurie yra formalūs komunistai ir kurie daugiau enkavedistai negu rašytojai. Apskritai, laisvėj esantieji tegalime tik gailėtis pakinkyto į kompartijos vežimą rašytojo, kuris mato, kad laikas eina ir talento negali panaudoti taip, kaip jis nori. Ir tai stebint, atrodo lyg tavo turtas degtų. Iš antros pusės mūsų čia esančių parei-

LIETUVOS TEISĖS Į KLAIPĖDOS KRAŠTĄ

JONAS BUDRYS

Laikas bėga. Kažin ar suspėsiu parašyti "atsiminimus". O dabar atsiminimų gadynė. Rašoma čia ir anapus — Krašte. Kai ką svarbu palikti ateičiai.

Štai ir dabar laiks nuo laiko kai kurie "Memelanderiai" bando reikšti pretenzijas į Rytprūsius ir net Klaipėdą, nors tuo ir gerokai kliudo dabartinės Vokietijos politikai.

Tenka prisiminti, kad pirm galutino išsprendimo Klaidėdos likimo, Vokietija jau turėjo savo pašonėje Danzigo freištatą. Jau keli metai Vokietija ne tik stebėjo, bet skaudžiai jautė, kaip freištatas pasireiškia praktikoje. O antras toks Klaipėdoje žadėjo būti jai dar pavojingesnis, nes į freištato valdžios ir uosto valdymo narius pretendavo ne tik Lenkija, bet ir prieinanti prie Nemuno Sovietų Rusija. Tad mano tikslas čia paduoti kaip anų laikų demokratinės Vokietijos atsakingi politikai žiūrėjo į Klaipėdos kraštą.

Kviečiamas kai kurių veikėjų jau 1922 m. vasarą lankiau Klaipėdos kraštą. Greit įsitikinau, jog Vokietijos žvalgyba

---

ga remti savo literatūrą, kad jos puoselėjimas ir laisvėj nors dalinai galėtų užpildyti tą žalą, kurią daro bolševikai Lietuvoj, versdami lietuvį vergauti, o rašytoją tą vergiją garbinti.

Jonas Budrys, šiais metais atšventęs 70 metų sukaktį, yra veteranas diplomatas, Lietuvos generalinis konsulas New Yorke. Prieš 1928 m. pradėdamas diplomatinę karjerą, yra buvęs Klaipėdos krašto gubernatorium, Lietuvos kariuomenės gen. štabo kontražvalgybos viršininku. 1923 m. vadovavo Klaipėdos krašto sukilimui už prisijungimą prie Lietuvos.

---

sužinojo apie mano keliones ir, be abejo, tikslą. Vietos lietuviai kalbėdavosi nesivaržydami su tarnavusiais policijoje lietuviais, skaitydami juos "savo" žmonėmis.

Rugpjūčio pabaigoje gavau pranešimą iš Kauno, kad Rytprūsių kriminalinės policijos direkcijos keli pareigūnai atvyksta į Kauną eiliniam pasitarimui. Tokius turėdavome porą kartų į metus. Grįžau į Kauną. Pasiruošiau pasitarimams. Atvyko direktorius, du padėjėjai seni pažįstami ir vienas anksčiau nematytas. Direktorius paaiškino, kad Berlynas šį kartą atsiuntė savo atstovą, poną Fleischer, ir perstatė jį. Fleischeris beveik nekalbėjo, bet atidžiai klausėsi. Mums buvojant Karaliaučiuje pastebėjome, kad esame nuolatiniai "globojami", ir mes, aišku, tuo pačiu atsilygindavome Kaune. Man ir buvo pranešta, jog svečiai po sesijos visi aplankė Karo muziejų ir ten ilgai tarp sa-

vęs kalbėjosi. Iš rodomo Fleischeriui respekto padariau išvadą, kad jis tarnybiniai stovėjo aukščiau bent už tuos du Karaliaučiaus krim. policijos viršininko padėjėjus. Sekančią dieną, po rytinio posėdžio, pakviečiau svečius pietų į Metropolį. Po pietų berlyniškis paprašė mane parodyti jam Karo muziejų. Turėdamas galvoje jų visų vakarykštį vizitą ten, nusistebėjau, bet žinoma, stengiausi to neparodyti. Kiti nėjo.

Atėjau su ponu Fleischeriu į sodelį. Jis ir nerodė noro eiti į patį muziejų, o pasiūlė sėsti ant suolelio priešais muziejaus bokštą. Pasiūliau svečiui papirosą ir laukiau jo iniciatyvos pradėti kalbą, nes sumanymas čia ateiti buvo jo. Išleidęs dūmą, Fleischeris rodydamas į tris herbus ant bokšto, paklausė, kas čia per herbai.

Savo pasitarimuose ir pobūviuose kalbėdavomės specifiniais klausimais, niekuomet neliesdami politikos, tiek vidaus, tiek užsienio. O klausimas jo jau buvo keistas — negi berlyniškis prikaišios mums Klaipėdos herbą. Vienok atsakiau:

— Kaunas, Vilnius ir... Klaipėda.

Taigi Klaipėda, — taip ir pakartojo svečias netgi stipriai pabrėždamas — KLAIPĖDA. Jūs skaitote ją savo miestu — kodėl jūs jos nepaimat, ko laukiat?

Ir vėl man nebuvo aišku kas tai: ar noras mus pašiepti? Gal karaliaučiškiai, kaipo nuolat palaikantieji gerus santykius su mumis, nenorėjo daryti to priekaišto mums, o daro tą per iki šiol nepažįstamą, kurio mes gal daugiau ir nematysime. Bet atsakyti reikėjo, tad aš atsakiau:

— Tai jau politikų sritis. Už save asmeniškai tiek pasakyčiau: būtų sveikiau visiems, kad krašto likimas greičiau išsirištų — jam reikalingas užnugaris, mums pajūris ir uostas. Ūkininkai ten nesupranta kas dedasi, o miestelėnai, lošdami politiką, važinėdami į Paryžių ir Varšuvą, demoralizuojasi. Bet, spėju, jums žinoma, jog tiek alijantai, tiek krašte krausai, janai ir kiti nori freištato. Pamėgintume mes ką daryti, jūsų štalhelmas, o Klaipėdoje krausai, altenbergai ir kompanija pakeltų didžiausį triukšmą.

— Gana tų freištatų! Iki gerklės mums duoda žinoti Danzigas. Štalhelmą nutildysime mes, o su krausais apsidirbsite jūs. Žinoma, tai mano privati nuomonė, p r i d ė j o svečias. Mums reikia eiti — užbaigė.

Taip aš ir patikėjau, kad Vokietijos pareigūnas, ypač toje srityje ir taip kategoriškai reikštų man "savo privačią nuomonę". Jų diplomatams gal nepatogu buvo tą pasakyti mūsų diplomatams, tad pasirinko tą patį kitais keliais.

Grįžome į popietinę sesiją. Nors tos temos daugiau nelietėme, iš jų žvilgsnių supratau, jog kiti svečiai žinojo apie Fleischerio misiją. Aišku, tą pasikalbėjimą aš pranešiau Vyr. Štabui.

Patvirtinimą apie tai, jog Fleischeris reiškė ne savo nuomonę, gavome kiek vėliau —

PASKUTINIOJI VOKIEČIŲ PAŽIŪRA Į KLAIPĖDOS KRAŠTO SANTYKIUS SU LIETUVA

Pagal Amerikos prezidento Wilsono 27 punktus ir pagal I Did. Karą laimėjusių valią, po 1918 Europa turėjo būti perorganizuota tautų apsisprendimo teisės pagrindais. Šito principo tačiau nebuvo laikomasi taikos sutartyse. Tik mažoj daly rytinių Vokietijos teritorijų, kurias administravo svetimos valstybės, buvo suorganizuotas plebiscitas. Jo daviniai rodė, kad didelė gyventojų dauguma pasirinko vokiečių Reichą. Bet Dancigas ir Klaipėdos kraštas, kurių gyventojai taip pat pareiškė norą pasilikti Vokietijoje, buvo sutarptautinti. Nežiūrint to, Lietuva 1923 m. Klaipėdos kraštą nelegaliai aneksavo.

— — —

Taip rašo profesorius Helmut Arntz, knygoje **Facts About Germany,** išleistoj Federalinės Vakarų Vokietijos valdžios 1959 m. (2-jam leidime, p. 9) ir platinamoj užsieniuose per Vakarų Vokietijos ambasadas.

kelias dienas prieš sukilimą. Tais pačiais keliais, tik per kitą pareigūną buvome paprašyti: "Užimkite Tilžės tilto mūsų (vok.) pusėje pereinamojo punkto raštinę". Priežastį nepaaiškino, bet prašėsi išvada: vokiečių politinė policija puikiai žinojo, kad valanda jau artinasi, bet jie prieš alijantus nudavė nustebintus; štai tie litaueriai išdrįso net mūsų pasienio sargybą nuginkluoti! O nuginklavimas buvo toks: kada mūsų savanoriai, kuriem buvo pavesta įvykdyti tą vokiečių prašymą, užėmė pasienio punktą, rado ten pora vyresnio amžiaus tarnautojų, kurie tuoj parodė į gražiai, su vokišku tvarkingumu, net diržais surištus 34 senus šautuvus. Jei buvo "ueberraschungas" tai tik mūsų savanoriams, kurie gavo įsakymą be paaiškinimo kodėl.

Vokietijos Gen. Konsulas Klaipėdoje irgi prieš pat sukilimą išvyko į Berlyną, palikęs vice konsulą. Aš su juo kalbėjau asmeniškai ir susidariau įspūdį, kad ir jam buvo žinoma iš anksto kas vyksta.

Pagaliau 1928 metais sausio m. 29 d. tarp Lietuvos ir Vokietijos buvo pasirašyta sutartis sienų klausimams sutvarkyti. Pasirašė ministras pirmininkas ir užs. reik. ministras A. Voldemaras ir Reicho užs. reik. ministras Dr. Stresemann.

Derybos dėl sienų ėjo sklandžiai ir draugingai. Jei Vokietija, būtų turėjusi kokios paslėptos minties ateičiai, ji pasiūlytų įrašyti dėl sienų su Klaipėdos Kraštu: (maždaug) sieną kaip tai nustatyą Versalio sutartimi (ar ką nors panašiai), bet jau penki metai Lietuvos valdymo parodė Vokietijai, kaip tai atsiliepė Krašto

LIETUVIŠKAS LAISVOJO PASAULIO IR SOVIETŲ PROPAGANDOS DIALOGAS

JULIUS VIDZGIRIS

VATIKANAS

★ Girdima Lietuvoj ir Lenkijoj ★ Popiežiaus linija komunistų požvilgiu nesikeičia ★ Programos tautinės ir religinės ★ Radijas ir veiksniai.

I.

Vatikano radijo laidos lietuvių kalba yra seniausios, o eilę pokario metų ir vienintelės, lietuviškosios radijo programos iš laisvojo pasaulio. Jos pradėtos tada, kai Lietuvą ištiko didžioji nelaimė — sovietinė okupacija, ir vėl atnaujintos po karo, kai vietoj išsiilgtos taikos ir laisvės Lietuva pasruvo jos gynėjų krauju.

Pirmą kartą Vatikano radijas lietuviškai prabilo šviesios atminties vyskupo Pr. Būčio lūpomis dar 1940 lapkričio 27. Šio įtakingo ganytojo pastangomis išrūpintoji valandėlė per pirmąjį bolševikmetį ir buvo jo paties vedama. Tame darbe talkino jo artimieji bendradarbiai tėvai marijonai — a. a. kun. dr. J. Vaitkevičius ir kun. dr. J. Sakevičius. Prie valandėlės išrūpinimo taipgi yra prisidėjusi ir tuo metu Romoje veikusi lietuvių draugija Lithuania.

Vėliau šios programos buvo sustabdytos. Nepatikrintomis žiniomis, tai įvykę iš dalies dėl nesusipratimo pačių lietuvių tarpe. Dėl to net buvę sunkumų joms iš naujo gauti, prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai.

Lietuviškąsias laidas Vatikano radijas atnaujino 1946 birželio 8. Iki 1948 sausio jos buvo transliuojamos tik vieną kartą į dvi savaites (šeštadienių vakarais), po to — tapo savaitinėmis, o nuo tų pat metų balandžio dukartsavaitinėmis. Nuo 1949 pabaigos lietuviškasis žodis per Vatikano radiją skambėjo jau keturis kartus į savaitę.

Tomis ypatingai liūdnomis lietuvių tautai dienomis, kai pavergėjų siautėjimas buvo pasiekęs savo viršūnę, atėjo ir pirmosios žinios, jog tėvynėje gimtasis žodis iš Amžinojo Miesto girdimas ir teikia daug paguodos. Tai skatino daryti

---

gerbūvyje, o ypač uostui, ir Berlynas suprato, kad sugrąžinti Klaipėdai smulkaus žvejų uosto padėties negalima.

Štai kodėl Hitlerio "sutartį", kaipo aiškų diktatą, negalima imti dėmesin.

tolesnių žygių lietuviškoms valandėlėms išplėsti.

Lietuvos Episkopatui tremtyje, politiniams veiksniams ir pavieniams asmenims prašant Šv. Sostą, Vatikano radijo vadovybė nuo 1958 pradžios (galutinai įrengus naują galingą siųstuvą) praplėtė lietuviškosios programos laiką ir paskyrė ketvirtį valandos kiekvieną vakarą, o taip pat pusvalandį sekmadienių rytais — viso dvi valandas ir ketvirtį per savaitę. Be to, nuo pat pradžios yra susidariusi tradicija specialiomis pusės valandos programomis paminėti Lietuvos nepriklausomybės ir jos pagrindinio globėjo šv. Kazimiero šventes.

Šiuo metu Vatikano radijo liet. laidos girdimos 19, 25. 31 ir 196 metrų bangomis kasdien 20,15 — 20,30 val., be to, sekmadieniais 10,30 — 11 val. Lietuvos laiku. Programos nekartojamos.

Visą laiką programomis rūpinosi ir joms vadovavo be jau suminėtų Tėvų Marijonų, Romoje gyveną lietuviai kunigai: prel. dr. L. Tulaba, dr. V. Balčiūnas ,dr. J. Bičiūnas, dr. P. Jatulis, Br. Liubinas ir kt. Nuo 1950 vasaros joms vadovauja dr. Kaziūnas, ilgą laiką pats vienas su stebinančiu sugebėjimu ir patvarumu nešęs pagrindinę darbo naštą, talkinamas nepastovių, dažnai besikeičiančių padėjėjų. 1959 pirmoje pusėje buvo girdimi du nuolatiniai pranešėjai, antroje pusėje — trys. Tačiau tik išimtiniais atvejais toje pačioje programoje dalyvauja du. Vieno jų išsireiškimu, jų sąlygomis tai būtų „liuksusas".

II.

Girdimumas priklauso nuo siųstuvo galingumo ir trukdymų stiprumo. Abiem požiūriais padėtis yra nuolat kintanti. Nors ir silpnai, Vatikano valandėlė buvo girdima Lietuvoje dar per pirmąjį bolševikmetį. Po karo kurį laiką dėl tuometinių sąlygų neturėta jokių žinių iš krašto. Jų gauta vėliau, sustiprinus transliacijas. 1950 buvo pradėtį Vatikano radijo stoties perstatymo ir patobulinimo darbai. Įrengus kryptines antenas, o ypač naują galingą siųstuvą, stotis žymiai sustiprėjo. Tačiau nesnaudė nė „kriokiantis liūtas". Vis daugiau trukdytuvų paleista darban. Jų vaisiai nevienodi. Kai kuriais laikotarpiais sovietams pavyksta visiškai užs'elbti programas. Paskui vėl „atlyžta". Dažnai viena banga girdimumas yra geresnis, nes tai matomai reikalinga atitinkamai sovietinei sekimo tarnybai.

1959 pradžioje Vatikano radijas mėgino patikrinti savo ryšį su klausytojais. Buvo skelbiamas adresas, kviečiant klausytojus pagal galimybes parašyti savo reakcijas. (Tas metodas ilgesnį laiką buvo sėkmingai naudotas Amerikos Balso lietuvių skyriaus Europoje). Nors tuo metu kaip tik siautė dideli trukdymai, adresas buvo išgirstas. Sprendžiant iš atsakymų laiškų siuntėjams, redakciją pasiekė klausytojų laiškai iš Lietuvos, Lenkijos ir kitų kraštų.

Rašant šią apžvalgą. naudotasi konkrečiais stebėjimų duomenimis, surinktais Lietuvos pasienyje. Apytikrį girdimumo svyravimų vaizdą galima susidaryti iš sekančių pavyzdžių: 1959 II 26 — IV 8 laikotarpyje, kai vyko labai stiprus trukdymas, iš stebėtų 30 programų 7 gerai girdėtos, 16 — tik dalinai, 8 visiškai klausytojo nepasiekė; tuo tarpu 1959 XI 28 — 1960 I 10 iš 37 programų 25 gerai girdėtos, 7 — dalinai, 3 buvo visiškai užstelbtos.

Kartais girdimumą sunkina grynai gamtinės atmosferinės kliūtys. Todėl gaila, jog Vatikano radijo programos nekartojamos. Svarbesni dalykai turėtų būti kartojami, nors praktiškai tai sunku atlikti vien dėl to, jog nėra galimybių greitai nustatyti, kuri programa „praėjo" ar „nepraėjo".

III

Daugeliu k a l b ų siunčiamos Vatikano radijo programos turi perdėm savitą pobūdį: pirmoje eilėje skelbti šv. Tėvo žodį, informuoti apie šv. Sosto veiklą, duoti žinių apie katalikų gyvenimą pasaulyje.

Komunizmo atžvilgiu Vatikano radijo linija yra nuosekli, nesvyruojanti, bekompromisinė, laisva nuo bet kokio principinio ar taktinio oportunizmo. Tai todėl, jog Kat. Bažnyčia ir komunizmas yra dvi nesutaikomos idėjinės pozicijos. Bažnyčia komunizme yra atpažinusi didįjį žmonijos priešą ir jį pasmerkusį dar tada, kai jis tebebuvo užuomazgoje, kaip miglota XIX-jo amžiaus revoliucinių teoretikų svajonė; nesiliovė su juo kovoti ir jam priešintis iki šiol; neprarado drąsos ir su juo nesitaiksto nė dabar, komunizmui Sov. Sąjungos pavidale išaugus į pasaulinę grėsmę.

Blogai informuoti ir mažai pažįstą tikrąjį Bažnyčios vaidmenį bei linkę jį vertinti savotišku politiniu mastu įtarė, jog naujasis popiežius esąs „lankstesnės" politikos šalininkas. Ypač mūsų visuomenėje tokiai nepagrįstai prielaidai pagrindo davė apgailėtinas nesusipratimas dėl Lietuvos Pasiuntinybės prie Šv. Sosto padėties pakitimų. Tuo tarpu kaip tik dabartinis popiežius nuo savo išrinkimo dienos nuolatos rodo ypatingą rūpestį „Tylos Bažnyčia", kuriai priklauso ir lietuvių tauta.

Paskutinėje kalėdinėje kalboje Jonas XXIII pabrėžė: "Bažnyčia, siekdama taikos, negali atsisakyti savo pozicijų bei daryti nuolaidų toms pasaulėžiūroms bei režimams, kurie aiškiai ir neabejotinai prieštarauja katalikiškajam mokslui. Bažnyčia nėra abejinga dejavimui, kuris pasiekia Mūsų ausis iš tų nelaimingų kraštų, kur žmogaus teisės yra paniekintos ir kur melas yra virtęs kasdienybe". Dabartinis popiežius yra pareiškęs, kad tarptautinių blogybių pagrindinės priežastys yra laisvės bei nepriklausomybės atėmimas kitoms tautoms, planingas kultūrinių bei kalbinių vertybių naikinimas

tautinėse mažumose, jų ūkinis išnaudojimas ir tikybos bei Bažnyčios persekiojimas. Palankesnės linijos pavergtiesiems negali būti.

Krikščionybė bendrai teigiamai vertina tautinius ypatumus, todėl bendroji linija yra derinama su kalbinių grupių ypatingais interesais. Katalikybė, lietuvių tautos daugumos religija, buvo ir yra jos galingiausias apsigynimo ginklas tiek praeityje carinės, tiek nūdien komunistinės priespaudos laikais. Dėl šių priežasčių Vatikano radijas teikia daugiau galimybių lietuviškumui reikštis ir yra artimesnis pavergtosios tautos dvasiai, negu kiti valstybiniai radijai, kurių linija, kaip patirtis parodė, labai priklauso nuo vidaus ir užsienio politikos svyravimų.

Jeigu Laisvosios Europos ir Amer. Balso radijo laidos pavergtiems po Vengrijos įvykių, o iš dalies jau nuo 1955 vasaros pagrindinai pakeitė liniją: iš kraštutinio antikomunizmo perėjo į savotišką neutralumą "neerzinti žvėries", tai Vatikano linija išliko pastoviai tvirta. Jos religinis pobūdis ją anksčiau apsaugojo nuo kraštutinės polemikos įkarščio, o dabar neleidžia atsisakyti principinės komunizmo opozicijos.

Mums palankias galimybes užtikrina ir dar viena praktiška aplinkybė. Vatikano radijas, kaip ir visa Šv. Sosto veikla, remiasi laisvomis tikinčiųjų aukomis, todėl nepajėgia pilnai išlaikyti lietuviškosios programos. Šalia teikiamų dispozicijai techninių radijo įrengimų bei patarnavimų, ilgą laiką buvo mokamas simbolinis honoraras, leista pasinaudoti automašina. Lietuviškiesiems veiksniams ir visuomenei, pirmoj eilėj katalikiškajai, tenka rūpintis reikiamo personalo išlaikymu. Savaime suprantama, jog tuo pačiu paramos teikėjai turi daugiau galimybių daryti įtakos.

Ar tos galimybės išnaudotos be priekaištų? Atsakymas ieškotinas darbo turinyje ir organizacijoje.

IV.

Programos turi ryškius religinius rėmus. Jos pradedamos ir baigiamos įprastiniu Vatikano radijo signalu — "Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat" melodijos garsais — su sveikinimu "Laudetur Jesus Christus — Garbė Jėzui Kristui!". Be to, pastaruoju metu programos pabaigoje įvesta invokacija: "Švč. Jėzaus Širdie, teateinie Tavo karalystė į mūsų brangiąją Lietuvą!"

Iš teoretinio 15 min. laiko viena minutė prieš pabaigą skiriama techniškam pasiruošimui sekančiai transliacijai. Programos atidarymas bei uždarymas užima 1 - 2 min. Likusį laiką užpildo tikrasis valandėlės turinys. Paprastai jį sudaro dvi dalys: žinios ir apybraiža. Kartais dar būna ir trečioji dalis, pvz.: 1959 XII 2 programoje — I. Žinios. II. Iš liet. spaudos (str. iš **Darbininko**). III. Apybraiža "Kunigo reikšmė lietuvių tautai";

XII 13 — I. Žinios. II. Italo laikraštininko įspūdžiai iš Vilniaus (pagal Romos dienr. **III Tempo**). III. Apybr. apie prancūzų kat. intelektualų savaitę; 1960 I 3 — I. Žinios. II. Iš liet. spaudos (mintys iš PLB pirm. J. Matulionio str. **Tėviškės Žiburiuose**). III. Apybr. "Vysk. Paltaroko testamentas".

Žinioms skiriamas laikas įvairuoja nuo 2 iki 10 min. Dažnai tai, atrodo, priklauso nuo apybraižos dydžio. Aplamai informacija liečia katalikų gyvenimą pasaulyje ir lietuvių religinę bei kultūrinę veiklą. Iš tarptautinės politikos paminimi tik žymesni įvykiai, pvz. JT debatai Vengrijos klausimu, Tarptautiniai Pabėgėlių Metai, Pavergtųjų Europos Tautų veikla ir pan.

Dar įvairesnio pobūdžio yra apybraižinė dalis, kuriai vidutiniškai skiriama didesnė laiwo dalis. Apytikriais stebėjimų duomenimis, 1959 XI 28 - 1960 I 10 apybraižos pasiskirstė taip:

Tikėjimo dalykai ir tarpt. kat. gyvenimas — 10,

Bažnyčios persekiojimas ir antirel. propag. — 10,

Laisvųjų lietuvių gyvenimas — 6,

Hierarchijos bei veiksnių pareiškimai — 5,

Lietuvos istorija — 3,

Sov. režimo kritika — 2.

Turinio sklaida rodo, kad apybraižų tikslas — stiprinti lietuvių religinę bei tautinę dvasią, palaikyti atsparumą komunizmui, atremti komunistinės propagandos puolimus. Nevengiama pabrėžti lietuvių tautos teisės į laisvę ir nepriklausomybę bei kelti aikštėn okupanto kėslus.

Kas bent kiek nusivokia šiame darbe ir žino tikrąsias sąlygas, gali tik stebėtis pasiektaisiais vaisiais. Tačiau pavergtosios Lietuvos klausytojas gali kai ko pasigesti, pvz.: pilnesnio lietuvių veiklos pavaizdavimo, jų spaudos sistemingesnės apžvalgos, pritaikintų jaunimui dalykų ir pan.

V.

Atsakomybė už tinkamą darbo organizaciją tenka mūsų vadovaujantiems veiksniams ir pačiai visuomenei. Šiuo atžvilgiu buvo ir tebėra stambių trūkumų.

Prieš gerą laiko gabalą Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija savo nariams išsiuntinėta promemorija (1957 rugsėjo 15) pabrėžė radijo programų reikšmę pavergtajam kraštui ir reikalą užtikrinti jų pastovų veikimą. Drauge buvo nurodyta, jog vienkartinių rinkliavų tam tikslui nepakanka, ir kelta mintis suorganizuoti atitinkamą fondą ar net sąjūdį, siekiant "tinkamoj aukštumoj išlaikyti Vatikano radijo (eventualiai ir kitų radijų) Lietuvai skiriamas religines - ideologines programas". Ten pat buvo nurodyta: "patirtis labai aiškiai parodė, kad čia negalima remtis nė VLIKo Radijo skyriaus, nė kitų atsitiktinių bendradarbių pagalba

Tokia padėtis buvo 1957 metais. Tačiau ir šiandien ji nedaug geresnė, nors visuomenė spaudoje dažnai užtikrinama,

jog kažkuris veiksnys "išlaiko" tarp kitų ir Vatikano liet. valandėlę. Gerai informuotų ir padėtį iš arti stebinčių asmenų žiniomis, 1954-57 buvo teikiama žymesnė VLIKo parama. Vėliau ji buvo suredukuota į juokingai mažą "simbolinę" sumą. Jei mūsų turimi duomenys teisingi, ji maždaug prilygsta vieno būrelio Vasario 16 gimnazijai remti mėnesiniam įnašui... "Parama" raštais iš radijo skyriaus pažangos nepadarė. Vykdomosios Tarybos veikla šioje srityje pasirodė visiškai nepatenkinama.

Iki šiol paramos, atrodo, ieškota privačiai, neplaningai, iki maksimumo išnaudojant vietines jėgas pagal liaudies posakį: "Kas veža, tam krauna". Tiesa, darbas tuo būdu atsiėjo "pigiai" ir "taupiai". Dar ne laikas kalbėti, kieno nuopelnais ir pasiryžimu. Vis dėlto tai neatpalaiduoja nuo bendros pareigos visų kitų prisidėti pagal galimybes.

Esama padėtis rodo apgailėtiną nesugebėjimą organizuoti, o tai nesudaro garbės nei vadovaujantiems veiksniams, nei visuomenei.

VI.

Šiemet sukanka dvidešimt metų, kaip Vatikano radijas lietuvišku žodžiu stiprina pavergtąją tautą. Tai graži sukaktis, liudijanti nesiliaujantį Šv. Sosto rūpestį Lietuva. Drauge sukaktis, kuri įpareigoja, primena mums neatliktas ar neįsisąmonintas pareigas.

Pagaliau turi būti duota eiga tai iniciatyvai, kurią dar 1957 m. iškėlė Liet. Kat. Mokslo Akademija, būtent, sukurti tvirtą ir pastovų medžiaginį pagrindą. Atlikti tą dalį, kuri tenka laisviesiems lietuviams palaikyme ryšio su pavergtuoju kraštu, yra jų tautinio subrendimo egzaminas. Rasti konkrečių būdų platesniems visuomenės sluoksniams įjungti į šio darbo rėmimą — svarbus ir neatidėliotinas laisvinimo organizacijos uždavinys. Pats laikas turėti organizaciją, priaugusią uždavinio aukštumui.

Žodžio laisve besinaudojantieji tautiečiai taipgi neturi pamiršti pareigos, kurią jiems uždeda pavergėjų tylėti verčiama tėvynė, išreikšti jos giliausius dėkingumo jausmus Šventajam Sostui.

ROMA

★ Italijos balsas į Lietuvą ★ Medžiaga itališka ir lietuviška ★ Lietuvoje girdima aiškiai ★ Antikomunistinė ir prolietuviška linija.

I.

Romos radijo lietuviškosios laidos, lygiai kaip laidos kitomis kalbomis, yra organizuojamos Italijos vyriausybės informacinės tarnybos. Jų pirmaeilis tikslas — informuoti įvairius pasaulio kraštus apie Italiją. Savaime suprantama, jog klausytojams patraukti

neužtenka prabilti į juos jų gimtąja kalba. Todėl programose šalia bendrųjų dalykų randa vietos ir speciali, atskirų kraštų klausytojus dominanti, medžiaga.

Formaliai laidos pradėtos Italijos valdžios įstaigų iniciatyva. 1952 metais buvo kreiptasi į paskutinį Lietuvos įgaliotą ministerį prie Kvirinalo, Diplomatinės tarnybos užsienyje šefą St. Lozoraitį su prašymu nurodyti asmenį, galintį ruošti radijo programas lietuvių kalba. Buvo pristatytas Romoje mokslus baigęs dr. J. Gailius, o padėjėjais — Stašinskaitė ir K. Lozoraitis. Dar tų pačių metų gegužės 4 d. Romos radijas prabilo lietuviškai. Pradžioje buvo transliuojama kasdien po ketvirtį valandos. Nuo 1953 lapkričio 1 laidų laikas prailgintas iki 20 min.

Šiuo metu Romos radijo lietuviškosios laidos transliuojamos kasdien 41 ir 50 metrų bangomis 22,50 — 23,10 val. Lietuvos laiku. Gaila, kad programos nekartojamos.

Programų politinę liniją nustato ta pati minėta informacinė tarnyba, kuri taipgi išlaiko tarnautojus, jiems mokėdama kuklų atlyginimą. Sprendžiant iš ligšiolinio programų pobūdžio, nusistatymas komunizmo atžvilgiu buvo ir yra pastoviai tvirtas. Nevengiama kritiškai pasisakyti. Niekad nebuvo kokio nors klausytojų kurstymo. Galbūt kaip tik dėl to jokių žymesnių pasikeitimų politinėje linijoje po Vengrijos įvykių nepastebėta.

II.

Programos paruošiamos centrinėje įstaigoje ir išdalinamos įvairių kalbų tarnyboms išversti bei įkalbėti. Medžiagą sudaro oficialiųjų žinių agentūrų pranešimai, italų spauda, informacijos tarnybos paruošti komentarai ir pan. Žinių apie lietuviškąjį gyvenimą gaunama iš Lietuvos diplomatinės tarnybos, Vliko Vykdomosios Tarybos bei kitų šaltinių, o taip pat panaudojama užsienio lietuvių spauda.

Paprastai kiekviena programa susideda iš dviejų dalių: dienos žinių ir komentaro. Žinioms skiriama vidutiniškai iki 10 min. laiko. Jose atsispindi dienos tarptautiniai įvykiai, pirmenybę teikiant Italijos ir bendrai Europos klausimams. Apybraižose komentuojami įvairūs Italijos, laisvojo pasaulio ir komunizmo požiūriai, neapsiribojant vien politine sritimi. Didelis dėmesys kreipiamas taipgi ideologiniams ir bendrai kultūriniams klausimams.

Aplamai programų turinys liudija Italijos vyriausybės palankų nusistatymą Lietuvos bylai, kuris, kaip žinoma, atitinka įvairiomis progomis žymių italų viešojo gyvenimo asmenybių padarytus draugiškumo pareiškimus.

III.

Nuo pat pradžios Romos radijo lietuviškosios laidos buvo įvairiai sovietų trukdomos. Ilgą laiką komunistinė spauda, puldama užsienio lietuviškąsias radijo programas, teminėdavo

Amerikos Balsą. Kitas sąmoningai nutylėdavo, idant netiesioginiai nepatvirtintų jų girdimumo. Pagal įvairiais keliais gaunamus pranešimus, Romos valandėlė ,nors smarkiai trukdoma, buvo ir yra girdima Lietuvoje.

Verta pastebėti, jog pastaruoju metu, kai sovietai pristabdė Amerikos Balso (iš dalies ir Vatikano) radijo laidų trukdymus, ypač sustiprinti Romos (ir Madrido) trukdymai. Tai padaryta, be abejo, ne vien tik tuo sumetimu, jog galingi trukdytuvai neliktų "be darbo". Sovietai siekia tuo įtikinti laidų organizatorius, jog "neprasminga" toliau tęsti sovietams nepatinkančias programas ir eventualiai paieškoti kokio nors "koegzistencinio" sprendimo, griežtai pakeičiant ligšiolinę liniją.

Tačiau tuo pačiu jie parodo, jog kaip tik šios programos iš tikrųjų atitinka pavergtos ir engiamos tautos nuotaikas bei interesus. Juk jeigu tos programos būtų nepopuliarios ir neklausomos, nereikėtų jų nė brangiai kaštuojančiais trukdymais slopinti. Nors, kaip minėta, pastaruoju metu smarkiai sustiprinti trukdymai, naujausi pranešimai rodo, jog klausytojai Romos radiją lietuviškai išgirsta. Įdomu pastebėti, jog dr. Bistras savo laiške tarp kitko paminėjo, jog ir Romos radijas paskelbęs netikrą žinią apie jo mirtį (žr. **Draugas** 1959 gruodžio 3). Sunku patikėti, jog po ilgų ištrėmimo metų tėvynėn grąžintas, bet toliau policijos priežiūroje laikomas asmuo turėtų galimybių klausytis oficialiai draudžiamų užsienio programų. Greičiau jos paminėtos sovietinių organų paliepimu, kad vėliau galėtų Romos radijo informaciją apšaukti "tendencinga".

IV.

Lietuviškuoju požiūriu ligšiolinė linija buvo ir tebėra labai palanki. Reikia džiaugtis, kad nėra ženklų, jog ji artimoje ateityje keistųsi. Kol Italija bus Š. Atlanto pakto aktyvus narys, atrodo, būgštauti nėra ko. Dalykai, žinoma, visai kitaip pakryptų, jeigu kada nors iškiltų pvz. "liaudies fronto" ar koegzistencinė - neutralistinė kryptis. Lietuviškoji visuomenė betgi turi nuolat budėti ir savo įtaka atsverti mums nepalankias įtakas, kurių visur Vakaruose netrūksta, plečiantis "koegzistencinėms" nuotaikoms. Veiksmingiausia priemonė savajai įtakai išlaikyti bei sustiprinti — tai mūsų organizuotosios visuomenės galimai svaresnė medžiaginė ir moralinė parama. Neatrodo, jog viskas šioje srityje padaryta, kas galima ir turėtų būti padaryta. Tik detalus konkrečių priemonių svarstymas jau yra už šios apžvalgos ribų.

Laisvojo pasaulio radijo lietuviškąsias transliacijas su pagrindu laikome viena iš nedaugelio tų priemonių, kuriomis konkrečiai demonstruojamas palankumas Lietuvos žmonėms ir jų laisvės bylai. Šiuo požiūriu tenka atkreipti dėmesį į faktą, jog šiuo metu daugiausia supratimo esame sulaukę Apeninų pusiasalyje. Uždarius Ame-

rikos Balso skyrių Europoje, iš čia siunčiama daugiausia originalios radijo programos į Lietuvą. Romos ir Vatikano radijai drauge per savaitę kalba lietuviškai keturias valandas ir vieną ketvirtį. Po to seka Amerikos Balsas iš Vašingtono su pusketvirtos valandos originalia programa per savaitę ir Ispanijos tautinis radijas su valanda ir trim ketvirčiais. (Amerikos Balso ir Ispanijos tautinio radijo apžvalgas skaitysime sekančiame **Į Laisvę** numeryje. R e d.).

SOVIETAI

★ Vilniaus radijo programos užsienio lietuviams ★ Kreipiamasi tačiau į pasitraukusius po II Pasaulinio karo ★ Propaganda jaukiame drabužyje ★ Lietuviškas parašas mėnulyje ★ Ko galima pasimokyti.

Kiekvieną vakarą 21 val. Grinvičo laiku Vilniaus radijas užbaigia savo programą privalomu ritualu — Kremliaus kurantais ir Sov. S-gos himnu. Tačiau kai kada būna išimčių. Antai, po paskutinių žinių pranešėjas švelniai prislopintu balsu, kad nepažadintų miegančių, taria: "Šios dienos T. Lietuvos programą baigėme. Netrukus Raudonoji aikštė, Kremliaus kurantai. Labos nakties, draugai!" Praeina minutė, kita — nei kurantų, nei įprastinio himno. Tik jų vietoj pasigirsta Vilniaus radijo signalo garsai ir įspėjimas: "Dėmesio! Kalba Vilnius. Dirba radijo stotys..." Kas atsitiko? Budintis redaktorius užmiršo laiku įspėti pranešėją, jog tą vakarą transliuojamas pusvalandis užsienio lietuviams.

Taip neretai nutinka. Pats faktas, kad ši programa nėra gerai žinoma prie kasdieninės rutinos pripratusiems tarnautojams rodo, jog ji ruošiama už radiofono ribų.

Kaip ten bebūtų, kiekvieną pirmadienį, o taip pat pirmą ir paskutinį mėnesio šeštadienį per Vilniaus radiją 451 metrų bangą 21—21, 30 val. Grinvičo laiku transliuojamos specialios laidos užsienio lietuviams. Po pusantros valandos jos pakartojamos 19 ir 31 m. bangomis. Kiekvieną kartą nurodoma, jog "laidą organizavo Grįžimo į Tėvynę Komiteto Lietuvos iniciatyvinė grupė". Tai tas pats komitetas, kuris tremtinių tarpe yra liūdnai pagarsėjęs buvusio jo vadovo Michailovo vardu.

Šios centralės nurodymais ir priežiūroje ruošiamos programos skiriamos bendrai "užsienio lietuviams". Tačiau jų turinio analizė aiškiai rodo, kad jomis pirmoje eilėje kreipiamasi į tuos, kurie dėl karo aplinkybių apleido Lietuvą, neišskiriant pasitraukusiųjų 1944 metų vasarą. Kaip tik šios kategorijos asmenys dominuoja "paieškojimų" dalyje.

Stebint bendrą laidų pobūdį,

krinta į akis organizatorių pastangos įvilkti propagandą į galimai jaukesnį klausytojui rūbą, kalbant lietuviams jų gimtąja kalba juos labiausiai dominančiais klausimais. Tie klausimai ryškiai atsispindi programų turiny ir plane.

* * *

Pusvalandis redaguojamas sumaniai ir turiningai. Paprastai jį sudaro žinios, pasikalbėjimas ar reportažas, muzikinis įtarpas (iki 10 min.), komentaras ir paieškojimai. Be abejonės, tokios sudėtingos programos paruošimas reikalauja gana kruopštaus planavimo ir didelio bendradarbių skaičiaus. Gal dėl to jos transliuojamos palyginti retai (6 kartus per mėnesį).

Šitų laidų niekas netrukdo, nebent atmosferinės kliūtys. Pasitaiko, jog kaikada dėl silpno girdimumo neįmanoma išgirsti ne tik originalios programos, bet ir pakartojimo (pvz. š. m. sausio 4 d.) Laida baigiama "Leiskit į tėvynę" garsais.

Žinios ir reportažas skiriamas dabartiniam Lietuvos gyvenimui pavaizduoti. Žiniose dažniausiai kalbama apie krašto pramonės augimą, Kauno HES statybą, Vilniaus universiteto darbus ir pan. Klau-

SOVIETŲ PROPAGANDA DABAR

PROPAGANDINĖS ŽYMĖS

Postalininiais metais vakariečiai stebėtojai buvo ėmę skelbti, kad sovietų propaganda žymiai sušvelnėjo, pasidarė mažiau agresyvi ir daugiau informatyvinė. Pasikeitimų yra buvę, kaip ir iš vis sovietų gyvenime, tačiau tie pasikeitimai buvo taktiniai. Juos galima apibūdinti sekančiai: 1. nebėra tiek daug grynai politinės propagandos, 2. daugiau popieriaus ir žodžių pašvenčiama mokslo, kultūros ir meno diskusijom, 3. šiek tiek objektyvumo pasirodė žmogiškosios egzistencijos pačioje Sovietų Sąjungoje aprašymuose ir šiltesnio žmoniškumo toje informacijoje, 4. sovietų propagandistams partija leido tam tikros laisvės, diskutuojant tam tikrus filosofinius klausimus, aprašant sovietų gyvenimą arba vidaus politikos klausimus. Tai reiškia, kad propaganda nebėra tiek monotoni, bet galima išgirsti ir skaityti šiek tiek įvairesnių nuomonių. **Užsienių politikoje tačiau propaganda,** išskyrus kai kurį žodyną, **pasiliko ta pati.** Užsienių ir tarptautinio komunizmo politikoje ji yra pasilikusi ir uniforminė, neleidžianti jokių skirtumų, o taip pat ir nelabai sušvelnėjusi. Nors kartais ir išspausdinamas amerikiečius pagiriąs straipsnis, prie jo būna du amerikonus peikią. **Vienoje srityje sovietų propaganda ne tik nepasikeitė, bet ir paaštrėjo — tai kovoje prieš Vakarų ideologiją.** Sovietų propaganda užsieniuose, remiama įvairių kultūrinių ir kt. kontaktų su satelitais ir su laisvuoju pasauliu, yra taip pat žymiai sustiprėjusi ir suintensyvinta. Pagrindinė tos propagandos tema yra ši: kapitalizmas baigia bankrutuoti dvasiniai, ateitis priklauso komunizmui. Šitoji kova buvo suplanuota Sovietų Sąjungos komunistų partijos centrinio komiteto. Į užsienį sovietų radijo siuntos pareitais metais buvo sustiprintos 15%. Į užsienius sovietai dabar duoda 2,941 radijo valandą per savaitę, Amerika tik 609.

Kaip tas prancūzas kad sakė: juo labiau keičiasi, juo labiau tas pat.

sytojams stengiamasi įtikti tuo, jog plačiai liečiami kultūrinio gyvenimo įvykiai, net religiniai. Pvz. paskelbtas 2 kunigų pasiuntimas Romon, paminėta Kauno kunigų seminarijos veikla, kalėdinės pamaldos Vilniuje, Kaune ir Telšiuose.

Ryškesnės politinės ir režimo garbinimo tendencijos prasiveržia reportažuose. Dažnai duodami pasikalbėjimai. Liečiamos įvairios temos, kaip pvz. gyvenimas kaime, darbininkų laisvalaikis, "laiminga senatvė", reemigrantų, mokslininkų, kultūrininkų pareiškimai. Čia daug dėmesio skiriama klausytojų ryšiams su gimtuoju kraštu (raginama pvz. nesiųsti Lietuvon vaistų, palaikyti ryšį su mokslininkais, rašyti siūlymus literatūros leidykloms ir pan.).

Specialiai asmeninių ryšių plėtimui abiejose pusėse skiriama paieškojimų dalis. Skelbiami paieškomųjų asmenų duomenys, sveikinimai (dažnai įkalbėti gyvu žodžiu) giminėms užsienyje, perduodamos jų pageidaujamos melodijos. Neseniai pvz. buvo pasveikintas 80 metų amžiaus sukakties proga dail. Ad. Varnas.

Muzikinėje dalyje supažindinama su lietuvių muzikų kūryba, jaunaisiais dainininkais, saviveiklininkų kolektyvais. Be to, tai labai pagyvina pačią programą ir daro ją klausytojui patrauklesnę. Tuo pačiu pridengiama įkyri tiesioginės propagandos mintis.

„Dantims parodyti" skiriamas komentaras arba "pastabos užsienio lietuvių gyvenimo klausimais". Šioje dalyje daugiausia naudojamasi laisvųjų lietuvių spaudos medžiaga, atrinkta labai vienašališkai ir grynai polemikos tikslais. Iki šiol dažniausiai pasinaudota "Anglijoje leidžiamu reakciniu laikraštuku" (Europos Lietuviu) ir Tėviškės Žiburiais. Tačiau stebima ir kita spauda, nes pvz. neliko nepastebėtas Adelaidės (Australijoje) lietuvių kivirčas dėl savo parapijos, Vasario 16 gimnazijos sunkumai ir pan. Bendrai stengiamasi pabrėžti neigiamybes, diskredituoti vadovaujančius asmenis. Kartais komentaro vietą užima raudonųjų ekskursantų laiškai.

* * *

Sprendžiant iš laidas organizuojančios centralės pavadinimo, jų pagrindinis tikslas turėtų būti propaganda už grįžimą Sov. Sąjungon. Tiesa, ji galutinai neužmiršta, tačiau nevaroma taip uoliai, kaip anksčiau. Net per paieškojimus ne tiek įtaigojama grįžti, kiek mėginama sumegzti ryšius. Būdinga, jog naujametiniame "Grįžimo į Tėvynę Komiteto Lietuvos iniciatyvinės grupės" sveikinime iš viso apsieita be tokio paraginimo. Apsiribota apeliuoti į lietuvių tautinius jausmus tokiais argumentais: "...koks lietuvis negali didžiuotis, kur jis bebūtų, kad ir jo tėvynės Lietuvos vardas įrašytas lietuvių kalba raketoje į mėnulį... kada pasaulis ploja Sov. S-gai, ploja ir tėvynei T. Lietuvai... tavo gimtajam kraštui Lietuvai... ji mūsų motina ir mes vienos motinos vaikai..." Ir kvietė kelti tostą ne už "sūnų

palaidūnų" sugrįžimą, bet už T. Lietuvą ir "tuos, kurie linki Lietuvai laimės."

Visas laidų turinys rodo, kad jų pagrindinis tikslas — palaikyti ryšius su užsienio lietuviais ir juos veikti sovietams palankia prasme. Tuo būdu radijas tampa veiksmingas sovietinis ginklas likiminėje Rytų-Vakarų kovoje.

Ne tik galima, bet reikia iš sovietų pasimokyti sekančių dalykų: į klausytoją kalbėti ne tik jo gimtąja kalba, bet ir apie jam labiausiai rūpimus dalykus; nevengti tautinių motyvų, neperkrauti programos politika, rūpintis jos įvairumu ir patraukliu išpildymu. Jeigu nenorima palikti besimezgančius ryšius abiejose pusėse išimtinai sovietinės iniciatyvos lauku, tai Vakarai pavergtiesiems lietuviams turėtų atitinkamai parodyti laisvųjų lietuvių kultūrinę veiklą ne tik žiniomis, bet ir reportažais, pasikalbėjimais, sisteminga spaudos apžvalga, neapleidžiant nė sovietinės spaudos komentavimo.

Sputnikas išgąstingai atvėrė Vakarams akis, kad jie buvo nepakankamai įvertinę sovietinę pažangą technikos srityje. Kokio dar sputniko reikia ligi bus tinkamai įvertinti sovietiniai sugebėjimai propagandoje? Kada gi Vakarai praregės ir pasimokys?

— * —

LIETUVOS RŪPESČIAI IR LAIMĖJIMAI VATIKANE

Vatikanas pastaruoju metu Lietuvos katalikus pradžiugino dviem dalykais. Prieš Kalėdas pasirodė dail. V. K. Jonyno pieštas Vatikano pašto ženklas su Lietuvos pagrindinio globėjo šv. Kazimiero atvaizdu jo 500 metų gimimo sukakčiai paminėti. Dar daugiau reikšmės tenka skirti Popiežiaus Jono XXIII laiškui, kuris neseniai paskelbtas ryšium su pernai sukakusiomis 350-siomis metinėmis nuo vysk. Merkelio Giedraičio mirties. Šių dviejų istorinių sukakčių paminėjimu Apaštalų Sostas parodė ypatingą dėmesį Lietuvos katalikams ir tuo juose sužadino dar didesnį prisirišimą, dėkingumą ir pagarbą savo dvasiniam bei moraliniam Autoritetui. Nėra abejonės, jog tuo pačiu sustiprintos lietuviškosios katalikiškosios visuomenės moralinės pozicijos tautinėje plotmėje. Nepaslaptis, jog ir mūsuose Vatikanas iš vienos pusės yra tikro pietizmo, iš kitos pusės sistematingų puldinėjimų objektas. Lietuvos pasiuntinybės prie Šv. Sosto statuso susiaurinimas buvo visų patriotiškai nusiteikusių lietuvių skaudžiai išgyventas, o jos dalyje iššaukė net labai aitrių reakcijų. Lietuvos pasiuntinio rango degradavimas ryškiai matyti iš neseniai paskelbtos žinios, kad šiuo metu prie Vatikano akre-

dituotųjų 48 valstybių atstovų tarpe yra 35 ambasadoriaus rango, 11 ministerio ir 2 reikalų vedėjai (paliestieji Lietuvos ir Lenkijos atstovai). Galima diskutuoti, ar tas pakitimas reiškia nuolaidą komunistiniam režimui. Tačiau pastarojo atstovai faktą taip suprato ir savo džiaugsmo neslepia (pvz. Vilniaus radijas š. m. sausio 25 laidoje užs. lietuviams).

Tuo tarpu atsakinguose lietuviškuose bažnytinės hierarchijos sluoksniuose jau nuo seniau buvo jaučiamasi nejaukiai dėl to, kad iš visų pavergtųjų Rytų Europos tautų tik viena Lietuva buvo likusi be jokio paguodos žodžio iš Kristaus Vietininko. Kai net Ukrainos, Rumunijos ir kt. kraštų katalikiškosios mažumos buvo gavusios atskirus laiškus, vienintelė katalikiškoji tauta sovietinių respublikų sąstate atrodė esanti visiškai pamiršta. O vargiai kur kitur per eilę metų po karo buvo liejamas kraujas, vykdomi persekiojimai ir parodyta tiek tvirto pasipriešinimo. Buvo rimtų vilčių dar iš dabartinio Popiežiaus pirmtako Pijaus XII gauti paguodos žodį Lietuvos tikintiesiems šv. Kazimiero 500 metų jubilėjaus proga. Deja, mirtis (ir lenkiškos intrigos) sutrukdė. Juo šilčiau tad turėtų būti sveikinamos pastangos visų tų, kurių rūpesčiu pasirodė šv. Tėvo laiškas Lietuvos Episkopatui. Reikia džiaugtis jų veiklumu ir augančia įtaka. Džiaugsmas ir padėka betgi neturėtų iššaukti pasitenkinimo nuotaikų, bet priešingai dar labiau įpareigoti atsakingus asmenis ir plačiąją visuomenę budriai stovėti Lietuvos interesų sargyboje visur, kur jie paliečiami. Dar žodis dėl vieno išsireiškimo. Minėtame laiške, jei tikslus vertimas. sakoma, kad Lietuvoje šiuo metu **civilinė valdžia** spaudžianti Bažnyčią. Argi pavergtojo krašto žmonėms primestasis komunistinis režimas nusipelno tokio pavadinimo? Tikėkime, jog tai vertėjų lapsus linguae.

LF Europos Bičiulis

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Pranas Naujokaitis — Upeliai negrįžta į kalnus, romanas. Išleido Lietuviškosios Knygos Klubas Čikagoje. Aplankas dail. A. Šermukšnio, 510 psl., kaina 5 dol.

A. Giedrius — Pasakėčios. Išleido Lietuviškosios Knygos Klubas Čikagoje. Iliustravo dail. V. Stankevičius, 175 psl., kaina 2 dol.

Ignas Šeinius — Vyskupas ir velnias, apysakos. Išleido Lietuvių Dienos. 230 psl., kaina 3 dol. Knygą galima užsisakyti adresu: Lithuanian Days, 9204 South Broadway, Los Angeles 3, Calif.

Knygų Lentyna — Lietuvių bibliografinės tarnybos biuletenis, Denville, Illinois. Redaguoja Aleksandras Ružancovas ir Bronius Kviklys, leidžia Vytautas Saulius. Nr. 1(115) 1960 m. sausio — vasario m.

Sportas — Dvimėnesinis Šiaurės Amerikos lietuvių sporto laikraštis nr. 1(4) 1960 m. Redaktorius K. Čerkeliūnas. Administracijos adresas: Vytautas Švalbonas, 19 Kiely Place, Brooklyn 8, N. Y. Prenumeratos kaina metams 3 dol., atskiras nr. 50 centų.

Tesuplevėsuos trispalvė čia pakastiem partizanam

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI NETOLI VEIVERIŲ

Veiverių vidurinėje mokykloje pasibaigė pamokos. Mokiniai išsiskirstė namo. Štai į pakalniukę eina keturi dešimtokai, kažin ką kalbėdami tarpusavyje. Beeidami sustoja netoli kapų. Algis pirštu parodo kitapus plento esančią smėlio daubą ir sako:

— Štai čia, į tą eglę ir įkelsime trispalvę. Tegul čia pakastiems partizanams, nors negyviems, suplevėsuos mūsų trispalvė, už kurią jie paaukojo savo jaunystę.

Visi sutinka su ta mintimi, ir kiekvienas norėtų tą uždavinį atlikti. Ilgokai ginčijosi draugai ir nutarė, kad vėliavą iškels Algis, nes jis sumaniausias, bičiuliai juo labiausiai pasitiki. Norėtų įkelti vėliavą ir Leonas, tačiau bičiuliai paprieštarauja, ir Leonas, prikandęs lūpą, nutyla...

Temsta... pradeda snigti, iš karto smulkiu sniegu, tiesiog galima įžiūrėti kiekvienos nukritusios snaigės taisyklingą žvaigždutę, bet tolyn sniegas krenta dideliais kąsniais, purus, sulipęs, kaip vata. Algis patenkintas. Užsilipo ant kluono, nupiovė nuo kraigo kartelę, pririšo prie jos, iš užančio išsitraukęs, vėliavą — Lietuvos trispalvę su šilkais išsiuvinėta Vytim — ir, susukęs ant kartaitės, nužingsniavo tiesiog per laukus, kapų link.

Priėjo... Apsidairė. Tylu. Bičiuliai dar neatėjo. „Na, ir gerai, aš prikalęs jų palauksiu“, galvojo sau Algis ir užsikabino vikriai pasišokėjęs už eglės. Kvepia sakais, eglė tyliai šniokščia, tarytum džiaugdamosi, kad galinti tarnauti tokiam gražiam tikslui. Štai ir viršūnė, Algis jau kala. Su kiekvienu plaktuko dūžiu plaka ir širdis. Prikalta gerai. Trispalvė plevėsuoja virš eglės viršūnės. „Tegul negalvoja kraugeriai, kad pamiršome mes savo Laisvės Šventes. Mes užbaigsim padaryti tai, už ką Jūs, broliai, kovojot. Lietuva bus laisva“. Taip pagalvojęs, Algis pamažu lipo žemyn, o nulipęs šoka per griovį ir eis pasitikti bičiulių, o paskui jie visi keturi iš tolo gėrėsis plasdančia trispalve. Nespėjo į plentą įkelti kojos, kaip pasigirsta rusiškas „stoj“. Tik dabar Algis atsipeiki nuo savo minčių ir apsidairo. Apsuptas iš visų pusių stribų - milicininkų. Įsodinamas į mašiną ir vežamas iš Veiverių į Kauną. Eglutę, nespėjusią pasidžiaugti savo gražiu papuošalu, parverčia ant šono. Kai atėjo draugai, nei Algio, nei eglutės neberado... Dar ir dabar tas paliktas gana aukštas eglutės kelmas primena gyventojams 1956 m. Vasario 16-tąją.

Ryto metą žmonės, važiuodami į mišką, matė trispalves keliose pamiškės gairėse laisvai plevėsuojančias.

Pas Algio tėvus tuoj buvo padaryta krata. Iškrėsta viskas, net ir paukščių inkilėliai medžiuose, tačiau nieko nerasta, tik nupiauta kartelė nuo kluono kraigo...

Daugiau tėvai Algio nematė. Teismas vyko nežiniom. Tik už metų Algis iš Sibiro parašė tėvams laišką, kad nuteistas kalėti aštuoniolikai metų. Ten tebėra ir dabar.

Žmonės spėja, kad Algį išdavė Leonas, nes po Algio suėmimo, jis pasidarė niūrus, bijo tiesaus žvilgsnio ir... įsirašė į komjaunuolius.

Birutė

Iš Europos Bičiulio nr. 4

Iš krašto žinios nuolat byloja apie iškirstus Lietuvos miškus ir kuro badą. Paskutiniu metu Vilniuje, Kaune ir kt. malkos prakuroms pardavinėjamos mažais ryšuliukais, kurias atveža kolchozai. Kartais malkos parduodant sveriamos... Lietuvos lentpiūvėms ir statyboms miško jau porą metų kaip įsivežama iš Karelijos, Kliušinogarskio srities, kur lietuviai priversti vergiškai dirbti. Paskutiniu metu gauta šiek tiek statistinių duomenų, praskleidžiančių Lietuvos miškų likimą.

LIETUVOS MIŠKAI DABAR

J. DIRŽYS

Miškų kiekis ir kirtimai

Lietuvos vad. miškų ūkio ir miško pramonės ministerija nuo 1957 birž. 5, yra sujungta su vyriausiąja miškų ūkio valdyba (ji tiesiogiai priklausė SSSR miškų ministerijai) ir tokia pat miškų pramonės valdyba. Jai vadovauja A. Matulionis.

Ministerijai priklauso 1,044,700 ha miško; tai sudaro 70.5% visų Lietuvos miškų. Brandžių medynų tėra 3.6%, arba 37,511 ha. Pribrėstantieji miškai sudaro 81,200 ha arba 7.8%, viduramžiniai 310,400 ha, arba 29.7% ir jaunuolynai, t. y. daugiausia užsodinti po 1936 ir 1946, — 610,400 ha arba 58.9%. Prisimenam, kad 1922 brandžių medynų buvo 21%, o pribrėstančiųjų — 19%, 1931 brandžių — 19,3% ir pribrėstančių — 17%, 1937 brandžių — 15.4% ir pribrėstančių — 17.2%, 1941 — brandžių 14% ir pribrėstančių — 14%. Taigi okupantui šeimininkaujant 1950 paliko vos 6.8% brandžių medynų ir 9.2% pribrėstančių, kas iki 1956 nušeimininkauta iki 4.2% brandžių medynų ir 7.7% priaugančių; 1957 pavasarinį kirtimą įvykdžius, brandžių medynų teliko vos 3.6%. Dar kokie 3—4 metų kirtimai 1956 ribose (po 12,000 ha) ir **brandaus miško Lietuvoje jau nebebus, o per 6—7 nebeliks ir pribrėstančiojo.** Tuomet Lietuvoje teliks tik žabynai ir menki jaunuolynai.

Lietuvos miškų kirtimai

1915 — 1957 taip atrodo: 1915 — 1918 vokiečių kirtimai — 58,000 ha geriausio miško, išimant per 11,500,000 m³ medienos.

Daviniais iš 1956 Lietuvoje sudarytų diagramų, kirtimo kiekiai taip atrodo:

1919	iškirsta	apie	2000 ha
1920	„	„	3000 „
1921	„	„	6000 „
1922	„	„	7800 „
1923	„	„	9700 „
1924	„	„	6500 „
1925	„	„	9000 „
1926	„	„	6800 „

Taigi seimų laikais, kai teko atstatyti po karo sunaikintus trobesius ir subalansuoti biudžetą Lietuvos miškų tebuvo kertama nedaugiau kaip po 10,000 ha (1923), išviso iškertant apie 50,000 ha miško ir išimant 8.600.000 m³ medienos, — vidutiniškai per 8 metus po 6250 ha.

Tautininkų valdymo metais miškai mažiau taupyta, taip pat mokėta už žemės reformos paimtą žemę dvarininkams, dažnai jiems duodant už tai miško ar medienos. 1927 — 1940 tad miško kirtimai taip atrodo:

1927	iškirsta	arti	12,000 ha
1928	„	per	13,000 „
1929	„	apie	12,000 „
1930	„	„	11,000 „
1931	„	„	14,000 „

1932	„	„	15,000 „
1933	„	„	17,000 „
1934	„	„	16,000 „
1935	„	„	15,500 „
1936	„	„	22,000 „
1937	„	„	16,500 „
1938	„	„	15,500 „
1939	„	„	13,000 „
1940	„	„	12,500 „

iš viso 203,000 ha,

arba tiksliau — 209,700 ha, išimant per 41,000,000 m³ medienos, kasmet iškertant po 14,950 ha. Tuo metu Lietuvos miškai įstengta perkirsti 11 metų pirmyn, išimant per 10,000,000 m³ daugiau ne per metus priaugdavo.

Siaubingiausiai Lietuvos miškai buvo kertami 1941 žiemą, kai Maskvos planuotojai įsakė patenkinti pilnai visas lentpiūves žaliava ir jos didelius kiekius nustatė Maskvos ir Ukrainos miestams. Antra, tada buvo beatodairiškai miškas duodamas vad. naujakuriams, gavusiems laikinai žemės iš dvarų ar ūkininkų. 1941 iki pavasario buvo iškirsta Lietuvoje miško iki 27,000 ha!

Vokiečių okupacijos metu 1942 - 44 miškai buvo kertami ir nesilaikant medienos prieauglio, nes buvo reikalaujama privalomai pristatyti geležinkelių pabėgiams ir kt. fronto reikalams į Rusiją, antra, reikėjo aprūpinti kraštas kuru, nes karo metu į Lietuvą anglies nebebuvo įvežama. Todėl

1942	iškirsta	apie	14,000 ha
1943	„	„	14,500 „
1944	„	„	10,000 „

Viso per 1941—1944 iškirsta 63,000 ha miško.

Maskvos planavimu 1945 - 56 buvo kertama toki kiekiai:

1945	apie	9,000 ha

(daugiau neįstengta, nors kirsti buvo nurodyta žymiai daugiau, po 12,000 ha)

1946	apie	9,500 ha
1947	„	12,000 „
1948	per	14,500 „
1949	„	12,000 „
1950	„	11,800 „
1951	apie	10,000 „
1952	„	8,500 „
1953	„	8,800 „
1954	„	10,500 „
1955	„	11,000 „
1956	„	12,000 „
1957	„	12,000 „

(iš jų 5297 ha brandžių medynų, kita iš pribręstančiųjų.)

Viso antrosios bolševikų okupacijos metu iškirsta per 140,000 ha, vidutiniškai kertant po 11,000 ha. Per tą laiką buvo išimta per 25,000,000 m³ medienos. Sudėjus vokiečių ir abiejų bolševikų okupacijų kirtimus (1941 — 1957) gausime, kad iškirsta apie 200,000 ha brandžių miškų, išimant arti 40,000,000 m³. Dabartiniu laiku jau per metus susidaręs per 3,500,000 m³ nepriteklius, kurio reikalauja Lietuvos statybos ir pramonė. **Šis miško kiekis ir tenka pirktis iš Karelijos.** Išeinant iš įvairių duomenų (viduramžių medienos plotų) Lietuvai miško importas jau būtinas 35 metus!

Želdymai

Kai nepr. metais buvo želdinama po 8 - 9000 ha (1937 — 1938), kitą paliekant savaiminiu būdu užsisėti, tai 1945 teapsodinta vos 3,000 ha. Vėliau suskasta miškus želdyti, apsodinant 1945 — 1950 metais 56,176 ha, o 1951 - 55 — 95,232 ha, 1956 — 18,000 ha, 1957 — 14,800 ha. Tačiau šie skaičiai daugiau tik popieriniai, nes pvz. Pasvalio girininkijos 1956 užsodintas plotas 1957 beveik 53% reikėjo naujai atsodinti. Seniau tokių nutikimų nebūdavo, nes tada sodino, kad augtų, nebuvo „stachanovietiškų“ rodiklių. Taip pat nustatant užsodinimo planus, kartais mišku sodinami ir tokios vietos, kur miškas niekados neužaugs dėl prastos jam žemės, pvz. Raguvos girininkijoje nusausintame durpynų užsodinta pušis, kuri ten galės augti tik V boniteto, atseit po 100 metų galėsim turėti ten kreivų telefonui stulpų, galbūt ir tai tepriduos hektarui apie 100 m³. Panašiai

apsodintas ir Taujėnų girininkijoje durpynas, kur greta jau auga V bonitето pušynas... Taip pat labai gausus želdinių degimas. Atrodo, kad dabar gaisrai miškuose dažnesni, dažnai jais visai nesirūpinama. Ypač siaubūs gaisrai yra nusiaubę Kuršių užmarį, atpalaiduodami smėlio kopas. O jų sutvirtinimu tesusirūpinta tik 1953, kai viskas buvo jau beveik palaidota. Ir kai nepr. Lietuvos metais kopomis rūpinosi per 50 patyrusių miškininkų, tai 1954 ten buvo vos 7 eiguliai, ir visai tiems darbams nepatyrę!

Miškų plotai šių dienų skirstyme (1957)

	ha	ha brandūs	girininkijos	eiguvos
1. Alytaus miškų ūkyje	19,779	1,195	6	52
2. Biržų dir. J. Katelė	41,366	906	10	80
3. Druskininkų	47,835	1,281	8	77
4. Joniškio dir. A. Nasutavičius	25,108	702	6	59
5. Jurbarko	37,030	2,014	7	66
6. Kaišiadorių	33,003	1,255	8	73
7. Kauno	31,045	1,656	9	85
8. Kazlų Rūdos dir. V. Verbyla	27,182	1,488	5	48
9. Kėdainių	39,956	855	7	91
10. Kretingos	30,359	389	7	71
11. Kuršėnų	29,207	449	7	62
12. Marijampolės	16,103	922	6	44
13. Mažeikių	25,066	596	6	61
14. Nemenčinės	27,574	690	5	71
15. Neringos dir. V. Lukošius	5,929	609	—	18
16. Panevėžio	40,837	1,750	9	94
17. Prienų dir. J. Karvelis	22,642	1,775	6	54
18. Radviliškio	39,321	690	8	96
19. Rietavo dir. J. Simaitis	25,369	3,272	6	48
20. Rokiškio dir. M. Mockus	32,976	576	9	89
21. Šakių	26,216	2,088	6	57
22. Šalčininkų	21,760	654	5	53
23. Šiaulių dir. Z. Gudonis	34,552	745	9	78
24. Šilutės	31,423	1,332	8	104
25. Švenčionėlių	46,174	963	9	64
26. Tauragės	36,487	2,398	8	65
27. Telšių	30,054	910	7	68
28. Trakų	32,456	1,191	9	78
29. Ukmergės	39,915	530	10	92
30. Utenos	32,378	818	7	83

31. Varėnos dir. V. Vaznevičius	47,410	566	8	79
32 Veisiejų	20,019	370	5	45
33. Vilniaus	30,092	1,635	8	86
34. Zarasų	18,731	241	6	49
	1,045,354	37,511	240	2,340

Peržvelgus šiuos duomenis, matosi, jog žiauriai išnaikinti brandūs miškai yra Varėnos (1,2%), Zarasų, Ukmergės, Kretingos (visur po 1.3%), Kuršėnų (1.5%) ir t.t. Geriausia — Rietavo — 12.9%. Miškais apželdinti dar turima 58,346 ha.

Miškų ūkio organizacija

Iki 1957 rugs. 1 Lietuvoje veikė tiesiogiai Maskvai priklausomos dvi miškų ūkio organizacijos, išskirtos jau 1944 pavasarį, dar Lietuvos neužėmus. Viena jų rūpinosi mišku, t. y. jo apsauga ir priežiūra, o kita — kirtimu. Ir kadangi miškas kirsti, ypač okupuotame krašte yra lengviau, kaip jis ugdyti, tai kirtimo normos buvo nustatomos visai neatsižvelgiant į miško prieauglio normas. Antra, pats kirtimas ir vežimas buvo vykdomas rusišku 'ūra'. Ypač žiauriai nukentėjo vad. rinktinis kirtimas, kai medžiai buvo nuleidžiami tiesiog į jaunuolynus ir kai traktoriams keliai buvo dadromi per kirtimus ir želdinius, nes visur reikalingi buvo išpildyti vežimo rodikliai ir dar laimėti nuošimčius. Kartais pasitaikydavo, kad suplanuodavo kirsti vienoje vietoje, o kirsdavo kitoje, kur pramonės inžinieriams atrodė patogiau. 1957 birželio 5 pavyko tas abi žinybas sujungti ir padaryti Lietuvos miškų ūkio ir pramonės ministeriją, kuri iš daliees gal įstengs išlyginti kirtimo sauvaliavimą.

Darbas miškuose šiuo metu vis dar perdaug 'kenkėjiškas', nes tiek eiguliai, tiek girininkai ir kt. nuolatos atleidinėjami, vis netinkami darbams, nors tie patys visai gerai dirba pvz. Tulunsko miškų ūkyje (Irkutsko srityje), kur 24 miškininkai gerai pasižymėjo(!). Miškotvarkos darbus Lietuvoje 1957 atliko 24 asmens, sudarinėdami Lietuvos miškų ūkio išvystymo planus. Savivališki kirtimai miškuose nuolatiniai, nes atvažiuoja sunkvežimiais 'aukšti pareigūnai' ir tvarkosi; o prieš juos eiguliai yra bejėgiai, jie tegali tik pranešti savo viršininkams sunkvežimio numerį ir kada tai buvo. Kolchozų direktoriai su darbininkais ir kartais pasikerta neleistinai miško, nes baudas moka kolchozas, bet direktorius už tai neatsako.

Eiguliams ir žvalgams teikiamos lengvatos. Jie be algos dar gauna kolchozininko dydžio sklypą prie jų gyvenviečių arba artimiausiame kolchoze. Jam duodami iki 2 ha pievų sklypai, duodami tarnybiniai arkliai, gali turėti vieną karvę ir vieną prieauglio, 1 kiaulę virš 6 mėn. ir iki 3 avių ar ožkų; nelaikant karvės gali turėti iki 5 avių ar ožkų. Jei toks eigulis turi daugiau gyvulių ar daugiau žemės, jis laikomas 'pasiturinčiu' ir jam uždedami gana dideli mokesčiai arba įsakoma gyvulius perduoti kolchozui. Nugyvulinimas pravestas 1957 birželio mėn. Eiguliai aprūpinami kuru (žabais nemokamai), gauna uniformas.

Kolchozų ir sovchozų miškai

Kolchozų miškai sudaro 372,200 ha arba 25.1% visų Lietuvos miškų ir sovchozų miškai — 20,800 ha arba 1.4%. Kolchozai turi tokius plotus:

iki	100 ha	—	459
101 —	500 ha	—	1038
501 —	1000 ha	—	176
per	1000 ha	—	19
	iš viso		1684 kolchozai

Jų miškus dabar perėmė priežiūrai vietiniai miškų ūkiai, tačiau sauvališkas kirtimas nesiliauja. Pvz. 1957 Širvintų apyl. Dzeržinskio kolchozui lei-

Jus iškirsti tik 83 m³, jo direktorius Aleksandravičius iškirto 1200 m³, iškertant plynai kur papuola ar patogiau atrodo. Miškų vadovybė tokio kolchozo pirm. negali bausti, nes jis priklauso kitai žinybai ir be to dar partijos narys. Jie nubaudžia pinigine bauda kolchozą, kas tiesiogiai sumažina jo pelną ir atlyginimą nieku nekaltam kolchozininkui - baudžiauninkui. Todėl toki kirtimai vyksta nesulaikomai. Pvz. tokiam Puškino kolchoze t. p. Širvintų apyl. 1956 vien tik pardavimui iškirsta už 45,000 rublių, o 1957 pavasarį parduota jau už 34,200 rublių. Tas pats Skaudvilės „Aušros", „Pažangos" ir kt. kolchozuose. Dažnai kolchozai kerta pakelių medžius, parkus ir net atvykę į miestelį jų aikštėse, pvz. 1957 birželio mėn. Dovinės kolchozo pirm. atvažiavęs į Daukšių miestelį, pačiame jo centre, prie parduotuvių nusikirto ąžuolą ir jį čia pat pardavė!

Medžioklė

Nors ir netiesiogiai, bet su mišku susijusi ir medžioklė. Ja rūpinasi vad. Medžioklės ūkio valdyba, kurios virš. V. Bergas. Nežiūrint visų nuostatų, medžiojama chaotiškai, tiesiog naikinamai. Pvz.

	1934	1938	1940	1948	1950	1954	1956
Briedžiai	201	290	334	91	154	281	403
Elniai	19	99	190	101	122	254	300
Danieliai	30	36	42	21	17	112	125
Stirnos	13930	26740	35930	8530	10500	15740	15700
Šernai	280	870	1470	4270	3800	195$	1600
Vilkai	112	146	280	1725	980	320	203

Iš šių skaičių matyti, kaip nukentėjo pradžioje saugojami miškų gyvuliai, tačiau priviso šernų ir vilkų. Įdomūs ir supirktų kailių skaičiai:

	1950	1952	1954	1956
Kiškiai	60775	66691	48025	58920
Lapės	1384	5656	7462	6309
Vilkai	358	275	243	167
Opšrai	16	25	24	15
Kiaunės	33	197	305	132
Šeškai	3893	4740	4539	6636

Jie rodo medžiojamų žvėrių kritimą paskutiniais metais, nors pagal planavimus turi būti aukštesni rodikliai.

Kiek neįprasta dabar atrodo tai **kurmių** medžioklė. Jų kailiukų 1950 supirkta 34,000, 1952 — 73,550, 1954 — 155,594 ir 1956 — 209,533, o 1957 buvo užplanuota 300,000. Kurmis laikomas ūkiui naudingu, todėl toks jo naikinimas gana įdomus reiškinys.

1956 XI 26 buvo suvaržyta medžioklė, įvedant ir draudžiamąjį metą. Tačiau Ukmergės ir Utenos apylinkių miškuose jau tylu, iššaudyti ne tik žvėrys, bet ir didesni paukščiai, nežiūrint, kad 1957 rugp. 1 įkurtas gamtos apsaugos komitetas prie ministerių tarybos ir kad jau keli metai sudaryti rezervatai. Tačiau Lietuvos miškuose pasidarė jau retas ne tik kurtinys, bet ir tetervinas. Vadinamieji brakonieriai siaučia visuotinai, nors 1951 tebuvo nubausti tik 295, o 1956 — 586. Tačiau ir vadinami medžioklės inspektoriai yra nepajėgūs kai kurių brakonierių sudrausti, pvz. 1957 rugp. 10 prie Jakšiškių ežeriuko šaudė atvažiavę lengva mašina 5 asmens ir atsisakė inspektoriui parodyti savo dokumentus, bet sėdo į savo automobilį su visu laimikiu ir nuvažiavo. Automobilis LE 60-55 priklauso dideliems pareigonims. Tokie ir panašūs net medžioja briedžius ir kt. retus žvėris.

HERTERIO PAREIŠKIMAS

Minint Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 42 metines, valstybės sekretorius Christian A. Herter paskelbė pareiškimą:

Prieš keturiasdešimt dvejis metus Lietuva, Latvija ir Estija paskelbė savo valstybinę nepriklausomybę. Šios nepriklausomybės deklaracijos buvo paremtos tvirtom valstybinėm tradicijom, kurios truko šimtmečius, nepaisant kietos priespaudos periodų. Sovietų vyriausybė buvo tarp tų, kurios anksti suteikė pripažinimą ir pareiškė atsisakanti visiems laikams nuo suverenumo teisių į naujas Pabaltijo valstybes. Tačiau po dviejų dešimtmečių laisvės Pabaltijo kraštai buvo smurtu įjungti į Sovietų Sąjungą.

Mes norime šia proga patvirtinti iš naujo mūsų aiškų ir tebetrunkantį draugiškumą Pabaltijo valstybėms ir užtikrinti jas iš naujo, kad jos labai pasilieka mūsų mintyse. Mūsų artimi ryšiai su Lietuvos, Latvijos, Estijos žmonėmis kyla tiek iš bendros pagarbos laisvei, tiek iš reikšmingo indėlio, kurį žmonės iš tų kraštų davė Jungtinių Valstybių kultūrinio, ūkinio ir politinio gyvenimo plėtrai ir turtėjimui.

Mes tebesilaikome tvirto įsitikinimo, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonės turi teisę patys pasirinkti vyriausybes ir laukti dienos, kada Pabaltijo kraštai vėl galės džiaugtis valstybine nepriklausomybe.

LIETUVA 20 METŲ VERGIJOS REPLĖSE

Sovietų kuriamas Lietuvos vaizdas

Maskvos įsakymu Lietuvoje šią vasarą ruošiamasi triukšmingai minėti Lietuvos „išlaisvinimo" 20 metų sukaktį. Į propagandinį darbą įjungti partiečiai, rašytojai, menininkai, muzikai, kitas aktyvas, net rusai. Propaganda vedama dviem kryptimis: vidaus rinkai ir užsieniui. Siekiama sudaryti Lietuvos vaizdas, koks reikalingas sovietams, nei jis yra tikrovėje.

Vidaus rinkai skirtoji propaganda pradėta jau praėjusiais metais Lietuvos partizanų niekinimu. Lietuvos žemėje didvyriškai žuvę Juozas Lukša - Daumantas, Julijonas Būtėnas ir kiti apšaukti banditais, iškrypėliais, nusikaltėliais, lietuvių tautos priešais. 1960 m. vasario 20 d. Vilniaus **Tiesos** puslapiuose prašneko J. Deksnys, buvęs aktyvus Laisvės Kovotojų veikėjas, kelis kartus iš Vakarų keliavęs į Lietuvą ir vėl grįžęs, bet paskutinį kartą nuėjęs ir nebesugrįžęs. Buvęs rezistencijos veikėjas dabar pikčiausiais žodžiais plūsta buvusius savo draugus ir bendradarbius, bet tik tuos, kuriuos liepta plūsti, kurie niekinami kiekviena proga. Nuo 1959 m. rudens Lietuvos mokykla šimtaprocentiniai įjungta į rusiškosios mokyklos tinklą ir priklausomybę. Visame krašte sustiprinta antireliginė akcija. Propaganda siekiama įtikinti augantį Lietuvos jaunimą, kuris nepriklausomos Lieutvos nėra matęs ir šiandieninės tikrovės negali palyginti su buvusia laisva praeitimi, koks skurdus ir baisus buvo nepriklausomos Lietuvos gyvenimas, kiek buvo baisių išnaudotojų ir skriaudėjų. Taip prievarta ir melagystėmis kuriamas naujas Lietuvos vaizdas.

Lietuvos vaizdas užsieniui pristatomas per leidinius svetimomis kalbomis. Maskvoje išleista anglų kalba G. Metelsky knyga **Lithuania, Land of tthe Niemen.** Išleisti leidiniai italų ir prancūzų kalbomis. Jų pasirodys ir daugiau. Vakarų pasaulio skaitytojui skirtuose leidiniuose stengiamasi įrodyti Lietuvos nepriklausomybės nevertumą ir nereikalingumą, rusų ir lietuvių tautų giminingumą ir likimo bendrumą. Stengiamasi įtikinti, kad tik Rusijos priklausoma Lietuva gali ramiai ir saugiai gyventi, kad Lietuvos priklausomybė Rusijai yra pačių lietuvių troškimas, kad sovietai yra lietuvių tautinės kultūros skatintojai ir saugotojai.

Melagystėmis perpildyti sovietiniai leidiniai apie Lietuvą svetimomis kalbomis yra naujas sovietų propagandos ginklas. Tai pavojingas ginklas, nes jis gali suklaidinti ne vieną neapdairų politiką ar mokslo vyrą Vakaruose, kai mes per penkiolika tremties metų neparuošėme išsamesnio veikalo apie Lietuvą svetimomis kalbomis, savo politinę akciją sutelkę į posėdžius, sesijas, protokolus, statuto keitimus ir barnius.

LIETUVOS VAIZDAS

MOKSLEIVIO, STUDENTĖS ŪKININKO AKIMIS

Nikitos Chruščevo apsilankymas JAV sudarė galimybę keliems lietuviams iš Lietuvos atvykti į šį kraštą. Sausio pabaigoje atskrido septyniolikametis moksleivis, dvidešimtuosius metus einanti studentė, o kiek vėliau be Chruščevo tiesioginės malonės atkeliavo vyresnės kartos ūkininkas, jau prieš keletą metų peržengęs 70 m. amžiaus slenkstį. Jų akyse ir žodžiuose Lietuvos vaizdas ne toks, kokį sovietinė propaganda piešia. Skirtingo amžiaus, skirtingose vietose gyvenę ir skirtingus darbus dirbę, jie vaizdžiai parodo, kokia yra tikrovė Lietuvoje. Studentė iš Vilniaus, moksleivis iš nedidelio rytų Aukštaitijos miestelio, ūkininkas iš rytų Lietuvos kolchozo.

Ūkininkas

Jis gerai atsimena caristinės Rusijos laikus Lietuvoje, jame gyvas nepriklausomos Lietuvos gyvenimo paveikslas, pirmoji sovietinė ir vokiškoji okupacijos ir partizanų kovų metai. Jis turi galimybę dabartį palyginti su praeitimi. Gyveno kolchoze, tad ir kalba apie kolchozininkų gyvenimą, palygindamas jį su buvusiu Lietuvos ūkininko gyvenimu. Kolchozuose gyvenimas pats sunkiausias. Kolchozininkas turi sunkiai dirbti nuo aušros ligi sutemos už menkiausį atlyginimą. Kolchozams vadovauja daugumoje partiečiai. Į vadovybę ateina jauni žmonės. Kur kolchozo vadovas tvarkingesnis, ten gyvenimas truputį lengvesnis. Kolchozuose drausmė kieta. Už pavėlavimą į darbą atima kelis darbadienius. Kas pavėluoja pakartotinai, tas ne retais atvejais išmetamas iš kolchozo ir yra priverstas keliauti į Sibirą duonos kąsnio užsidirbti. Kolchozininkas temato tik savo apylinkę, nes jis neturi pinigų nuvažiuoti į didesnį miestą. Kolchozininkams duoti maži sklypeliai žemės savo reikalams. Bet jie apkrauti pyliavomis. Dažnais atvejais kolchozo vadovas liepia iš to kuklaus sklypelio išauginti kokį gyvulį ir tada grąžinti kolchozui. Atsisakyti negalima, nes neikas sutikimo neklausia. Pasakotojas teigia, jog kolchozininkai nori ne Ameriką pavyti ir pralenkti, kaip sovietinė propaganda skelbia, bet kad turėtų bent tokias teises ir galimybes, kokias turėjo baudžiavos laikų kumečiai. Baudžiauninkas, keturias dienas atidirbęs dvarui, galėjo ramiai savo žemelę purenti. Kolchozo vergas tokios galimybės neturi.

Studentė

Studijavo Vilniaus bibliotekininkų technikume. Vilnius atstatytas, daro gražų didmiesčio įspūdį. Gatvės kalba lietuvių ir rusų. Lenkų kalba girdima rečiau. Atvykę į Vilnių rusai valdininkauti turi išmokti lietuvių kalbą. Lietuvoje išleidžiama daug knygų, bet žmonės jų neskaito. Mėgstamiausios knygos dar nepriklausomoje Lietuvoje išleistos. Jos eina iš rankų į rankas, pageltę, dėl to ir vadinamos geltonosiomis. Studentija pradžioje griebė romaną **Studentai,** bet jis nepatiko komjaunimui, buvo smarkiai sukritikuotas ir apie jį kalbos nutilo. Žmonės laikraščius prenumeruoja, nes taip reikia daryti, bet jų neskaito. Laikraščiai tik dėl popierio. Žmonės daugiau spauda domėjosi, kai Chruščevas lankėsi Amerikoje. Kiti palygina laikraščių žinias su Amerikos Balso pranešimais. Amerikos Balsas girdimas neblogai. Klausosi, kas tik turi radijo aparatą. Dar girdimas Vatikano radijas. Retai kas nugirsta per Madrido radiją siunčiamus lietuviškuosius pranešimus. Išgarsėjusio rašytojo nėra, tik gal kiek populiaresnis Marcinkevičius. Operoj mėgstamiausias solistas Virgilijus Noreika ir Gudakova, už ruso ištekėjusi lietuvaitė. Apie solistą Adamkavičių mažai kalbama. Pagarboje Kipras Petrauskas. Dramoj iškilo jaunasis Chadaravičius. Niekas jos neatkalbinėjo pasilikti Lietuvoje ir nevažiuoti į JAV. Išduodamas dokumentus valdininkas beveik nekalbėjo. Studentė spėja, jog žmonės apie jos išvažiavimą į JAV bus sužinoję iš Amerikos Balso, nes daug jų atvyko atsiveikinti.

Moksleivis

Gimęs vokiečių okupacijos metais septyniolikmetis moksleivis lankė vidurinę mokyklą Salake, rytų Lietuvoje. Apie nepriklausomos Lietuvos gyvenimą girdėjo tik iš vyresniųjų pasakojimų. Apie karo baisumus ir nelaimes irgi girdėjo tik iš kitų lūpų. Lankėsi Utenoje, kuri smarkiai atsistatanti. Jis nežino, kokia Utena buvo seniau, prieš sudegimą karo metu. Žmonės iš Amerikos gauna daug siuntinių ir laiškų. Kalba, jog laiškai tikrinami, bet ne visi. Matė laišką, kuriame buvo piktai pasisakyta prieš Chruščevą, bet laiškas atėjo, nebuvo sulaikytas. Žmonės labai brangina senas knygas. Iš dabar leidžiamų knygų daugiau skaitomi vertimai.

Mokykla turi savo planą. Moksleiviai raginami užsiprenumeruoti laikraščius. Kiekvienoje klasėje bent kas trečias moksleivis privalo būti laikraščio prenumeratorius. Daugiau verčiama prenumeruoti, mažiau verčiama skaityti. Moksleiviai, kaip ir kiti žmonės, laikraščius prenumeruoja ne skaitymui, bet iš reikalo, popieriui. Bet kartais reikia ir paskaityti, kai ateina eilė klasėje atpasakoti laikraščių žinias. Mažai kas tiki, ką laikraščiai rašo. Jaunuolis girdėjo apie Vengrijos sukilimą ir jaunimo sujudimą Vilniuje ir Kaune. Tuo metu įkliuvo Dūkšto vykdomojo komiteto pirmininko sūnus, tad iš vietos turėjo išlėkti ir tėvas. Skaitė Antano Miškinio porą eilėraščių ir yra girdėjęs žmones kalbant, jog jis yra buvęs kalėjime. Dabar žmonės daugiau kalba ir mažiau bijo, o prieš keletą metų laikė susirišę daiktus, bijodami, jog kiekvieną naktį gali tekti išvažiuoti.

Į LAISVĘ AUKOJO:

Vl. Baltrušaitis $8.50, V. Ramonas $7.00, prel. F. Juras $4.00, V. Rastonis $4.00, V. Čyvas $3.00, A. Skrupskelienė, K. Bružas, A. Baltrušaitis, V. Barisas, J. Kojelis, L. Padleckas, V. Skladaitis, J. Žilionis po $2.00, J. Ardys, V. Rygertas, V. Širvydas po $1.00.

Mieliems žurnalo rėmėjams nuoširdžiai dėkoja

Į Laisvę leidėjai

DEMOCRAZIA CRISTIANA RŪGIMAS

Praeito spalio 23—27 Florencijoj įvyko Italijos krikščionių demokratų partijos 7-sis kongresas, užtrukęs net 3 dienas ilgiau, nei buvo numatyta, tačiau partijos vidinio rūgimo nepašalinęs.

De Gasperi era

Krikščionys demokratai Italijoj vadovaujamą vaidmenį įgijo tik po II-jo pasaulinio karo, kai pralaimėto karo bėdų slegiamos Italijos vairą 1945 gruodyje perėmė **De Gasperi,** šiandien kai kieno lyginamas su Italijos kūrėju Cavouru. Nors 1946 rinkimuose į pirmąjį demokratinį Italijos parlamentą De Gasperi vadovaujami krikščionys demokratai iš 468 atstovų buvo pravedę tik 207 atstovus, De Gasperi sugebėjo prastumti krikščionims demokratams priimtiną Italijos konstituciją (būdinga, paties De Gasperi iniciatyva į konstituciją įdėtas nuostatas, draudžiąs dvasininkams dalyvauti politinėse partijose), iki 1947 gegužės vyriausybės koalicijoje turėti ir kompartiją, plačiai užsimoti žemės reformai ir kitoms socialinio gyvenimo reformoms. **Ši plataus diapozono, savo esme nepasaulėžiūrinė De Gasperi politika susilaukė daug palankumo.** 1948 rinkimuose į parlamentą krikščionys demokratai iš 551 atstovo pravedė 307, taigi savą daugumą, surinkdami 48,4% visų balsų. Tačiau ir daugumą turėdamas, De Gasperi neatsisakė koalicijos su socialistais ir liberalais. Antra vertus, prieš De Gasperio „kairumą" ir jo „socialinį radikalumą" pradėjo šiaustis konservatyvieji Italijos katalikai, vadovaujami **prof. Geddos,** katalikų akcijos pirmininko, kai kurių bažnyčios hierarchų palaikomo. Konservatyviųjų katalikų spaudžiamas, **De Gasperi prieš 1953 parlamento rinkimus padarė nuokrypą nuo demokratinių rinkimų principo.** Būtent, sava KD dauguma pasinaudojęs, pravedė rinkimų įstatymą, kad partija ar koalicija, gavusi daugiau kaip 50% balsų, automatiškai gauna mandatų premiją, t. y. tam tikrą kiekį mandatų daugiau, negu išeina pagal gautus balsus. **Šioji nuokrypa nuo demokratinių rinkimų principo daugiausia lėmė, kad 1953 rinkimuose KD neteko apie 2 mil. balsų** (1948 — 12,741,292; 1953 — 10,859,554) ir vietoj buvusių 307 atstovų pravedė tik 262 atstovus. Šis pralaimėjimas ir konservatyviųjų KD sluogsnių opozicija partijos viduje pastūmėjo De Gasperi „nusiimti". Jis pasitraukė ir iš min. pirmininko ir iš KD gen. sekretoriaus postų. Jo pasitraukimas (1954 rugpiūtyje jis mirė) vidaus įtampą KD partijoje tik dar labiau išryškino.

Vidaus kovos metas

Į 1958 rinkimus partija išėjo vadinamų **„kairiųjų" krikščionių demokratų (Fanfani, Dossetti, Pastore) vadovaujama.** „Kairysis" krikščionis demokratas **(Gronchi)** buvo išrinktas ir Italijos prezidentu. Nors 1958 rinkimuose parlamento daugumos krikščionys demokratai negavo, bet savo pozicijas akivaizdžiai sutvirtino. Kadangi tai buvo faktiškai „kairiųjų" krikščionių demokratų laimėjimas, natūraliai jiems atiteko ir vyriausybei vadovauti. Fanfani tapo ministeriu pirmininku. Matydamas vienintelę socialinėms reformoms pravesti galimybę tik socialistų paramoje, Fanfani savo politiką ir suko ta linkme. **Konservatyvieji krikščionys demokratai (Andreotti, Scelba, Sturzo, Pella),** vengdami atakuoti Fanfani socialinę programą (tai būtų nepopuliaru), surengė jam **sparninę „pirtį",** apkaltindami jį nuolaidomis marksizmui, nuosavybės principų išdavimu ir pan. Pagaliau, pareikalavus slapto balsavimo, dalis pačių krikščionių demokratų frakcijos atstovų parlamente pabalsavo su opozicija ir Fanfani vyriausybę nuvertė. Partijos sekretorium vietoj Fanfani buvo išrink-

LIETUVIAI STUDENTAI PROVOKUOJA LIKIMĄ

Kasmet per Kalakutines įvyksta visuotinis Lietuvių Studentų Sąjungos JAV suvažiavimas, į kurį susirenka apie porą šimtų studentų.

Akademinių 1959 - 60 metų suvažiavimas įvyko Conrad Hilton viešbutyje Chicagoje. Penktadienis, lapkr. 27 diena, buvo skirtas beveik išimtinai organizaciniams sąjungos reikalams. Tačiau trumpai buvo pertraukta eiga padiskutuoti tema **Santykiai tarp jaunimo organizacijų — kova ar bendradarbiavimas.** Šeštadienis buvo skirtas vien tik paskaitoms bei diskusijoms. Nagrinėtos temos buvo šitokios: **Žvilgsnis ateitin, Lietuvių išeivija ir politika, Išeivis lietuvis studentas** ir poeto **Jono Meko paskaita.** Sekmadienį buvo priimtos rezoliucijos ir uždarytas suvažiavimas.

Vienas iš svarbiausių punktų veiklos srityje — tai **Lituanus** leidimas, kuris iškelia įvairių problemų (redakcijos kolektyvo sudarymas ar lėšų surinkimas). Kai kurie kolegos tvirtino, kad žurnalo leidimas yra ne studentų reikalas, nes jo studentai nei prirašo nei redaguoja. Tačiau atrodo, kad šie studentai sudaro mažumą, nes buvo suvažiavimo nutarta rekomenduoti sąjungai, kad Lituanus leidimas būtų įrašytas į statutą. Kalbant apie spaudą, reikia paminėti, kad per suvažiavimą pasirodė **Studentų Gairių** pirmas numeris. Iš pranešimo paaiškėjo, kad planuojama ir toliau šį leidinėlį leisti žurnalo forma, ne tik kaipo sąjungos informacinį organą, bet ir tam, kad duotų progos akademiniam jaunimui pasireikšti savo mintimis bei kūryba.

Per skyrių veiklos apžvalgą susidarė įspūdis, kad skyrių veikla galėtų būti geresnė. **Svarbiausi klausimai, su kuriais susitinka skyriai yra šie: kaip veiklon įtraukti jaunesniuosius studentus ir ką daryti su besirelškiančia tendencija ribotis vien pramogine veikla.**

Iš organizacinės pusės svarbiausias punktas penktadienio programoje buvo statuto keitimo klausimas. Kadangi suvažiavime nedalyvavo statutui pakeisti reikiamas skaičius narių, tai suvažiavimas pakeitimus galėjo tik siūlyti. Šitai buvo paadryta palyginamai greitai ir sklandžiai, nes dauguma pasiūlytų pakeitimų buvo neesminiai. Gal svarbiausias siūlymas, padarytas **S. Radvilos (Ilinois universitetas)** įvesti apmokamą sekretoriatą, kad veikla eitų sklandžiau. Tačiau šis siūlymas buvo atmestas, atsižvelgiant į piniginį Sąjungos stovį. Kolega **Iljasevičius** (Wayne un-tas) protestavo, kad toks siūlymas pažeidžiąs pasitikėjimą išrinktaisiais į valdybą asmenimis.

Šis suvažiavimas skyrėsi nuo pra-

---

tas **Moro.** Partijos vidaus santykiai dar labiau įsitempė.

Spalio kongresas turėjo susitvenkusias nuotaikas pravėdinti, kad galutinai nesuirtų partijos organizacinė vienybė. Nenuostabu todėl, kad kongrese iš apie 700 atstovų diskusijose dėl partijos linijos pasisakė daugiau kaip 100. Deja, **išskyrus reikalą išlaikyti partijos vienybę, programinės vienybės nebuvo pasiekta.** Renkant naują partijos vadovybę, maža balsų persvara laimėjo Fanfani oponentai, atseit konservatyvieji. Kongrese protarpiais įtampa susidarydavo tokia didelė, kad atrodė ne vienos grupės, o dviejų labai skirtingų grupių susirinkimas. Nors organizacinė vienybė tuo tarpu išlaikyta, ar ji ilgam įstengs apjungti dvejopus praktinės politikos siekimus? **Vt.**

ėjusių tuo, kad buvo nepaprastai daug laiko skirta diskusijoms įvairiais klausimais. Diskusijose bendradarbiavimo klausimu prelegentai — **Dr. V. Vardys** ir **V. Kavolis** — diskutavo santykiavimą tarp jaunimo organizacijų. Įdomu pastebėti, kad tarp prelegentų nebuvo didelių nesutarimų ir diskusijose dažnai buvo tik žodžių supratimo išsiaiškinimas. **Ši tema, atrodo, buvo parinkta todėl, kad jaunimo organizacijos nuo destruktyvios kovos nukrypo į kitą kraštutinumą — indiferentizmą.** Atrodė, kad abu prelegentai stovėjo prieš šį reiškinį, ir skyrėsi tik tuo, kad Dr. Vardys siūlė teisingai suprastą konkuravimą, o V. Kavolis stačiai rungtyninę kovą.

Žvilgsnis į mirtį

Šeštadienis buvo pradėtas diskusijomis **Žvilgsnis ateitin,** kurias pravedė **E. Kaminskas, L. Mockūnas** ir **R. Stakauskas.** Prelegentai pradžioje pareiškė, kad Sąjungos laukia eventuali mirtis, geriausia todėl būtų priimti tai kaip faktą ir diskutuoti mirties būdus. Šitas požiūris diskusijų temą pakeitė į **Žvilgsnį į mirtį.** Tačiau prelegentų pabertos mintys nenuteikė taip pesimistiškai ir nesukrėtė klausytojų, nors prelegentai, atrodo, to ir buvo siekę. Pateikdami faktus, jie pastebėjo, kad Sąjungos veidas keičiasi, nes keičiasi jos nariai, veikiami Amerikos kultūros. Ši kultūra yra skirtinga nuo lietuviškosios bei europietiškosios. Keisdamiesi gi, relatyviai nutautėjam — daromės kitoki savo kultūriniu bei socialiniu turiniu negu tie, kurie kūrė Sąjungą. Taip pat mes kuriam kitokią lietuvybę negu Lietuvoj esantieji. Kadangi lietuvių tauta yra ten, o ne čia, mes nutautėjam ir šiuo atžvilgiu. Lietuvybė gali išlikti tik gimtame krašte. Būdinga, kad kolegos neskyrė pasikeitimo rūšių ir iškeldami tik nepageidautiną keitimąsi, būtent studento (kaip kultūringo asmens) žuvimą - sumasėjimą, sudarė įspūdį, kad bet koks keitimasis yra nepageidautinas. Kolegos pastebėjo daug įdomių faktų, tačiau pasiūlymų — be sąjungos numarinimo — nedavė.

Toliau sekė diskusijos apie politinių srovių reikšmę išeivijoje. Kalbėjo šie prelegentai: **Dr. Šidlauskas, prof. Mackevičius, Dr. Paplėnas** ir **inž. Narutis.** Visi prelegentai daugiau ar mažiau pakartojo, kas jau nekartą girdėta. Dr. Šidlauskas ir prof. Mackevičius pabrėžė politinių partijų reikšmę ir reikalingumą išeivijoje, paliekant kultūrinę veiklą kultūrininkams ir Bendruomenei. Gi Dr. Paplėnas ir inž. Narutis pasisakė už praplėtimą politinės veiklos, įtraukiant į veiklos sritį kultūrinius bei visuomeninius dalykus.

Lietuvybė — asmeninio apsisprendimo reikalas

Toliau sekė diskusijos, tema **Išeivis, lietuvis, studentas.** Diskusijas pravedė **I. Užgirienė, K. Skrupskelis** ir **S. Šimoliūnas.** Tema jau daug kartų nagrinėta, tačiau atrodo, kad studentija nepatenkinta buvusiom analizėm ir ieško tikresnių išvadų. P. Užgirienė pastebėjo, kad lietuvis studentas išeivijoje vis keičiasi ir kad jis vis daugiau ir daugiau panašėja į amerikietį studentą. Jis taipgi tolsta nuo išeivijos išorinėmis apraiškomis, kaip mažesniu lietuvių kalbos vartojimu. K. Skrupskelis pradėjo, klausdamas, ar mes naudojame sąvokas, kurios mums padėtų save suprasti ir įprasminti veiklą. Prelegentas išnagrinėjo lietuvio sąvoką ir priėjo išvados, kad **lietuvis yra asmuo, kuris asmenišku apsisprendimu panoro tokiu būti.** Anot prelegento, lietuvis yra tas, kuris išsireiškia, kad „aš esu lietuvis, nes manau, kad esu lietuvis“. Savaime aišku, kad tai nėra vien žodinis apsisprendimas. Toliau kolega siūlė panašiai pernagrinėti ir kitus mūsų naudojamus žodžius, kaip „veikla“ ar „lietuvis studentas tremtinys“, ir patikrinti, ar sąvokos ką nors reiškia. Tikslesnių sąvokų reikalingumą galėjome aiškiai matyti,

kad ir klausydamiesi diskusijų apie Sąjungos mirtį. S. Šimoliūnas taip pat nebepasitenkino vien padėties analizavimu, bet nurodė konkrečią kryptį, kuria studentai turėtų sukti. Prelegentas siūlė studentams būti kritiškiems, nepataikauti viešajam skoniui ir tapti ištikimiems universitetinei idėjai (pagal kardinolą Newman). Tai įvykdyti vienu iš būdų jis nurodė susirinkimus bei suvažiavimus, kuriuose intelektualai perteiktų „nemeluotą kultūrą".

Poeto **Jono Meko** paskaita užbaigė šeštadienio sesiją. Šioje paskaitoje J. Mekas aštriai kritikavo dabartinę visuomenę bei vertybes, kuriomis ji vadovaujasi.

Kokie svarbieji uždaviniai?

Bendrai paėmus, man atrodo, kad suvažiavimas pasisekė neblogai. Susirinkimai buvo lankomi gan gausaus būrio studentų (nors ir ne visai punktualiai). Tarp jų matėsi daug jaunų kolegų, dėl kurių tiek daug nuogąstaujama. Atrodo, kad Sąjunga auga ne tik kokybe, bet ir kiekybe. Iš diskusijų temų bei turinio reikia spręsti, kad **studentai rimtai susirūpinę savimi, savo Sąjunga bei santykiais su visuomene ir aplinka.** Atrodo, kad studentai nepasitenkins, vien sukurdami idealiai suorganizuotą vienetą su puikiu statutu, bet kreips daugiau dėmesio ir energijos į turinį bei kultūrinę veiklą, kurdami, anot Šimoliūno, nemeluotą kultūrą. Kai kurie kolegos pasisakė, kad per mažai laiko buvo skirta organizaciniams reikalams.

Tarp pravestų rezoliucijų yra ir pasisakymų dėl politinių partijų veiklos. **Suvažiavimas nepasisakė nei už nei prieš partijų veiklą, bet ragino studentiją spontaniškai veikti pagal laiko reikalavimus,** kaip pav. su Jaunimo peticija. Taip pat buvo pasisakyta prieš stagnaciją politinėse partijose. Kitas įdomus reiškinys — nepraleidimas rezoliucijos, kuri ragino įjungti didesnį kiekį studentų į diskusijas. Gal tai pirmas kartas, kada atsisakoma spręsti klausimus vien rezoliucijų priėmimu.

Viena iš svarbiausių Sąjungos problemų, kuri laukia sprendimo, lieka jos tęstinumo klausimas. Dėl įvairių sąlygų, šiuo metu nėra normalaus perėjimo baigusių universitetus asmenų iš studentiškos į bendrą veiklą. **Baigimas universiteto reiškia su mažom išimtim pabaigą veiklos lietuviškoje visuomenėje.** Šios problemos išsprendimas priklauso dalinai nuo studentų sąjungos. (Gal alumnų telkimasis būtų bent dalinis atsakymas? **Red.).**

Iš naujų, ar gal geriau pasakius, naujai iškylančių veiklos laukų Sąjungoje yra Lietuvos reikalo propagavimas Amerikos Studentų Sąjungos rėmuose. Tokius uždavinius prieš akis turint, Sąjunga, atrodo, nesitenkins vien pramogine veikla.

R. Rudys

AMERIKOS LIETUVIŲ KATALIKŲ KONGRESAS

Amerikos Lietuvių R. Katalikų Federacija (ALRKF) katalikiškajai akcijai apjungia visas Amerikos lietuvių katalikų draugijas. Praėjusio lapkričio 27—29 New Yorke įvyko 35-sis federacijos kongresas. Jį pradėdamas msgr. J. Balkūnas, priminęs, kad **Amerikos lietuviai katalikai turi 122 parapijas, 70 mokyklų, 3 ligonines, 4 senelių prieglaudas, 5 moterų ir 4 vyrų vienuolijas, leidžia dienraštį, 3 savaitraščius, 10 mėnraščių, turi 4 spaustuves ir jaunimo stovyklavietę,** padarė išvadą, kad tai sudaro didingą Amerikos lietuvių katalikų veiklos vaizdą. Nei prelatas atidarydamas, nei kongresas betgi nesigilino, ar tas fasadinis vaizdas iš tikro atitinka tą turinį, kuris yra už fasadinių duomenų. O tai labai rimtas klausimas. Fasadinis vaizdas kartais gali būti labai apgaulingas.

Federacijos paskirties samprata

Nepaisant, kur ALRKF kongresas vyktų — Bostone, Clevelande, Det-

roite ar New Yorke, — kiekviename kongrese justi kai kurios tos pačios nuotaikos.

Pirmiausia, jos liečia ALRKF uždavinius, jos pašaukimo skirtingą supratimą. **Yra ALRKF veikėjų, kurie norėtų palikti tik ALRKF fasadą,** federaciją padaryti tik lyg gražiai dekoruotą prekylangį su patraukliais manekenais. Kad manekenai negali nei judėti, nei galvoti, nei suteikti federacijai gyvybės, tuo šie veikėjai sau galvos daug nesuka. **Jiems ALRKF tolygu reprezentacijai.** ALRKF reprezentuoja Amerikos lietuvius katalikus visų Amerikos katalikų organizacijose, pačių Amerikos lietuvių bendrinėse organizacijose ir visur, kur prireikia. Reprezentuoja, reprezentuoja, reprezentuoja! Tai fasadas! Kas už jo — nesvarbu. **Bet yra taip pat ALR KF veikėjų, kurie dar prieš reprezentaciją norėtų atkelti tiek ugdymą bendrojo krikščioniškojo susipratimo,** kuris šiame žemyne apskritai dar abejotino lygio, **tiek ypač ugdymą tautinių, lietuviškųjų katalikybės ryšių, kurie vieni tik ir įprasmina patį ALRKF savarankišką buvimą** greta visų Amerikos katalikų susiorganizavimo.

Šių dviejų krypčių susikryžiavimas ypač ryškus buvo pastarajame kongrese. Džiugu, kad didžioji kongreso dauguma pasirinko ne fasado ir reprezentacijos, o gyvybės ir veiklos kryptį. Šios krypties laikėsi ir Amerikos lietuvių katalikų dignitoriai prelatai ir jų jaunesnieji konfratrai, o taip pat ir didžioji dalis federacijos senųjų veikėjų - veteranų. Šia prasme dėmesio vertas J. E. vysk. Brizgio sveikinimas kongresui: mums reikia ambicijos (nebūtų suvalkietis!) platesnio akiračio ir mažiau kalbų, o daugiau konkrečių darbų.

Darbo kliūtys

Pati didžioji, mano supratimu, šiems Ekscelencijos linkėjimams įvykti kliūtis yra ir ALRKF kongresuos ir visoj veikloj juntama žymios dalies Amerikos lietuvių katalikų dvasininkų savotiška baimė lietuvių pasauliečių katalikų iniciatyvos, platesnio horizonto, naujų sumanymų. Kad šios baimės pagrindas yra ne Katalikų Bažnyčios hierarchinė santvarka, rodo faktas, kad neprikl. Lietuvoje katalikų akcijos plotmėje dvasininkų pasitikėjimas pasauliečiais tikrai buvo kito masto.

Antra vertus, Ekscelencijos linkėjimai rado gyvą atgarsį pačiame kongrese. Jaunimo, moterų ir vyrų posėdžiuose tikrai nestigo nei akiračio, nei konkrečių sumanymų. O junioras Barzdukas ir Šoliūnas pas jaunimą ir Masionis pas vyrus buvo stačiai žavingi. Betgi ką gali šių ir kitų pasauliečių idealizmas, akiratis ir konkretūs sumanymai ALRKF duoti, kai iš 122 lietuvių parapijų faktiškai tik kelios ALRKF uždavinius nuoširdžiai prisiima. Bepigu buvo Neprikl. Lietuvoj, kai koks vysk. Paltarokas, Staugaitis, Reinys hierarchine tvarka žiūrėjo, kad parapijų vadovai savo pareigas ir katalikiškajai akcijai atliktų. ALRKF tokios globos neturi. Ir jei kuris klebonas (pav., prelatas Mendelis) Federacijos nenori, tai pas jį jos ir nebus, bent jam pačiam jos nebus. Ir reikia tik didžiuotis tos dalies Amerikos lietuvių dvasininkų tautiniu idealizmu, kurie savanoriškai ir su dideliu atsidėjimu ALRKF išlaiko ir pasiryžę išlaikyti ne tik jos fasadą.

K. B. S.

Atsiųsta paminėti

Metmenys, jaunosios kartos kultūros žurnalas, No. 1, 1959, 144 p. Redaguoja Vytautas Kavolis. Vieno numerio kaina $1.25.

Mūtų Vytis, dviměnesinis skautiškos minties žurnalas, No. 6, 1959. Vyr. redaktorius Adomas Mickevičius. Šiame numery spausdina premijas laimėjusių Bernardo Prapuolenio (poezija) ir Kazio K. Almino (novelė) kūrinius. Kaina nepažymėta.

JAUNŲ AKADEMIKŲ KARAS: PASAULĖŽIŪRA IR MOKSLAS NAUJI PASAULĖŽIŪRINĖS KOVOS RĖMAI * OPOZICIJA PRIVAČIOM MOKYKLOM IR KĄ JI REIŠKIA ŠIANDIEN * KATALIKYBĖ, LAISVĖ IR KULTŪRA * BAŽNYČIA IR PILNUTINĖ DEMOKRATIJA * AKADEMINIS JAUNIMAS IR POLITIKA

Apie pasaulėžiūrą ir mokslą

I. Akademikai išėjo į pasaulėžiūrinį „karą"! Didieji mūsų dienraščiai stambiom antgalvėm turėtų skelbti šį faktą, tiek duodantį vilties ir tiek šviežų. Duodantį vilties, jog Vakaruose mokslus ėjęs jaunimas dar nepasidarė apatiškas idėjom (Lietuvių Studentų Sąjungos suvažiavimo diskusijose taipgi gvildenta mintis), šviežų, nes visai nesirūpinantį „veiksnių" tarpusavio puolimais, bet idėjos vieta gyvenime ir visuomenėje. Šiuo kartu oponentai randami žurnale ir studentų skyriuje dienraštyje. Į jauno filosofijos daktaro **Vytauto Donielos** strp. „Mokslas ir Pasaulėžiūra" naujai pasirodžiusiame žurnale **Metmenyse** (No. 1, 1959) atsiliepė **Andriaus Pykalio slapyvarde Akademėnse Prošvaistėse** (dienraščio **Draugo** studentų skyriuje 1960 sausio 30) strp. „Nusifilosofavęs filosofavimas". Jau nas filosofijos daktaras karštai ir dinamiškai įrodinėja, jog mūsų visuomenėje esą grupių, kurios norinčios įvesti totalitarizmą, palenkiant mokslinius tyrimus oficialios pasaulėžiūros reikalams ir tikslams. „Ir jei pasaulėžiūra, politinėms aplinkybėms palankiai susidėjus, tampa 'oficialiąja pasaulėžiūra,' ji naudoja jėgą išsaugoti ir sustiprinti savo prioritetui. Ji tada siaurina mokslo ribas, paskelbia kai kurias gyvenimo sritis taboo, ji slepia ir falsifikuoja faktus, kurie jai prieštarauja ir todėl yra nepatogūs". Aiškindamas, jog pasaulėžiūrininkų atstovaujamą mokslo ir pasaulėžiūros santykį galima esą išreikšti trumpu silogizmu („a) mokslas yra kultūrinė veikla, b) kultūrinė veikla yra pasaulėžiūros dalykas, vadinasi, c) mokslas yra pasaulėžiūrinis dalykas"), jisai atakuoja tą sampratą, teigdamas, jog tokį silogizmą galėję sustatyti tik filosofai, nesupratę, kas yra kultūra, ir todėl neišskyrę meno nuo mokslo. Apgailestaudamas šitai Doniela pataiso silogizmą sekančiai: „a) mokslas yra dvasinė veikla, b) menas yra pasaulėžiūrinis". Šitaip sustatęs argumentą, jisai neatranda, kad mokslas turėtų paklusti pasaulėžiūrai.

Už negerų silogizmų sustatinėjimą, mokslo ir meno tapatinimą Doniela **apkaltina lietuviškąją filosofiją.** „Bet kokiu būdu į mūsų intelektualinius vieškelius atklydo tokia nepakankama kultūros analizė?" klausia Doniela, ir atsako: „Atsakymas yra vienas: tai romantiškojo idealizmo, iš esmės vokiečių filosofinio idealizmo, likučiai, pasiekę mūsų filosofiją per nekritiškus slavų „kultūros filosofus". Galima subendrinti, jog **visuomeniniu** Donielos taikiniu yra ne tie kultūros filosofai, bet privačiosios pasaulėžiūrinių grupių (taigi, ir katalikų) išlaikomos mokyklos. Doniela rašo: (ne tik komunistai) „Bet ir Vakarų valstybėse kai kurios pasaulėžiūrinės grupės neatsisako nuo mokslo palenkimo ideologijai. Tik šitas palenkimas nebevyksta brutaliai (pasaulėžiūrinės grupės nebeturi politinės galios monopolio), bet klastos priemonėmis. **Padorioje bendruomenėje mokslinės tiesos prievartavimas įgy-**

ja tokią formą, kad pasaulėžiūrinės grupės steigia savas mokslo institucijas, į kurias ideologijai priešingi faktai bei skirtingos nuomonės nebėra įleidžiamos".

II. Į karštai advokataujamas Donielos bendrybines sąvokas kietu kad ir mandagiu žodžiu atsako Andrius Pykalis: „Minėtas straipsnis yra netiek originalus, kiek įdomus savo filosofiniu ir loginiu vulgarumu. Originalaus jame nėra nieko, o kas jau buvo seniai pasakyta — kartojant filosofiškai sudarkyta. Apie mokslą ir pasaulėžiūrą, apie faktus ir vertybes, apie ideologiją ir mokslą jau seniai kalba socialiniai mokslininkai. Mokslo ir ideologijos santykius svarstė pozityvistai kaip Comte ir neopozityvistai Amerikos sociologijoje, psichologijoje bei politiniuose moksluose. Atseit, tema yra sena. V. Doniela paėmęs ją prieina senų išvadų: mokslas ir pasaulėžiūra turi būti atskirti. Nepaklausia jis, tačiau, ar tai iš viso įmanoma. Jis taip pat nesiryžta pažvelgti į problemą iš kito taško — ar mokslas pats nėra pasaulėžiūrinis. Nedrįsta taip pat pateikti nuomonės ir tų, kurie yra skeptiški mokslo objektyvumui". Slapyvardis toliau nupasakoja, kaip Doniela sustato pasaulėžiūrininkams primestą silogizmą ir toliau rašo: „Bet gražiausia yra tai, kad autorius, sustatęs silogizmą, definicijų pagalba nurodo, kad silogizmas neteisingas", nors, pagal Pykalį, neaišku, ar tie „pasaulėžiūrininkai" iš tikrųjų taip tą silogizmą sustatė ir taip kultūrą supranta, kaip Doniela įrodinėja (Doniela šaltinių necituoja). Pykalis prikiša Donielai logikos stoką ir paties Donielos pasaulėžiūriškumą, kuris autoriui neleido panagrinėti mokslo ir pasaulėžiūros klausimo iš visų pusių. „Kalbant apie logikos klaidas, pastebėtina, kad autoriaus logika yra ne be priekaištų. Sąlygines proporcijas autorius mėto ir šen, ir ten. Pavyzdžiui: 'Jei mokslas ženklina tiesos meilę, pasaulėžiūra ženklina tiesos baimę.' Tik tam tikros pasaulėžiūros bijo tiesos. Todėl bendras išsireiškimas „pasaulėžiūra ženklina tiesos baimę' yra nevisada teisingas, ir todėl visa minėta propozicija gali būti neteisinga. Tai žaidimas su logika, kas paženklina visą Donielos straipsnį".

„Bet kalbėdamas apie tiesą", toliau rašo Pykalis, „Doniela niekur nepaaiškina, kas yra tiesa... Atrodo, kad Donielai yra tiesa, ką mokslinis metodas atidengia. Tačiau, ar mokslinis metodas yra vienintelis instrumentas tiesai pasiekti? Manau, kad ne. O kaip religija, menas? Žinoma, Doniela, pasiimdamas pozityvistinę poziciją, tai atmes. Bet tai jau parodo ir Donielos pasaulėžiūriškumą, kalbant apie mokslą ir pasaulėžiūros klausimą. Doniela nejunta, kad jo nuomonė yra pagrįsta viena filosofine pozicija, kad jis daro prielaidas, kurių pats pozityvizmas nei empirizmas negali patikrinti. Ir Donielos pasaulėžiūriškumas jau paneigia galimybę atskirti mokslą nuo pasaulėžiūros. Jo pasaulėžiūriškumas nustato net mokslo esmės suvokimą". Toliau autorius nagrinėja ir parodo netikslias Donielos prielaidas, definuojant mokslą. Išvadas jisai daro tokias:

Donielos straipsnis yra giliai pasaulėžiūrinis, priimąs tam tikrą mokslo ir pasaulėžiūros sąvoką, kurią šiame rašinyje kritikavau. Iš kitos pusės, Donielos straipsnis yra žaidimas su logika, su abejotino teisingumo logika. Doniela prileidžia, kad visos pasaulėžiūros „bijo tiesos" ir nekelia klausimo, ar visos jos yra totalistinės. Jei Donielos idėjos, liečiančios mokslo ir pasaulėžiūros santykį, mokykloje būtų įgyvendintos, tokia mokykla būtų grynai pasaulėžiūrinė (taip kaip ir Donielos straipsniai).

III. Šios diskusijos yra įdomios, kaip mokslus einančiųjų idėjinės gyvybės ženklas. Jos taipgi parodo kiek skirtingas mokyklas šiais laikais išeina ir kiek skirtingai pasaulėžiūriškai auklėjasi jau Vakarų kraštuose visus mokslus (išskyrus

vargo mokyklą) baigęs ar baigiąs jaunimas. Donielos mintys nėra naujos Vakaruose: jisai yra ištikimas reliatyvisto Russellio, savo kaimyno iš N. Zelandijos Popperio, o taipgi loginių pozityvistų ir pragmatistų mokinys (visos minimos teorijos viena kitai labai panašios savo esminiu materializmu ir reliatyvizmu). Autoriaus mintys tačiau skirtingos nuo lietuviškojo pozityvizmo, kuris buvo labiau tradicinis ir mažiau reliatyvistinis. Pykalis demonstruoja klasikinį - scholastinį filosofinį auklėjimą, kurio jėga — jo nuoseklume ir logikoje. Doniela yra poetas, polėkio vyras; jis susižavi pats savo žodžiu, ir leidžiasi jo nešamas (taip jisai 9 pusl. net neidentifikuoja, kieno pažiūras jis puola, nenusako, kaip jo puolamieji supranta kultūrą ar pasaulėžiūrą, įrodymais ir faktais nepagrindžia savo teigimų apie pasaulėžiūrines grupes ir jų visuomeninį pasireiškimą, nerašo kieno ir konkrečiai kokia lietuviška filosofija „sugadino" kultūros sąvoką, pasidavusi rusų įtakai.) Pykalio strp. operuoja pavyzdžiais; rodo nemažą analitinę galią. Dialogas tarp jų, taigi, vyksta skirtingam asmeniniam kontekste, o kas svarbiau pažymėti — gerokai skirtingame nuo vyresniosios kartos idėjiniame pasaulyje.

Kaip tad priimtina Donielos ataka prieš privačias mokyklas? Jisai, mat, norėtų, kad visos mokyklos atstovautų jo pasaulėžiūrą. Šitai, aišku, reiškia, kad tie, kurie kitaip nori tvarkytis, negalėtų to daryti dėl to, kad tai būtų „nemoksliška". Moderniaisiais laicizmo laikais tačiau privačiosios mokyklos buvo išlikę gal dar vieninteliais žiburiais, kurių neužpūtė sekuliaristinis konformizmas. Privačios mokyklos jau pati egzistencija iš tikrųjų reiškia pasipriešinimą valstybės ideologijai, kokia toji bebūtų. Jeigu senesniais laikais (prieš keletą amžių, ar dabartinėje Sovietų Sąjungoje) mokslas yra prievartaujamas pasaulėžiūros vardan), tai Vakarų pasaulyje mokslo dievaičio vardan dažnai norima prievartauti laisvę mąstyti, ieškoti, auklėtis ir bendruomeniškai gyventi. Mūsų laikų problema (Vakarų pasauly) labiau atrodo esanti, ne kaip pritaikyti ir įvesdinti mokslinį, empirinį metodą į auklėjamąsias institucijas ir mokslinę kūrybą, bet **kaip apsaugoti kūrėjo laisvę nuo empiricizmo ir jo metodų prievartos. Rytų Europos tautas žlugina ir bukina komunistinis pasaulėžiūriškumas, gi Vakarų pasaulio gyvybę, ryžtingumą, pasitikėjimą žmogaus dvasią palaužė „mokslinis metodas" — dažniausiai nuvedęs į empiricistinį - reliatyvistinį konformizmą, grasąs individualistinę Vakarų tradiciją perorganizuoti į sekuliaristinį kolektyvizmą.**

Apie katalikybę, laisvę ir kultūrą

I. Pasaulėžiūros ir laisvės temos tęsinį provokuoja ir jau seniau spaudoje pasirodę samprotavimai, aiškiai ir įsakmiai liečią frontininkus. **Jaunimo Žygiuose** (kuriems labiau nei **Metmenims** tinka **Akademinių Prošvaisčių** apžvalgininko abejonė, kad „nors teigiama, kad tai jaunosios kartos žurnalas, tenka suabejoti, pažvelgus į redakcijos ir žurnale rašančiųjų pavardes") buvo išspausdintas **prof. J. Gravroko** straipsnis „Krikščionių Demokratų ir Frontininkų ginčo klausimu". (Frontininkai „nebesiginčija". **Red.)** Šiame straipsny profesorius kaltina frontininkus tolerancija ateistams ir kitaip manantiems, teigdamas, jog tokia tolerancija esanti prieš-katalikiška; jog todėl frontininkams esanti atimtina egzistencijos teisė ir jų byla atiduotina spręsti Romos tribunolams, kurie — profesorius taip įsitikinęs — pasmerktų LF pražūčiai.

Komentuodamas apie reikalą po daug metų pripažinti LFB egzistencijos teisę Gravrokas rašo: „Šūkyje „pripažinkime vieniems ir kitiems egzistavimo teisę' (LFB ir KD) pasireiškia visiškas pavargimas tame mūsų naminiame ginče... labai liūdna, kad mes neparodom uolumo,

kai atsirado mūsų tarpe nenoras paklusti Bažnyčios vadų - popiežių nurodymams... o šiuo atveju turėtume būti daug kietesni ir labiau nepalaužiami, turėtume reikštis didesniu uolumu, kurį mes parodom rūpindamiesi lietuvybės išlaikymu...

Frontininkai norėtų prie pasaulėžiūrinių susitelkimų priskirti nepriklausančius jokiai bažnyčiai žmones, o taip pat ateistus, ir yra pasiryžę dėti pastangas, kad tokia tvarka būsimoje Lietuvoj būtų įvykdyta... tenka nustebti, kad tikį į Dievą, religingi žmonės, frontininkai, laikosi pilnutinės demokratijos doktrinos, kuri įpareigoja stengtis pravesti atkurtoje laisvoje mūsų tėvynėje tokius įstatymus, kuriais būtų leidžiama Dievą viešai negarbinti... Laikydamiesi tokios doktrinos, jie formuoja pačiame krikščionybės viduje pavojingą branduolį, kuris siekia susprogdinti Dievo nustatytą tvarką".

Apkaltinęs LFB demokratiškumu ir laikydamas, jog pilnutinė demokratija priešinasi K. Bažnyčios mokslui, profesorius gąsdina, jog „mums, katalikams (t. y. krikščionims demokratams) neliks nieko kito, kaip ieškoti kelių, kuriais frontininkų programa galėtų būti pateikta Romoje kardinolų kolegijai patikrinti". (Jeigu Doniela kur rado katalikų pasaulėžiūrininkų, kuriuos aprašo, tai tikriausiai skaitydamas prof. Gravroko raštus).

II. Į šį strp. atsiliepė **Juozas Liudžius** 1959 lapkr. 27 d. **Naujienose** straipsniu „Vienas žvilgsnis į ateitį". Liudžius šitaip komentuoja Gravroko mintis: „J. Gr. įsitikinimu, yra klaida ir Lietuvai žala pripažinti nepriklausantiems jokiai bažnyčiai tas pat teises, kaip kitoms tikybinėms organizacijoms. Jis piktinasi frontininkų numatyta tolerancija tiems, kurie nutolę nuo Bažnyčios. Jo tikėjimu, valstybės įstatymai neturėtų niekam leisti negarbinti Dievo, neturėtų leisti nutolusiems nuo Bažnyčios mokyti savo vaikus savos pasaulėžiūros. Antraip pasakius, valstybės įstatymai visus gyventojus turi įpareigoti garbinti Dievą. Kurie negarbina Dievo, tie yra pavojingi Dievo nustatytai tvarkai ir Lietuvai, nors jie būtų patriotai. Jiems neturi būti leista, atseit, valstybės įstatymai turi uždrausti jiems išpažinti savo tikėjimą bei pasaulėžiūrą, pareikšti ją viešai spaudoje ar susirinkime. Tai yra, turi būti aprėžtos ar atimtos jiems pagrindinės žmogaus ir piliečio teisės. J. Gr. nesutinka pripažinti katalikams frontininkams egzistavimo teisės vien dėl jų nenoro paklusti popiežiaus nurodymams pasaulietinės, valstybinės politikos srityje (teokratijoje). (Mums nežinoma, turime patikslinti J. Liudžių, kad LFB bet kokie programiniai pasisakymai būtų priešingi ar Bažnyčios mokslui ar naujųjų popiežių enciklikoms. Vargu ar tai būtų galima ir įrodyti. **Red.).** Aišku, jis negali pripažinti egzistavimo teisės tiems, kurie nėra klusnūs popiežiui religinėje, dogmatinėje srityje (teologijoje)". Liudžius mano, kad šitokios J. Gravroko mintys nesiderina nei su Kristaus evangelija, nei su Dievo išmintimi. Jisai žiūri į tokias kaip Gravroko pažiūras kaip į jau ir taip susiskaldžiusios mūsų visuomenės dar tolesnį skaldymą ir tęsia: „Daugelis dalyvių Alto, Vliko, Balfo, Liet. Bendruomenės, susipažinę su J. Gr. strp., atsidurs kiek nepatogioj būklėje. Tikrieji katalikai (nes frontininkai gal jau nėra tikri katalikai) ir krikščionys demokratai pasijus įpareigoti (kol kas tik vieno žmogaus) nusigrįžti nuo tų savo bendradarbių, kurie nepriklauso jokiai bažnyčiai. Iš antros pusės, nutolusieji nuo Bažnyčios mato, kad katalikų tarpe yra ir tokių, kurie išlaisvintoj Lietuvoj tikriausiai pasakys jiems: Tėvynėje nebus jums Amerikos su jos sąžinės bei tikėjimo laisve".

Šio strp. atspausdinimu, žinoma, **Jaunimo Žygių** redakcija „pasitarnavo" lietuviškosios visuomenės vienybei ir katalikų politinei vieny-

bei (kurios sakosi taip labai siekianti). Mums tačiau nėra įdomus profesoriaus ir **Jaunimo Žygių** žygis prieš LFB. Tai, atrodo, daroma pagal Krikščionių Demokratų Partijos 1959 m. Clevelande nuspręstą liniją suintensyvinti akciją prieš LFB (žiūr. **Tėvynės Sargą**, 1959 No. 2-3). Mums svarbu iš vis katalikiškosios tikėjimo, Bažnyčios ir pasaulėžiūros santykis su laisve ieškoti, mokslininiai tyrinėti, politiškai mąstyti ir veikti.

III. Mūsų bendradarbis, baigęs gimnaziją ir koledžą JAV ir dabar siekiąs aukštesnio universitetinio laipsnio, patiekia šiuo klausimu keletą minčių, diskutuodamas jas bendroje kultūros ir religijos santykių plotmėje (palygink Donielos strp.).

Žymus katalikų mintytojas **Christopher Dawson** religijos ir kultūros santykį dabartyje apibūdina sekančiai: „Tad mes randame nudvasintą, mokslinę pasaulio kultūrą, kuri yra kūnas be sielos, kada iš kitos pusės religija gyvuoja atskirta, kaip siela be kūno". **(Religion and Culture,** 1948, p. 216). Šis apibūdinimas yra labai bendras, bet jį sukonkretina patsai Dawson ir daugelis kitų autorių. Kad Bažnyčia akcentuoja katalikų akcijos svarbą, tai reiškia, kad ir pati Bažnyčia seniai, gal net anksčiau už Dawsoną, pastebėjo tą patį, nes esmėje katalikų akcija ir yra bandymas atstatyti teisingą ir abiem pusėm, religijai ir kultūrai, naudingą santykį. Aišku, šičia Bažnyčios neklystančio autoriteto pripažinimas yra vienas iš svarbiausių „kabliukų", nes dažnai manoma, kad tuo remdamasi Bažnyčia bandys savo istorinę poziciją pagerinti ir išlaikyti jėga — būtent įstatymais, tiek bažnytiniais, tiek civiliniais, suvaržant pažinimo laisvę. Prancūzų katalikybės pažiba, filosofas **Jacques Maritain** tai išreiškia sekančiai: „... pasaulio dvasia... visiškai noriai... gali manyti„ kad Kristaus Karalystė nėra Malonės ir Meilės Karaliaus Karalystė, bet karo vado, jėga reikalaujančio paklusnumo". **(Scholasticism and Politics,** London, 1945, p. 168). Prof. **L. J. Rogier,** olandas profesorius, kalbėdamas **Pax Romana** 24-tame pasauliniame kongrese Vienoje, šį klausimą pastatė dar konkrečiau: „Prieš keletą dienų, vienas olandas, protestantas man parašė: 'Jūs katalikai žaidžiate žodžio „laisvė" prasme, taip pat kaip komunistai žaidžia „demokratija".' **(Pax Romana Journal,** 1959 No. 2, pp. 3—4). Čia būtų pravartu pastebėti, kad šitoksai klausimo pastatymas jokiu būdu neimplikuoja, kad atsakymas turi būti duodamas laikino kompromiso prasme, bet tiktai tiek, kad Bažnyčia turi surasti atsakymą savyje; ir tokį atsakymą, kuris patenkintų ir dienos reikalavimus. Būtų neįmanoma padėtis, jeigu Bažnyčia negalėtų surasti sprendimo, kuris iš vienos pusės išplauktų iš jos mokslo ir iš kitos, — įgalintų Bažnyčią sėkmingai atlikti savo istorinę misiją.

Abipusiai naudingam religijos ir kultūros santykiui sukurti Dawson stato sekančią sąlygą: „Iš vienos pusės, iškėlimas religijos absoliučių, transcendentinių dvasinių teisių negali būti suprastas, kaip neigimas ribotų, istorijos sąlygotų ir laikinų kultūros vertybių. Ir iš kitos pusės — atskiros kultūros formos, nors jos ir būtų inspiruotos ir konsekruotos religinių vertybių, negali būti suprastos kaip turinčios universalų religinį tikrumą". **(Religion and Culture,** p. 208). Toliau Dawson pastebi, kad visos pasaulinės religijos šios sąlygos pilnai neišpildė ir galutiniame rezultate yra nustojusios organiško ryšio su visuomene. Reikalavimas yra išreikštas labai griežtai: jeigu visuomenė turi pareigą nepažeisti Bažnyčios dvasinių teisių, Bažnyčia turi pareigą nepažeisti visuomenės interesų, ir žinoma, vienas iš šių pažeidimų ir būtų bet koks tikro pažinimo laisvės suvaržymas. Tą pačią mintį konkretesnėje formoje išreiškia jau cituotas **Rogier:** „... po Prancūzų revoliuci-

jos ar Bažnyčia yra susitaikius su moderniąja visuomene? Ši yra visuomenė, kurioje žmogaus teisės yra taip visuotinai pripažintos, kad ir daugelyje hierarchijos pasisakymų, ir net Jo Šventenybės Popiežiaus Pijaus XII kalbose, jų natūralus charakteris yra pripažįstamas. Aš norėčiau tuo tikėti. Atrodo, kad per dažnai mes, katalikai, su baimingu nerimu norime palikti atvirus pabėgimo kelius". O tie keliai, kuriais yra įmanoma iš modernaus pasaulio pabėgti kaip tik ir yra visų asmeninių laisvių neigimas, arba jų pripažinimas su rezervacija, jog sąlygom pasikeitus, jos bus paneigtos. Kaip matome, abu autoriai, pilną ir be rezervacijų asmeninių laisvių pripažinimą stato kaip būtiną sąlygą betkokiam bendradarbiavimui tarp Bažnyčios ir modernaus pasaulio. Šis pripažinimas liečia tiek mokslą, tiek politiką, tiek Bažnyčios narius, tiek jai nepriklausančius. Labai aišku, kad šitokį pripažinimą duodama, Bažnyčia neatsisako savo teisės tikėjimą propaguoti ir kovoti prieš netiesą, bet ji atsisako įstatymų pagalbos. Lygiai taip pat, šių teisių pripažinimas jokiu būdu neleidžia jokiam jos nariui reikšti pažiūras, kurios prieštarautų Bažnyčios mokslui ir iš Bažnyčios neatima ekskomunikos teisių. Bet tai reikalauja, kad Bažnyčia atsisakytų naudotis valstybinę prievartą tikėjimui propaguoti. J. Maritain šį teigimą šitaip suformuluoja: „Ne privilegijuotoj teisinėj padėtyje, bet krikščioniškos lygybės įstatyme, lygybės įstatyme, kurį įkvėpia jos pačios dvasia, Bažnyčia suras savo darbui labiausiai pritaikytas sąlygas". **(The Rights of Man,** London, 1944, p. 18).

Šitoksai nerezervuotas pripažinimas įgalintų kataliką mokslininką ir mąstytoją atlikti savo uždavinį be baimės ir kitų apgaudinėjimo. Prof. Rogier šią pasekmę suformuluoja labai tiksliai, ir dėlto yra verta plačiau jį šiuo klausimu cituoti: „Katalikas mokslininkas, kuris dalyvauja moksliniuose tyrimuose ir nuomonių pasikeitime, yra įpareigotas pripažinti laisvę ir leisti savo kolegoms pasirinkti tarp tikėjimo ir tikėjimo atsisakymo. Tą jis turi padaryti be **arriere - pensee,** nesakydamas sau, kad tai tėra tiktai laikina padėtis ir kada krikščioniška visuomenė pasidarys užtektinai pajėgi, galios visai kitos sąlygos". Šis pripažinimas turi būti principinis, turi pripažinti žmogaus teises kaipo vertybę. „Jeigu tai būtų neleistina", tęsia Rogier, „katalikas negalėtų dalyvauti šių laikų visuomenės žinių pasikeitime, nebent jis apgaudinėtų save ir kitus". Prof. Rogier toliau rašo: „Ar katalikas gali pripažinti, kad ateizmą galima išpažinti tiek universitete, tiek viešame gyvenime?... Aš sakau „taip", bet tik su sąlyga, kad kiekvienas turi teisę su šiuo ateizmu kovoti... Tai liečia ne vien tik didžiąją ateizmo problemą. Yra daug specifinių klausimų, apie kuriuos mes galime pasakyti tą patį, pav., gimdymo kontrolę, sterilizaciją... Aišku, katalikų universitetas panašiom teorijom visada oponuos ir gins katalikišką mokymą, tačiau visada pripažindamas kitaip manantiems teisę į savo pažiūras... Sakydamas kolegai, „kadangi aš turiu prieš tavo pažiūrą kovoti, aš turiu tave nutildyti, aš prieštarauju pagrindiniam mokslinio galvojimo įstatymui". Kaip pastebime, čia labai ryškiai išreikšta skirtumas tarp toleravimo klaidos ir klystančio žmogaus. Ši sena formulė yra labai reikšminga sprendžiant mūsų uždavinį. Iš vienos pusės, Bažnyčia negali toleruoti klaidos, pripažindama, kad klaida turi bet kokią teisę būti propaguojama, bet iš kitos — Bažnyčia turi pareigą toleruoti klystantį asmenį, — prievarta nebandyti pakeisti jo pažiūras.

Panaši netolerancijos problema gali kilti ir Bažnyčios viduje, kuri lygiai tiek pat gali trukdyti mokslinį darbą ir tuo būdu griauti bet kokį sveiką religijos - kultūros santykį. Neužtenka pripažinti laisvę vien tik-

tai kitiems, taip pat reikia sudaryti sąlygas, kuriose katalikas mokslininkas galėtų prasmingai dirbti. Aišku, kiek jis yra katalikas, tiek jisai negali išpažinti teorijų, kurios prieštarautų Bažnyčios mokslui, bet ir čia kaip prof. Rogier nurodo, yra daug vietos tolerancijai: „Laisvės taip pat reikalauja ir katalikas mokslininkas ar katalikas teologas savo tyrinėjimams, kurie yra jo kasdieninė pareiga". Tokiu atveju, pripažindami, kad šitokie tyrinėjimai yra reikalingi, turime taip pat „cituojant Leoną XIII, pripažinti riziką. Kiekvienas iššvalgymas ir kiekvienas naujų žemių atidarymas implikuoja ieškojimą ir dažnai veda prie netikrų kelių. Mes neturėtumėm be pasigailėjimo smerkti tokį tyrinėtoją ar abejoti jo gera valia. Yra daug tokių, kurie suklumpa pakely į tiesą — tokie atvejai neišvengiami. Bet mes galime paklausti, ar nepasitikį žiūrovai, motyvuoti labai švento entuziazmo, nėra Bažnyčios vadovybės dažnai apakinę, tuo padarydami skriaudą, ir kartais didelę neteisybę tiems, kuriems buvo lemta išvysti tiesą anksčiau ir tiksliau, negu visa žmonija ją išvydo?"

Išvada aiški: nuo prof. Gravroko sampratų galvojančiam katalikui tenka atsiriboti, kaip nuo labai atžagareiviškų. Ar jos krikščioniškai demokratiškos (lietuviškosios grupės prasme) — mes nežinome.

Apie akademikus ir politiką

I. Lietuvių Studentų Sąjungos 9-tasis suvažiavimas, įvykęs 1959 m. lapkričio mėn. Čikagoje, reagavo į politinių grupių veiklą, pasisakydamas jaunimo politikoje dalyvavimo klausimu:

„Suvažiavimas yra nusistatęs prieš įsivyravusią stagnaciją mūsų politiniame gyvenime. Kovos dvasia gali būti išsaugota tik dinamiškoje nuolat progresuojančioje ir besikeičiančioje grupėje. Šių reiškinių kaip tik ir pasigendame mūsų politiniame gyvenime. Jaunosios kartos įsijungimas į politinę veiklą šiuo metu yra ribojamas partijų oligarchinių tendencijų, jų praeities pabrėžimu ir dažnai nerealių veiksmų politinėje kovoje. Politinę veiklą galim vesti įvairiais būdais ir todėl suvažiavimas, nepasisakydamas nei už, nei prieš lietuvių politines partijas, ragina jaunąją kartą ir toliau imtis drąsesnių žygių lietuvių laisvės kovoje, atsižvelgiant į laiko ir padėties reikalavimus".

Šios mintys — ne naujiena. Panašiai rašė **Tomas Remeikis** ir **Algis Gečiauskas** ir **V. Kavolis Į Laisvę** 1959 m. 18-tam numery. (Remeikis buvo ir vienas iš autorių čia cituojamos studentų rezoliucijos). Prieš juos — šiandien jau mokslus baigusieji rašė taip pat panašiai (plg. pav., **V. Vardžio** straipsnius **Aiduose** ir **Lietuvių Dienose**): jaunimas yra skirtingas, vyresniosios kartos sukurtų sąvokų ir grupinių rūpesčių bei kartėlio neprisiima paveldėjimo keliu ir neprisiims kaip savo, savam dalyvavimui vyresniųjų politinėje veikloje matydamas kliūtis politinių partijų metoduose, veikimo plotmėje, organizacijoje. Charakteringa tačiau, kad **politinės veiklos, kaip tokios, studentiškoji rezoliucija nesmerkia, bet ją vertina.** Jinai tik išreiškia studentų nenorą dalyvauti politikoje tokiu pat būdu, kaip emigrantinės partijos tai daro.

II. Akademinės Prošvaistės (1960 m. sausio 30) rezoliuciją komentavo sekančiai: „Ši rezoliucija gana tiksliai išreiškia jaunosios kartos nusistatymą dėl politinės veiklos. Universiteto suolą apleidžią asmenys vengia jungtis į vyresnės kartos sukurtas partijas. Jaunieji nenoromis palieka studentų organizacijas. Jaučiama tendencija atgaivinti filisterius prie jaunimo organizacijų. Tokia tendencija yra beveik neišvengiama, nes sava patirtimi ir užsimojimais jaunieji gerokai skiriasi nuo vyresnės kartos ir negali ten lengvai prisitaikyti. Ta tendencija ypatingai bus pajusta lietuvių politiniame gyvenime. Ar tai gerai, ar ne — galime ginčytis, bet faktas lie-

ka faktu, kad formuojasi nepriklausomas reiškinys ir taip gerokai suskilusioje mūsų visuomenėje". Šitoji jaunimo tendencija suprantama. Reikalinga tačiau padaryti apie ją dvi pastabas: viena, ne visos politinės lietuviškosios grupės yra vienodos, ir todėl ne visos atmestinos. Ne visos yra, rezoliucijos žodžiais, „oligarchinės", pabrėžiančios praeitį ir nerealios. Vargu rezoliucijos autoriai šitai gali pasakyti apie per okupacijas sukurtuosius rezistencinius sąjūdžius, kurie savo veiklą yra pasukę dabartiška kryptim: neteikiant didesnio dėmesio grupiniams kivirčams, pozityvų darbą bendruomenėje, kultūrinėje veikloje ir pan., išlaikant ir skatinant gyvą mintį ir akcentuojant politinį - kultūrinį lietuviškos rezistencijos charakterį (pav., Lietuvių Fronto Bičiuliai). Antra, dabartiniai akademinio jaunimo vadai turi rūpintis kryptimi, kuri neprarastų mokslus baigiančiųjų lietuvybei. Teisingai **Akademinių Prošvaisčių** apžvalgininkas sako, kad jaunimas nenoriai palieka savas organizacijas. Kas mums visiems tačiau turi rūpėti yra tai, kad jisai neįsijungia į alumnų - filisterių organizacijas. Studentų Sąjunga turėtų ypač susirūpinti atgaivinti senus planus Alumnų organizacijai sukurti. Esamoje padėtyje — daug jaunų žmonių panaudos nepasitenkinimą politinėmis grupėmis kaip pasiteisinimą iš vis lietuviškoje veikloje nebedalyvauti, nebent Čikagoj gyvenant nueiti retkarčiais į lietuvišką vakarėlį. Itin turėtų būti svarbu išlaikyti lietuviškąjį dialogą kaip tokį, ir politiniai motyvai bei politiniai jaunųjų ar vyresniųjų siekimai šiam tikslui aiškiai turėtų būti subordinuoti. Jeigu studentija gali mokslus baigusius surinkti po savu sparnu kaip alumnus ir filisterius — gerai, jei ne — reiktų labai atidžiai pagalvoti ar bent labiau susipratusi jaunimo dalis lietuviškumui nelaimės daugiau, ateidama į jiems amžium ir idėjom artimesnius vyresniųjų politinius sąjūdžius. Iš kitos pusės, jaunimas atrodo esąs susirūpinęs lietuviškosios politikos dabartim. Norint tą dabartį pagerinti, reikia laikytis ne nuošaliai, bet aktyviai remti gyvąsias politines jėgas, kad tuo atstatytų politinio darbo ir veikimo normalumą.

LAIŠKAI

Prisiunčiu čekį $4.00 Į Laisvę prenumeratos. Gruodžio nr. gavau ir perskaičiau. Manau būtų naudinga skelbti bibliografinę medžiagą iš Lietuvos. Galėtume tada pasverti kokiomis temomis mūsų okupuoti broliai rašo ar verčiami rašyti ir susidarytų šioks toks vaizdas jų intelektualinio gyvenimo. Šalia to, nejau jūsų redaktoriai nespėjo peržvelgti gyvenimą Lietuvoje už 1959 metus ir tik pasivijo 1958-tus. Peržvalga įdomi, kad ir pavėluota — bet mes, lietuviai, vis vėluojame.

Vyt. Širvydas
Norton, Vermont

Gavau **Į Laisvę** Nr. 19. Perskaičiau nuo viršelio iki viršelio. Puikus.

Dr. Z. Prūsas, Chillocothe, Ohio

Man labai patiko ieškojimas mūsų veiklai dirvos svetimoje aplinkoje. Čia gerai talkininkauja L. Valiukas. Gal šitas politinis atspalvis atsvers, mano nuomone, jau menkėjančią brazaitiško žurnalo stiprybę — nepažeidžiamą lietuvių kultūros branduolį lietuvių visuomenės bandymų dienose.

Skaitytojas iš New Yorko valstijos

* * *

Atitaisoma korektūros klaida

Į Laisvę 19(56) nr. aprašant JAV ir Kanados LFB studijų ir poilsio savaitę įsibrovė korektūros klaida: suorganizuotam vaikų darželiui vadovavo p. p. **Malėnienė, Čyvaitė** ir **Meškauskaitė**. Paskutiniosios pavardė buvo iškritusi. Atsiprašome.

Rašytojas Marius Katiliškis šių metų pradžioje laimėjo Montrealio Akademinio sambūrio kas du metai skiriamą Vinco Krėvės vardo literatūrinę premiją už savo 1958 m. išleistą beletristinį veikalą **Išėjusiems negrįžti.**

M. Katiliškis gimė 1915 m. rugsėjo 15 d. Su prozos kūriniais spaudoje pradėjo reikštis 1932 m. Prieš tai yra rašęs ir spausdinęs poezijos. Ši jo „nuodėmė" nedaug kam težinoma. Nepriklausomoje Lietuvoje bendradarbiavo **Naujojoje Romuvoje** ir kituose laikraščiuose. Prieš pat antrąją bolševikų okupaciją buvo atidavęs spaudai novelių ir apysakų rinkinį **Seno kareivio grįžimas,** kurio rankraštis žuvo besitraukiant iš Lietuvos.

Vokietijoje už pirmąjį atspausdintą novelių rinkinį **Prasilenkimo valanda** 1948 m. M. Katiliškis laimėjo Skaitytojų literatūros premiją.

Atvykęs į Ameriką 1949 m. čia išleido novelių romaną **Užuovėją (1952** m.) ir romaną **Miškais ateina ruduo** (1957 m.), kuris buvo atžymėtas Lietuvių Enciklopedijos literatūrine premija, ir jau minėtąjį kūrinį **Išėjusiems negrįžti.**

Kauno arkivyskupas-metropolitas Juozapas Skvireckas mirė 1959 m. gruodžio 3 d. mažame Austrijos Tirolio miestelyje Zams, sulaukęs 86 m. Buvo gimęs 1883 m. rugsėjo 8 d. (pagal dabartinį kalendorių spalio 1 d.) Krinčino parapijoj. Gimnaziją lankė Panevėžyje, kunigų seminariją Kaune, kunigu įšventintas 1899 m. 1900 m. Petrapilio dvasinėj seminarijoj gavęs teologijos magistro laipsnį grįžo į Lietuvą. Trumpą laiką dirbo parapijoj, o nuo 1902 m. pakviestas profesorium į Žemaičių kunigų seminariją Kaune, vėliau į universitetą. Vyskupu įšventintas 1919 m. liepos 13 d. ir buvo paskirtas vyskupo Pr. Karevičiaus pagelbininku. 1926 m., sudarius Lietuvos bažnytinę provinciją, paskirtas pirmuoju arkivyskupu metropolitu. Tremtyje nuo 1944 m.

Arkivyskupas-metropolitas Juozapas Skvireckas didelę amžiaus dalį paskyrė viso Šv. Rašto išvertimui į lietuvių kalbą.

Pedagogas Ignas Malėnas 1960 m. vasario 14 d. atšventė 60 m. amžiaus sukaktį. Gimęs 1900 m. vasario 14 d. gražiojoj Dzūkijoj, Alytaus apskrityje, karo audros buvo nublokštas į Rusiją. 1916 m. įstojo į Saulės mokytojų seminariją Voroneže, kurią baigė 1921 m. Kaune. Tais pačiais metais pradėjo matematikos studijas Aukštųjų kursų matematikos fakultete. 1923 m. baigė mokytojų seminariją Leipcige, kartu klausydamas paskaitų Leipcigo universiteto psichologijos institute. 1929 m. baigė pedagogikos - psichologijos mokslus Lietuvos Universiteto teologijos - filosofijos fakultete. Studijas gilino 1932 - 33 m. Hamburgo universitete.

Sukaktuvininkas Ignas Malėnas akcijos žmogus. Nuo pat jaunystės dienų įvairių mokyklų ir kursų organizatorius, steigėjas, mokytojas, direktorius. Skaitė daug paskaitų mokytojų suvažiavimuose, konferencijose, taip pat tėvams ir visuomenei per radiją. Pedagogikos ir psichologijos klausimais yra parašęs daug straipsnių žurnaluose ir laikraščiuose. Vienas ir su talkininkais yra parašęs visą eilę vadovėlių. Dirbo Vytauto Didžiojo Universitete. 1941 - 44 m. filosofijos fakultete adjunktas ir pedagogikos katedros vedėjas. Pamėgtąjį švietimo darbą aktyviai tęsė tremtyje ir tebetęsia gyvendamas Amerikoje.

Arch. Edm. Arbas - Arbačiauskas laimėjo pirmąją premiją Lietuvos pasiuntinybės Brazilijoj rūmams pastatyti skelbtame konkurse. Konkursą organizavo ir premijas paskyrė Pasaulinės Lietuvos Inžinierių ir

Architektų Sąjungos Centro Valdyba. Konkurse dalyvavo 11 autorių.

E. Arbas - Arbačiauskas gimė Trakų apskrityje. 1936 m. baigė Kauno Aukšt. Technikos Mokyklą. Technikos ir ekonomijos mokslus studijavo VDU Kaune ir Vilniaus universitete. Architektūros mokslo lobius sėmėsi Vienos ir Stutgarto universitetuose. 1950 m. baigė Lawrance Technologijos Institutą Detroite architekto laipsniu.

Arch. E. Arbas - Arbačiauskas yra suprojektavęs eilę bažnyčių, mokyklų, ligoninių, bibliotekų ir t.t. Visuomeniniame gyvenime reiškiasi Lietuvių Fronto Bičiulių eilėse. Gyvena su žmona rašytoja Ale Rūta - Nakaite ir atžalynu Sacramento mieste, Kalifornijoje.

Jaunimo centre Čikagoje ta proga buvo suruošta konkursui atsiųstų darbų paroda, kurią atidarė Lietuvos konsulas Čikagoje dr. P. Daužvardis ir Brazilijos konsulas J. Batista Pareira. Parodą suorganizavo ir jai vadovavo inž. M. Ivanauskas.

Aidai ir Laiškai Lietuviams paminėjo dešimtmetį. Abu žurnalai per dešimtį metų ištvermingai stovėjo lietuviškosios kultūros, religinės minties ir lietuvybės sargyboje.

Aidai penketą metų buvo leidžiami tremties dienose Vokietijoje. Sulėjo dešimtmetis, kaip jie leidžiami Amerikoje. Aidai yra sutelkę didelį bendradarbių skaičių. Pamečiui skiria po vieną 500 dol. premiją už vertinimo komisijos geriausiu pripažintą grožinės literatūros ar mokslo veikalą. Aidus leidžia tėvai pranciškonai, redaguoja Antanas Vaičiulaitis, o į redakcinį kolektyvą dar įeina Leonardas Andriekus, O.F.M., Juozas Girnius ir Alfonsas Nyka - Niliūnas. Meninę priežiūrą tvarko dail. Telesforas Valius.

Laiškai lietuviams, leidžiami tėvų jėzuitų ir redaguojami Juozo Vaišnio, S.J., per dešimtį metų pasidarė mėgstamiausiu lietuvių jaunimo ir visos lietuviškosios visuomenės žurnalu. Modernus išore, gražiai iliustruotas, straipsniai visada įdomūs ir aktualūs. Dešimtmečio proga Jaunimo centre Čikagoje buvo suruoštas minėjimas. Skelbto konkurso premijas laimėjo **A. Jasaitytė - Kižienė, S. Pipiraitė - Tomarienė** ir **J. Kojelis.**

Į Laisvę Aidams ir **Laiškai Lietuviams** siunčia geriausius sveikinimus.

Dr. Vytautas Vygantas išrinktas pasaulinės katalikų intelektualų organizacijos **Pax Romana** studentų sąjungos pirmininku.

Leonardas Valiukas, Į Laisvę žurnalo bendradarbis, perrinktas Los Angeles County respublikonų partijos ansamblio vicepirmininku. **Dr. K. Ambrozaitis,** JAV ir Kanados LFB centro valdybos vicepirmininkas, iš Clevelando persikėlė į Gary, Ind., kur vienoje ligoninėje dirba kaip rentgeno specialistas. Įsijungė į Čikagos LFB veiklą. Poetė **Julija Švabaitė - Gylienė** su vyru ir šeima iš Australijos persikėlė į JAV ir kuriasi Čikagoje. **Simonas Jūreivis Razmus** praėjusių metų gruodžio 19 d. Romoje, šv. Jono Laterano bazilikoje įšventintas į kunigus. **Jūra Gailiušytė** iš Clevelando laimėjo pirmąją premiją **Tėviškės Žiburių** skelbtame jaunimo konkurse. Prof. dr. **Zenonas Ivinskis** vasario 9 d. Muensterio universitete, Rytų Studijų ratelio pakviestas, skaitė viešą paskaitą: Rusifikacija — pastovus rusų veržimosi į Vakarus elementas. Prof. balandžio mėn. iš Bonnos grįžta į Romą. Vasario 16-tosios proga Vokietijoje prof. dr. **A. Maceina** skaitė paskaitą lietuvių — vokiečių kalbomis. Prof. A. Maceina Muensterio universitete skaito paskaitas apie Dievo ir žmogaus santykį Dostojevskio kūryboje, apie sovietinį žmogų ir veda seminarus. **D. V. Dambrava** Lietuvos nepriklausomybės šventės proga Vokietijoj skaitė paskaitą vokiečių — anglų — lietuvių kalbomis.

M. Musteikis yra autorius straipsnio apie kultūrinį gyvenimą pavergtoje Lietuvoje, kuris buvo išspausdintas **Į Laisvę** nr. 19.

Į LAISVĘ ATSTOVYBĖS

Australijoje: N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Vic. A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic.

Britanijoje: J. Bružinskas, 46 Springeliffe, Brandford 8, York's.

Italijoje: dr. Z. Ivinskis, Via Brescia 16, Roma.

Jungtinėse Valstybėse: A. Salys, 6540 So. Artesian Ave., Chicago 29, Illinois. Telef.: RE 7-6621; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. Ąžuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 325 Titan St., Philadelphia, Pa. Telef.; HO 7-4176. A. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn; A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y. V. Rociunas, 1892 Lampson Rd., Cleveland 12, Ohio.

Kanadoje: Vl. Girčys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont. Telef.: OL 2156; J. Pleinys, 113 Cannon St., E. Hamilton, Ont. Telef.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissie St., Windsor, Ont. Telef.: CL 6-3049.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

Vokietijoje: A. Grinienė, Kristallstr. 8, Muenchen 54.

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Į Laisvę skaitytojai, pakeitę savo adresus, tuojau praneškite administracijai.

Į LAISVĘ administracijoje galima gauti ankstesniųjų Į Laisvę žurnalo nr. Taip pat gaunamas LFB leidinys "Į pilnutinę demokratiją". Kaina $ 1. Kreiptis į administraciją: 1936 S. 49 Ave., Cicero 50. Illinois.

Į LAISVĘ METINĖ PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaurės ir Pietų) $ 3.00; Australijoj ir D. Britanijoj — L.10: Italijoj — L. 900; Prancūzijoje — Fr. 750, Švedijoje — Kr. 8; Šveicarijoje Fr. 8; Vokietijoje — DM. 6.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — $1.00; Australijoje ir Britanijoje — L.3; Italijoje — L.300; Prancūzijoje — Fr. 250; Šveicarijoje — Fr. 3; Švedijoje — Kr. 3; Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji žurnalą gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas.